

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 6 (200) 2017

Certificatul de înregistrare

nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Știință a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova

Universitatea de Studii Politice

și Economice Europene

„Constantin Stere” din Moldova

Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF

Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare Antonina DEMBIȚCHI

Asistență computerizată Maria BONDARI

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor
universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),

Gheorghe Rusnac (doctor habilitat, profesor universitar, academician),

Ion Diaconescu (profesor doctor, academician Academia Internațională
„M.Eminescu”, România),

Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),

Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),

Flavius-Antoniu Baias (doctor, conferențiar universitar,

decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),

Sergiu Brînza (doctor habilitat în drept, profesor universitar),

Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, membru
correspondent Academia Internațională „M.Eminescu”, România),

Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),

Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),

Ion Dogaru (doctor, profesor universitar, academician,
Academia Română),

Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician

(Grecia), director al Organizației Europene de Drept Public),

Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar,

membru corespondent al AȘM),

Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,

USPEE „Constantin Stere”),

Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),

Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),

Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),

Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),

Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății

de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),

Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept, profesor universitar,

Lituania),

Tzyetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),

Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii Juriștilor

din Federația Rusă),

Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar, rectorul Universitatea

„Alexandru Ioan Cuza”, Iași),

Alexandru Țiclea (doctor în drept, rectorul Universității Ecologice

București, România).

ADRESA REDACȚIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222

Tel./fax. (022) 241207; e-mail: revistadrept@yahoo.com

Indexul PM 31536

SUMAR

Elena ARAMĂ, Ira SÎLI

Statul de drept: între legisprudență și
jurisprudență 2

Iurie MIHALACHE, Mihail OSADCII

Reglementarea transportului rutier în regim
de taxi 9

В. ФЛОРЯ

Методика расследования врачебных пре-
ступлений против жизни и здоровья па-
циентов 13

Iurie MIHALACHE, Viorica SANDU

Analiza raporturilor contractuale dintre au-
togară, transportator și pasager 17

Alexandru CUZNEȚOV

Unele spicuiuri privind drepturile și obligați-
ile puse în sarcina întreprinzătorilor 22

Dragoș CRIGAN, Eugeniu BEȘELEA

Nulitatea absolută a actelor procedurale în
procesul penal. Aspecte practice ce țin de
judecarea cauzelor penale privind infrac-
țiunile deosebit de grave și excepțional de
grave 26

Olesea ȚURCAN

Menirea și funcțiile justiției în statul de
drept 31

Cristina CARAJELEASCOV

Garanțiile procesuale asigurate de către ju-
decătorul de instrucție la internarea persoa-
nei în instituția medicală pentru efectuarea
expertizei psihiatrice în cadrul urmăririi pe-
nale 36

Drăgălin PĂDURE

Conflict al legilor penale în timp în doctrina
penală contemporană 40

Gheorghe GRAUR, Sergiu SOCEVOI

Analiza mecanismelor Organizației Nați-
unilor Unite de combatere a torturii 45

Jacob RUB

Once a criminal, always a criminal? The
challenge: coping with recidivisms as a part
of national security 51

Gheorghe GRAUR

Analiza juridică a infracțiunii complexe în
Dreptul penal 56

CZU 340.12

STATUL DE DREPT: ÎNTRE LEGISPRUDENȚĂ ȘI JURISPRUDENȚĂ

*Elena ARAMĂ,**doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)**Ira SÎLI,**doctorand (USM)*

The term „legisprudență” came recently in legal vocabulary, and refers to the legislative work. Social reality is pressuring the legislature to arrive at appropriate ways of regulating social relations. Jurisprudence its results contribute to the formation and consolidation of a legal system that meet society’s expectations and participate in training, a state of law. To that end between the compilers and applying the right must be a permanent connection (directly and/or through science), which in this article is illustrated by the examples of constitutional and european jurisprudence.

Legisprudenta is rational theory of legislation, which is to develop the idea of freedom as a principle. giving the legislator the possibility to exceed the jurisprudence, to create something new. However, a rule is coming as an innovation, but this is not always properly understood and applied, leaving room for interpretation, which complicates the legal qualification. Thus, the outcome of the application and its legal qualification. preceded by actions of the interprets the rule, and the assessment capacity and anticipate of the possible evolutions of social relations as reflected in normative-legal text, approved by the legislature.

Keywords: legisprudenta; legal norm; jurisprudence; legitimacy; legal qualification; freedom; democracy; law.

Termenul „jurisprudență” este demult și pe larg folosit în doctrina juridică, pe când cel de „legisprudență” este de dată relativ recentă [1]. Elaborarea sau crearea dreptului este o activitate de mare rezonanță în orice societate contemporană, ea urmărind funcționarea în bune condiții a mecanismului social, derularea raporturilor membrilor societății într-o atmosferă de calm, colaborare și, nu în ultimul rând – de recunoaștere și respectare a drepturilor altor persoane și promovarea drepturilor proprii. Această activitate în statele democratice revine în temei organului legislativ. Dar organul legislativ poate avea (în special, în statele în tranziție spre democrație, dar nu numai [2]) mania grandorii, să nu fie însuflețit de idealuri nobile, pot exista și alte pricini, astfel încât să ia decizii sub presiunea unor promisiuni populiste electorale, a unor interese de grup, de partid etc. De aceea în statul de drept se pune problema unor limite pentru legislator, astfel încât raporturile persoanelor între ele și raporturile persoanelor cu autoritățile statului să se poată realiza civilizată cu ajutorul justiției, în general, dar în particular și în mod expres, prin intermediul justiției constituționale.

Prof. belgian Luc J.Wintgens a remarcat într-un studiu [3] faptul că problema elaborării dreptului nu este suficient cercetată la nivelul teoriei generale a dreptului și aceasta, în particular, pentru motivul separării dreptului de politică, iar cauza centrală a acestei stări de lucruri este văzută în faptul că această separare a fost operată doar din rațiuni politice. Ruptura s-a făcut din rațiuni epistemologice, care ascund deciziile și opțiunile politice. Valorile morale și politice – se bazează pe un fundament pretins neutru. Pentru a ela-

bora o teorie a rațională a legislației (legisprudență), autorul meditează asupra modelului de organizare politică începând cu perioada modernă, modelul acestei organizări fiind bazat pe teoria contractului social, iar acesta – perceput ca un act de voință a indivizilor care, aidoma unei procuri, împuternicește suveranul să stabilească modele de comportament.

Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789 întemeiază concepția legiscen-tristă asupra legii ca act al voinței generale, dar căruia Consiliul Constituțional francez în 1985, printr-un veritabil *obiter dictum*, i-a limitat întinderea: „Legea exprimă voința generală doar în respectul Constituției”.

În Elveția, pentru a depista această voință generală, există instituția evaluării legislative, care are la bază așa-numita inversiune normativă ce se inspiră din faptul că producerea normelor juridice nu poate fi delegată fără control unor organe și că acesta poate veni și de jos în sus (contrar schemei Kelseniene). Evaluarea legislativă se prezintă ca un proces democratic ce creează condiții pentru un dialog transparent, obiectiv și rațional [4].

Pe fundamentul oferit de perceperea legii ca act al voinței generale, încă la începuturile perioadei moderne, s-a construit ceea ce L.Wintgens numește LEGALISMUL FORTE (puternic), care are ca element etatismul în elaborarea legii, adică legea provine de la stat, care singurul știe ce este bine pentru toți. Ca o consecință, în plan epistemologic studiul dreptului este redus la studiul unor propoziții adevărate. Astfel dreptul a fost asimilat științelor naturii, de aceea s-a considerat că poate fi studiat și cercetat cu aceleași metode ca și științele naturii, iar *sistemul juridic* – se

prezintă ca unul închis, compus din propoziții logic interconectate. Legalismul puternic a exclus orice teoretizare a legislației pe motiv că este problemă politică, și nu juridică, de aceea subordona elementul juridic celui politic. Această situație se ilustrează foarte bine de adresarea unui deputat francez colegilor din opoziție cu fraza: „Juridic nu aveți dreptate, pentru că politic sunteți în minoritate”.

Legalsmul puternic prezumă raționalitatea legiuitorului și nu discută motivele lui, argumentând că el exprimă voința politică. Conform versiunii forte a legalismului, judecătorul doar aplică regulile create, este „gura care pronunță legea”, astfel încât teoria nu s-a ocupat de crearea regulilor de către judecător. Judecătorul este limitat la simpla cunoaștere a drepturilor și obligațiilor și la aplicarea lor în cazuri individuale. A urma regulile este, mai întâi, o acțiune cognitivă, iar realizarea lor – una de aplicare. De aici a decurs logic preocuparea teoriei pentru a cerceta activitatea judecătorului și aplicarea dreptului de către judecător, iar legiuitorul a rămas după culisele scenei juridice, rolul său fiind doar de adoptare a deciziilor politice. Drept consecință a suveranității bazată pe modelul contractului social ca o procură, a urmat teza: legiuitorul nu este ținut de reguli, similar judecătorului, că altfel pierde suveranitatea, iar Constituția nu este altceva decât un program politic, care nu are constrângeri pentru legiuitor. L. Wintgens combate această teză, fiind convins că se poate construi o teorie a legislației, că legiuitorul poate fi actor juridic, nu numai politic. Pentru a elabora o teorie rațională a legislației, el consideră necesare: scoaterea în evidență a semnificației libertății, realizarea lecturii alternative a contractului social și identificarea principiilor legislației. În scopul elucidării primului aspect, autorul califică concretizarea concepției de libertate: a realiza libertatea înseamnă a acționa pe baza unei concepții a libertății nedeterminate. Pentru a realiza acest demers, autorul belgian folosește încă doi termeni: „concepția de libertate” și „concepția asupra libertății”. „Concepția de libertate” este definită de înșiși indivizii care, în lipsa unei limitări exterioare, acționează conform propriilor concepții: ei înșiși aleg limitările libertății, concepțiile lor de libertate. Dacă, din contra, subiecții acționează conform unei concretizări a libertății care nu este a lor, ei acționează conform unei concepții asupra libertății, ceea ce este o limitare a libertății externe a subiectului, adică tocmai opusul concepției de libertate, considerată ca internă.

L. Wintgens face schița unei noi lecturări a contractului social, punând la bază modelul schimbului, ceea ce diferă comparativ cu modelul procurii, iar ca rezultat dă un legalism slab – LE LÉGALISME FAIBLE. Modelul contractului social asimilat procurii date suveranului pentru un motiv: la Hobbes – securitate, la Rousseau – egalitate, obligație morală – la

Kant determină scopul sistemului juridic, justifică a priori orice limitare viitoare externă, fără a fi cunoscută în momentul aderării la contract, pentru că procura are un caracter general, numărul limitărilor nu este mărginit de oarecare criterii. Dacă concepem libertatea în sens moral ca finalitate a ordinii juridice, atunci obținem o versiune mai ușoară a contractului social, în care dreptul face posibilă realizarea moralității, moralitatea prevalează asupra dreptului, dar aceasta este relativă dacă concepțiile asupra libertății pot fi preferate concepțiilor de libertate.

Modelul schimbului aplicat contractului social tratează libertatea ca principiu și implică prioritatea concepțiilor libertății, ce nu pot fi înlăturate în favoarea concepțiilor asupra libertății decât cu condiția unei justificări explicite, care are ca scop menținerea echilibrului necesar între *axa politică* și *axa morală*. Această exigență de concretizare exprimă prioritatea concretizărilor morale asupra concretizărilor politice ale libertății. **Principiile legislației**, care concep libertatea ca principiu, impun justificarea oricărei limitări externe, a oricărei substituiri a concepțiilor de libertate cu concepțiile asupra libertății. Această obligație de justificare a legislației se definește ca o teorie rațională a legislației ce concepe libertatea ca principiu, având ca scop menținerea echilibrului necesar între limitările politice și morale ale libertății. Limitările politice nu se justifică prin sine și justificarea limitărilor externe este supusă unui proces de legitimare continuă. Ideea de justificare este o formă de respect. J. Rawls considera că această obligație consolidează suplimentar fundamentul contractual al statului [5].

La J. Habermas complexul parlamentar apare ca un ansamblu de instituții ce are ca sarcină asigurarea unei porozități a sistemului politic formal față de spațiul public neformal și acțiunea într-un context de justificare a deciziilor. Contextul de justificare a deciziilor este înțeles ca unul reglementat de reguli procedurale, a căror funcție este de a asigura prezumția de acceptabilitate rațională a deciziilor adoptate în urma deliberării, indiferent dacă decizia avea la origine o propunere guvernamentală sau o revendicare din sfera publică neformală [6].

L. Wintgens numește patru principii ale legislației: alternativitate (PA), impactul normativ (PN), temporalitate (T) și coerență (C). Dintre ele, deosebit de relevante pentru calificare sunt: principiul impactului normativ (PN) și principiul coerenței (PC).

Principiul impactului normativ (PN) – cere justificarea impactului normativ al limitărilor libertății, cu atât mai mult dacă ele prevăd sancțiuni, pentru că în acest caz se produce un dublu atentat la libertate, întâi pentru că limitările externe exclud acțiunea în baza concepției de libertate, în al doilea rând – că împiedică acțiunea în baza concepției de libertate. În modelul

contractului social de tip „schimb” limitările externe nu constituie ca atare rațiuni exclusive de acțiune (pe care le regăsim în modelul „procura”); aici, sistemul juridic are o finalitate modestă: a face posibilă moralitatea. Respectând PA, sancțiunile nu sunt automat mijlocul cel mai adecvat de a realiza scopul limitării externe. Pornind de la ideea lui Hart, care a deconectat validitatea de la limitarea externă și sancțiune, L. Wintgens înaintea PN care este mai exigent: pentru că nu este conexiune necesară între o regulă și sancțiune, consideră această relație contingentă și impune în mod obligatoriu să fie justificată relația dintre regulă și sancțiune. Justificarea sancțiunii include argumente ce apără o limitare suplimentară a libertății. Sancțiunile de natură pecuniară sau fizică reprezintă o posibilitate printre altele pentru a realiza un tip de comportament și multiplicarea acestor posibilități permite gradarea variabilă a densității normative, în care sancțiunea reprezintă maximumul.

Pentru a respecta PN, concepția asupra libertății trebuie să cântărească mai greu decât concepția libertății; în consecință trebuie justificată concepția asupra libertății. Substituirea unei concepții a libertății prin concepția asupra libertății nu justifică automat exclusivitatea sancțiunii. Ceea ce trebuie realizat este finalitatea – un obiectiv ori un scop. PN cere ca mijloacele de realizare a obiectivului regulii să rezulte dintr-un proces de punere în balanță a alternativelor. În acest proces de punere în balanță a alternativelor, un rol important are activitatea de interpretare și calificare. Pentru a califica o situație ca fiind posibilă de a încălca un drept, este necesar ca și legiuitorul să identifice a priori elemente de fapt, ce pot constitui obstacole în calea libertății. Această poziție o are Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care îndeamnă legiuitorii naționali să arate temeiuri obiective, raționale pentru diferența de tratament, altfel ea este discriminatorie, adică nu urmărește un scop legitim sau, deși scopul este legitim, lipsește proporționalitatea dintre mijloace și scop. În *cazul Markin vs Rusia*, CtEDO a considerat că nu s-au cântărit interesele în conflict – securitatea națională și interesele militarului-tată de a îngriji copilul. În cazul respectiv, scopul era legitim, dar s-a pus problema proporționalității mijloacelor pentru atingerea scopului. Reclamantul, militarul Konstantin Markin, divorțat, a acuzat discriminarea sa pentru că nu i s-a acordat concediu de îngrijire a copilului până la 3 ani, drept pe care femeile din armată, ce educă singure un copil, îl au. Curtea Constituțională a Federației Ruse a respins această cerere, arătând că în virtutea specificului activității militarilor de profesie, lor li se impun anumite restricții. Argumentele Curții Constituționale ruse: 1. Faptul că legiuitorul a făcut o excepție pentru femeile militari de profesie și le-a conferit acest drept se explică prin scopul de a asigura o bună educație copiilor, căci este demonstrat că

legătura copilului mic cu mama sa acționează pozitiv asupra formării personalității copilului; 2. Tradițional femeile se ocupă de educația copiilor și 3. Militari femei sunt puține în armată.

Curtea Europeană însă nu s-a lăsat impresionată de aceste argumente, considerându-le insuficiente și a concluzionat că militarul K. Markin a fost discriminat în sensul art. 14 al Convenției Europene, căci orice diferență de tratament este discriminatorie, dacă nu are un temei obiectiv și rezonabil, și dacă scopul legitim nu este proporțional cu mijloacele folosite pentru a-l atinge. În cazul lui Markin, Curtea Europeană a recunoscut că scopul este legitim, că în cazul militarilor de profesie restrângerea dreptului la viață privată și de familie se justifică prin scopul legitim de a asigura capacitatea de luptă a armatei și a asigura securitatea națională. Totodată, Curtea Europeană a arătat că statul nu a întemeiat suficient pricinile pentru care se justifică diferența de tratament, deci mijloacele nu erau proporționale cu scopul, astfel încât legiuitorul trebuie să întreprindă măsuri pentru a asigura nediscriminarea [7].

În literatura juridică din Federația Rusă, a fost exprimată opinia că, deoarece în Convenție nu este o normă care să exprime conținutul principiului egalității, Curtea Europeană a apelat la principiul proporționalității între scopul legitim urmărit prin restrângerea dreptului și mijloacele folosite pentru a atinge acel scop. Curtea Europeană caută doar proporționalitatea în legătură cu cazul concret ca orice altă instanță judiciară, pe când Parlamentul în cadrul unui sistem complex de proceduri caută balanța intereselor legitime sociale de așa o manieră încât realizarea unor interese să nu fie o piedică pentru realizarea altora [8]. S-ar putea replica acestei opinii faptul că CtEDO, ca orice Curte, înfăptuiește o muncă de calificare prin căutarea proporționalității între mijloace și scopul urmărit, dar și organul legislativ ar trebui să facă un lucru asemănător și căutând acel echilibru de interese să prevadă cât mai multe posibilități de intervenție legislativă, adoptând pe cea optimă.

În această speță, vedem accentul pus pe balanța, echilibrul de interese legitime individuale și sociale, de aceea legiuitorului i s-au înaintat solicitări de ordin legislativ. În literatură a fost formulată opinia că insistența Curții Europene în direcția legislativă poate duce la diminuarea protecției copiilor. Căci Parlamentul ar fi avut următoarele variante la dispoziție: 1. Lipsește și femeile militari de a avea dreptul la concediu pentru îngrijirea copiilor; 2. Ori acordă și bărbaților militari acest drept. Având în vedere că bărbații sunt cu mult mai numeroși în armată și luând în calcul criza familiei contemporane și numărul mare de divorțuri, realizarea celui de al doilea scenariu, acordând un astfel de drept și femeilor, și bărbaților, ar fi dus la diminuarea capacității de luptă a armatei, deci era

evidentă punerea în pericol a securității naționale. Primul scenariu ar fi fost la îndemâna legiuitorului, dar în acest caz cine ar fi câștigat față de situația prevăzută de legislația anterioară? Nimeni, deci nici copiii acelor femei-militari care până la intervenția legislativă au avut acel drept. Totuși, în cazul dat, s-a prefigurat și o soluție de compromis în spiritul hotărârii Curții Constituționale și a Curții Europene, și anume: având în vedere că femeile militare fac parte din personalul auxiliar al armatei și nu exercită în temei acțiuni legate direct de capacitatea de luptă a armatei, de acordat dreptul de a avea concediu de trei ani pentru îngrijirea copilului și acelor bărbați militari care sunt în formațiunile auxiliare, astfel încât între femeile militare și bărbații militari ce fac parte din formațiunile auxiliare nu va fi diferență de tratament. În cazul în care bărbații militari din formațiunile de luptă vor acuza discriminarea, statul va putea argumenta proporționalitatea restrângerii drepturilor acelor militari și scopul legitim urmărit – asigurarea securității naționale. S-ar putea adăuga că, în cazul soluției de compromis propuse, diferența de tratament nu se mai situează între genuri (egalitatea persoanelor de genuri diferite fiind un scop stringent al Consiliului Europei), ci între tipuri de activități în cadrul armatei, de aceea și argumentarea acestei diferențe este mult mai ușoară decât în cazul diferențelor de tratament al bărbaților și femeilor. Cu o problemă similară s-a confruntat și Curtea Constituțională a Republicii Moldova, în urma sesizării sale de către avocatul parlamentar care a solicitat controlul constituționalității art. 32 alin (4) lit.j) a Legii din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor. Autorul sesizării a pretins, în special, că prin specificarea categoriei „femei-militari” norma contestată instituie o discriminare a militarilor fondată pe gen la obținerea concediului pentru îngrijirea copilului.

În Hotărârea sa nr.12 din 1 noiembrie 2012 Curtea Constituțională a considerat că excluderea militarilor de gen masculin de la exercitarea dreptului la concediu parental, în timp ce militarii de gen feminin au acest drept, nu poate fi considerată ca fiind fondată pe o justificare obiectivă sau rezonabilă. Prin urmare, Curtea a conchis că această diferență de tratament constituie o discriminare fondată pe gen. Curtea a atenționat că în hotărârile sale Curtea Europeană menționează permanent că statele se bucură de o largă marjă de apreciere în domeniul securității naționale, inclusiv al forțelor armate, și că drepturile militarilor, în anumite cazuri, ar putea fi supuse unor restricții mai mari decât cele autorizate pentru civili.

În același timp, Curtea a considerat neargumentat pretinsul risc pentru eficiența operațională a armatei, deoarece nu i-au fost prezentate informații concludente care ar demonstra că extinderea concediului de îngrijire a copilului pentru militarii de gen masculin ar dăuna puterii de luptă și eficienței operaționale a

forțelor armate, în timp ce acordarea acestui drept militarilor de gen feminin nu comportă un astfel de risc.

Curtea a statuat că o astfel de restricție generală și automată, impusă unui grup de persoane, fiind fondată pe gen, depășește domeniul de aplicare a unei marje acceptabile de apreciere a statului, oricât de largă ar fi, și că este incompatibilă cu normele constituționale.

Pentru Curte, este posibil să se realizeze scopul legitim de protecție a securității naționale în alt mod decât prin limitarea dreptului la concediu de îngrijire a copilului pentru militarii de gen feminin și excluderea militarilor de gen masculin de la exercitarea aceluiași drept.

Totodată, Curtea a reținut că, având în vedere cerințele speciale ale armatei, excluderea dreptului la concediu parental poate fi justificată în privința unui militar, bărbat sau femeie, care, din cauza unor factori, precum poziția sa ierarhică, raritatea calificărilor tehnice sau participarea sa la operațiunile militare de pe teren, nu poate fi ușor înlocuit în sarcinile sale [9]. Astfel, și în această decizie jurisprudența constituțională a demonstrat incoerențele comise de organul legislativ, ceea ce s-ar fi putut evita în caz de o legislație de calitate și eforturi de a califica cu anticipație posibilele situații încălcătoare de drepturi.

Cea mai recentă Hotărâre (16 martie 2017) a Curții Constituționale a Republicii Moldova cu privire la excepția de neconstituționalitate a art. 80 alin. (2) din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale a demonstrat din nou lacune în activitatea legislativă. Conform legii sus-menționate, de la persoanele fizice și juridice care au primit din partea autorităților/instituțiilor bugetare mijloace financiare sub formă de plată prealabilă, pentru dezafectarea acestora pe perioada care depășește termenul prevăzut de contract, se percepe la bugetul respectiv o sumă calculată, în funcție de rata de bază aplicată de Banca Națională a Moldovei la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt.

Curtea Constituțională a constatat că suma calculată pentru neexecutarea contractului în termenul legal instituit este percepută cu titlu de penalitate legală. Fiind o formă a răspunderii civile contractuale, penalitatea legală trebuie să întrunească aceleași condiții prevăzute de lege pentru angajarea răspunderii contractuale, în special – vinovăția debitorului. În acest sens, Curtea a subliniat relevanța prevederilor art.624 alin.(5) Cod civil, potrivit cărora debitorul nu este obligat să plătească penalitate în cazul în care neexecutarea nu se datorează vinovăției sale.

Prin urmare, Curtea a statuat că până la adoptarea de către Parlament a noilor prevederi legale, sancțiunea pentru neexecutarea în termen a contractelor încheiate cu o instituție bugetară urmează a fi aplicată în corespundere cu prevederile legislației civile și a clauzelor contractuale [10]. Astfel în cazul

dat Curtea a lăsat o portiță pentru ca Parlamentul în cazul în care insistă asupra responsabilității obiective să justifice aceste limitări impuse debitorului, posibil, să justifice diferența de tratament dintre debitorii contractuali din sfera privată și debitorii contractuali din sfera publică.

Adecvarea mijlocului la scopul urmărit este o activitate ce vizează, în primul rând, legiuitorul, care trebuie să califice faptele, raporturile pentru a elabora o reglementare juridică nouă. Aprofundarea calificării unei categorii juridice poate implica o muncă de căutare a proporționalității, adică ceea ce rezultă din ideea echilibrului dintre drepturi/interese divergente [11].

Ideea ECHILIBRULUI a fost evocată pentru caracterizarea condiționării reciproce a soluțiilor juridice unele prin altele nu ca una mecanică, dar ca o legătură organică care se manifestă dacă nu se ține cont de ceva prin multiple dificultăți ca și organismul care se apără de un element străin inasimilabil. În acest caz, instituțiile se prezintă ca o rețea, schimbarea uneia cere și schimbarea alteia pentru ca sistemul juridic să fie armonios. Luarea în considerare a scopurilor, obiectivelor în procesul de calificare juridică corespunde unei tradiții la fel de profunde ca cea ce pune accent pe forma logică a dreptului, adică tocmai ceea ce se face în cazul calificării folosind interpretarea teleologică.

Dreptul poate fi prezentat și ca sistem teleologic, ca ansamblu de reguli ce arată mijloace pentru a realiza scopuri, ce pot fi exprimate în termeni de interese, valori. Caracterul sistemic al dreptului în perspectiva judecătorilor rezidă în temei în raportul deductiv, de la norma generală la faptul singular, dar caracterul de sistem al dreptului în ochii legiuitorului se prezintă în temei ca un raport inductiv – de la faptele singulare la norma generală, dar și unii, și alții nu pot evita să privească lucrurile și în raport practic de mijloc – scop. Într-o instituție pe baza acestui raport regulile se ierarhizează și cheia este furnizată de finalitatea instituției și prin gradul de proximitate de la mijloc la scop, mijlocul de mai departe fiind subordonat unui mijloc mai apropiat. Dacă se utilizează un mijloc mai dens normativ – sancțiune – justificarea trebuie să respingă celelalte alternative cu impact mai lejer.

Principiul coerenței (PC) – este principiul de justificare a limitărilor externe bazate pe ansamblul sistemului juridic. Un sistem juridic nu este un simplu lanț static de limitări externe: este un ansamblu complex și dinamic, compus din reguli primare și secundare. Coerența este legată de consistență – ca absența a contradicțiilor. Coerența are grade (a face sens în ansamblu), iar consistența e o chestie de tot ori nimic (logic).

Coerența sistemului juridic are particularități și limite în raport cu cele ale unui sistem formal.

O primă particularitate rezidă în chiar definiție, atunci când lipsa coerenței se manifestă în constatarea unei contradicții, rezultatul afirmării simultane a adevărului unei propoziții și a negării ei, în drept lipsa coerenței este constatarea a două directive incompatibile, la care este imposibil a te conforma simultan, fie pentru că impun obligații opuse, fie pentru că una interzice ceea ce permite alta și nu te poți conforma decât încălcând una dintre ele, afirma Ch. Perelman.

A doua particularitate rezidă în modul de identificare a antinomiilor juridice: în sistemul formal ele sunt recognoscibile, în drept o contradicție formală, adică literală, nu-i suficientă pentru a da acelorași semne un sens diferit sau un alt câmp de aplicare pentru a evita conflictul dintre norme. De aceea se spune „antinomii aparente” [12], adică există o incompatibilitate, posibil a fi înlăturată printr-o interpretare conciliatoare.

Ultima particularitate (a treia) a coerenței sistemului juridic se manifestă în faptul că atunci când o contradicție formală face sistemul inutilizabil, se abandonează cel puțin elementele generatoare de contradicție, pe când antinomia juridică cere o soluție ce face să predomine aplicarea unei norme, excluzând-o pe cealaltă. Cele trei reguli de acordare a priorității: superiori, posteriori, speciali nu-i pot asigura sistemului juridic coerență originară, ci doar una derivată.

Activitatea legislativă trebuie să satisfacă exigența coerenței tot așa cum judecătorul se sprijină pe caracterul sistemic al ordinii juridice, legiuitorul, de asemenea, trebuie să țină cont de ordinea juridică în ansamblul ei. În legislație, raționalitatea legiuitorului nu este prezumată, așa cum face legalismul forte. Legiuitorul trebuie să justifice limitările cu scopul ca și judecătorul să dezvolte argumente de coerență. Inima democrației deliberative este în deliberare publică, ea presupune că cetățenii posedă o cultură liberală comună, că socot binele suprem înțelegerea. S-a propus o analogie între dezbaterile judiciare și cele parlamentare, scoțând în evidență trăsăturile comune în ceea ce privește acțiunile – de identificare, explicitare și apreciere; referitor la scop – o decizie justă; ambele dezbateri desfășoară argumente pro și contra. Au fost arătate părțile puternice ale unei astfel de analogii: procedura dezbaterilor în contradictoriu; subiecții dezbaterii nu se conving unii pe alții, ci pe al treilea, care ia decizia. Pentru succesul acestei deliberări, sunt necesare condiții: seriozitatea dezbaterilor, echitatea procedurală, cetățeni informați și civic implicați, atenți la activitatea parlamentară [13].

Activitatea legislativă se desfășoară potrivit scopurilor urmărite de statul respectiv, care tinde a deveni stat de drept și are la bază anumite reguli. Propriu-zis, însăși viața face presiuni asupra legiuitorului în vederea găsirii unor modalități adecvate de reglementare a relațiilor sociale în sensul stabilirii și dezvoltării armoniei sociale. Sarcina dificilă a organului legislativ

constă în a transpune faptele sociale – cu cerințele, tendințele și legitățile lor – în relații normativ-juridice, ceea ce implică, mai întâi, o activitate cognitivă fundamentată [14].

Activitatea cognitivă fundamentată științific se îndreaptă, în primul rând, spre cercetarea conținutului faptelor sociale care impun anumite comandamente sociale, pornind de la ele, legiuitorul le va transpune în forma specifică a normelor juridice, în acte normativ-juridice. Dacă normele juridice elaborate vor exprima imperativele social-economice, atunci elaborarea dreptului poate fi numită științifică, consideră A. Vallimărescu [15]. Ea va fi filosofică în măsura în care va exprima un postulat rațional.

Renumitul autor francez F. Geny, cu aproape un secol în urmă, a caracterizat procesul de creare a dreptului ca unul ce oscilează între „dat” și „construit”. „Dat”-ul (înțeles ca realitate socială exterioară dreptului) constă din patru elemente: cel natural, istoric, rațional și ideal.

„Dat”-ul natural este exprimat de condiții ale realității – de natură fizică, morală, economică, politică. „Dat”-ul istoric este un fel de zestre istorică, adică un dat natural consolidat de istorie – un fond de precepte ce servesc drept cadru al conduitei umane. „Dat”-ul rațional reprezintă direcția fundamentală ce asigură elaborarea științifică a dreptului, se referă la condiții de ordin rațional, el constă din regulile de conduită pe care rațiunea le extrage din natura omului și din legăturile sale cu lumea, pentru el este necesar apelul la justiție în sens de virtute ce tinde spre just. „Dat”-ul ideal reprezintă o tendință spre organizarea dezirabilă a raporturilor juridice și apare ca un răspuns la aspirațiile morale și sociale ale civilizației, ceea ce îl face să fie supus modificărilor în timp și în spațiu, datorită subiectivității sale. F. Geny considera că descoperirea datului stă la baza elaborării științifice a dreptului, după care intervine elaborarea tehnică a dreptului [16]. Aceste idei pot fi regăsite și la mulți alți autori contemporani care au suplimentat explicațiile, multiplicându-le.

Autorii contemporani (J.-L. Bergel, P. Delnoy) prezintă procesul de elaborare a dreptului ca fiind constituit din două etape: prima fiind de diagnosticare a necesității legislative, numită și etiologie, și diagnostic al necesităților sociale, și a doua – determinarea soluțiilor legislative.

Prima fază – preparatorie, de cercetare, pentru ca ea să nu fie inutilă sau neadaptată, trebuie ca decizia de a legifera să rezulte din compararea dintre aprecierea critică a reglementărilor existente și a avantajelor și inconvenientelor pe care le va avea legea nouă. Evaluarea critică se va referi la lacunele, contradicțiile legii vechi, inconvenientele practice ale legii vechi în funcție de observarea faptelor și a fenomenelor sociale, de opiniile și aspirațiile societății, grupurilor și

de considerațiunile de ordin social, economic, politic, psihologic ce permit a cântări interesele în cauză, a le ierarhiza pentru a stabili prioritățile și a face alegeri. Cercetările se vor alimenta de la istoria dreptului și dreptul comparat ce revelează diverse modele legislative, practici de aplicare, avantaje și inconveniente. Vor putea fi efectuate sondaje, chestionarele fiind adresate mediilor juridice: magistrați, notari, avocați, consultanți juridici etc. [17].

Studiile sociologice au valoare indicativă pentru legiuitor, fie că este vorba de sondaje de opinie pe eșantioane reprezentative, grupuri profesionale sau de interese, lobby. Grupurile profesionale deseori contestă sondajele în care este implicat un public nespecialist și are dreptate, dar aceasta înseamnă că dezbaterile dintre democrație și tehnocrație sunt inevitabile. Abuzul de sondaje poate falsifica opinia publică și pune în evidență fragilitatea și contradictorialitatea lor. Tot legiuitorul poate decide, folosind statistici. Sondajele sunt mai puțin relevante în cazul unor chestiuni mai apropiate de suflet, dar pot fi mai relevante – în materie economică și fiscală, unde datele cantitative și efectele mecanice sunt determinante. Pot fi completate cu tehnici de experimentare sau simulare, de a examina nu numai rațiunile, dar și efectele previzibile ale unui proiect de lege [18].

Intervenția legislativă are sens și necesitatea ei apare în funcție de obiective și scopuri bine determinate, pentru realizarea cărora trebuie căutate mijloace adecvate. Cu atât mai mult cu cât legea nu înseamnă numai reguli de conduită, inspirate din valori morale, ci este și un mijloc de realizare a politicilor publice ale statului, atunci când alegerea poate fi nu între bine și rău, dar între bine și bine. Legea a devenit un mijloc de transformare a realității fizice și sociale, ca un cadru textual ce trebuie să se adapteze în permanență la realitățile schimbătoare. Aceasta implică finalități ierarhizate, mergând de la finalități abstracte la obiective precise, eventual, eșalonate în timp [19]. Legiferarea și știința sunt legate, dar sunt diferite după scopuri, metode și rezultate. Procesul de cunoaștere a legităților funcționării dreptului sunt o etapă importantă, dar se găsește în afara procesului legislativ.

Legiuitorul tinde ca actele sale să corespundă legităților obiective, de aceea operează cu informații asupra rezultatelor, practicii altor țări. Dar se vede că știința nu are răspunsuri univoce la toate problemele, unele rămânând a fi discutabile. Teza corectă despre fundamentarea științifică a legii se realizează specific, cu moduri diferite de cele științifice. Procedura gno-seologică a legiuitorului se îndreaptă înspre a afla ce este în știință și poate fi util și pentru elaborarea unui proiect anume. Sunt autori care confundă *legiferarea* cu *investigarea științifică*, deci nu deosebesc cunoașterea științifică ca descoperirea noului și cunoașterea ca aflarea cunoștințelor. Aceasta din urmă constituie

stadiul primar de transfer al cunoștințelor științifice în sfera practicii.

Cunoașterea științifică poate să rămână nesolicitată de practică. Numai când legiuitorul se decide să o folosească se poate vorbi că stă la baza practicii, dar pentru aceasta trebuie ca legiuitorul să fie cunoscut cu rezultatele științei în forma concepției proiectului de lege. De obicei, legiuitorul nu creează ceva nou, dar nu-i exclus ca în proiect să creeze ceva nou, necunoscut științei, căci creează un model de conduită al subiecților raporturilor sociale ce va contribui la dezvoltarea normală a statului și societății. În proiect pot să se reflecte, în mod abstract, cele mai esențiale atribute, astfel încât cel mai specific raport să aibă în normă toate caracteristicile necesare. Pentru aceasta, trebuie de realizat următoarele sarcini:

La expunerea normelor, legiuitorul trebuie să răspundă la întrebările: 1. În ce scop? 2. Ce urmărește această reglementare? 3. Care sunt temeiurile motivaționale ale acțiunilor juridice? 4. În ce condiții norma va funcționa? 5. Ce drepturi și obligații revin? 6. Ce măsuri de reacție vor fi pentru cei care încalcă norma respectivă?

Creând norme, legiuitorul trebuie să vadă legătura lor reciprocă, să aibă toate elementele, normele noi să nu contravină Constituției și principiilor, iar drepturile subiective să poată fi realizate, să fie accesibile, reale pentru toți subiecții.

Legea astfel adoptată, dacă va avea în calitate de obiect bunuri ce sunt socotite valoroase de membrii societății, îi va motiva s-o realizeze, iar pentru ca legea să fie acceptată, membrii comunității trebuie co-interesați în aplicarea ei. Legea este capabilă să realizeze funcția de conducere a proceselor sociale și politice numai dacă este respectată benevol de majoritatea membrilor societății, fiindcă statul de drept poate exista doar în virtutea unui consens principial al societății sau, cel puțin, prin acceptarea liber consimțită a sistemului său juridic.

Referințe:

1. În literatura juridică din spațiul postsovietic, pentru prima dată termenul a fost utilizat de V.I. Cervoniuk în 2009: Червонюк В.И. *Теория государства и права*. Москва: Инфра-М, 2009, c. 52.

2. Cu titlu de exemplu, Jeremy Waldron scria: „Noi nu avem un model normativ sau aspirațional necesar legislației, ci, din contra, jurisprudența noastră este invadată de imaginea unei activități legislative ca o tranzacție, un brocheraj al cailor, un iarmaroc de animale, eviscerarea porcilor, ... adică orice alt lucru decât adoptarea unor decizii politice plecând de la principii”. A se vedea: Waldron J. *The Dignity of Legislation*. New York: Cambridge University Press, 1999, p. 2.

3. Wintgens Luc J. Étude pour une nouvelle théorie de la législation. In: *Archives de la philosophie du droit*, 2005, t.49, p.251-273.

4. De l'évaluation à l'action législative. In: *Actes du colloque en l'honneur du prof. J.-D. Delley*. Geneve, 2009, p.64.

5. Rawls J. *Théorie de la justice, 1971*. Trad. fr. C. Aurdard. Paris: Seuil, 1987, p. 209.

6. Leydet D. La délibération publique dans les assemblées parlementaires In: <http://www.participation-et-democratie.fr/sites/default/files/ehess2011leydet1.pdf> vizitat 18 martie 2017.

7. <http://europeancourt.ru/tag/markin-protiv-rossii/vizitat> la 12 februarie 2017.

8. Лапаева В.В. *Типы правопонимания: правовая теория и практика*. Москва: Российская Академия правосудия, 2012, c. 564.

9. www.lex.justice.md/md/345394/

10. <http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&id=7&id=978&>

11. Jeuland E. Un approche non-utilitariste du contrôle de proportionnalité. In: *La Semaine juridique*. Supplement au nr.1-2, janvier 2016, p.21.

12. Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 1976, p.262.

13. Leydet D. *Op.cit.*

14. Popa N. *Teoria generală a dreptului*. Ediția V. București: C.H. Beck, 2014, p.173.

15. Vallimărescu A. *Tratat de enciclopedia dreptului*. București: Lumina Lex, 2000, p.315.

16. Geny Fr. *Science et technique en droit privé positif*. III partie. Élaboration technique du droit positif. Paris: Librairie de la Société Recueil Sirey, 1921, p.175.

17. Bergel J.-L. *Méthodologie juridique*. Paris: PUF, 2001, p.278-280.

18. *Ibidem*, p.284.

19. Delley J.-D. Penser la loi a une démarche méthodique. In: *Légistique formelle et matérielle, actes du V Congrès de l'Association Internationale de Méthodologie Juridique*. Aix-en-Provence: Presses universitaires d'Aix-Marseille, 1997, p.99.

CZU 347.763

REGLEMENTAREA TRANSPORTULUI RUTIER ÎN REGIM DE TAXI

Iurie MIHALACHE,
doctor în drept, conferențiar universitar (USPEE)
Mihail OSADCII,
magistru în drept

The article examines the current state of the legal regulation of relations arising from the enforcement of obligations under the contract of carriage of passengers a taxi. The author expresses his position on the need to address specifics of the contract of carriage of passengers a taxi, which is a public merger agreement. In addition this article discusses the problem of the lack of established by the legislation of mandatory confirmation from the carrier (route taxi) of the fact of conclusion of a public contract of carriage of passengers by issuing tickets established sample.

Keywords: taxi transport; taxi; tickets; transportation agreement; the passenger; administrative liability.

Transportul rutier de persoane în regim de taxi a cunoscut o dezvoltare intensă după proclamarea independenței Republicii Moldova. Realitatea anilor '90 este reușit reflectată de expertul organizației IDIS „Viitorul”, I. Cotruță, că „inițial, patronul companiei obținea licența pentru prestarea serviciilor de informații, apoi dobânda de la organele abilitate 2-3 posturi de telefon și închiria un spațiu, unde amplasa cele câteva aparate de telefon și/sau calculatoare. În același timp, procura o antenă pe care o instala pe acoperișul unui imobil și câteva stații radio, pe care le lua în arendă pentru a le plasa în unitățile de transport. În paralel, afișa anunțuri publicitare în mass-media privind angajarea taximetriștilor independenți sau a particularilor. Astfel își începea activitatea noul serviciu de taxi” [1].

Un specific al raporturilor de transport în regim de taxi este că alături de transportator și pasager participă și un al treilea subiect – serviciul de informație și dispecerat, rolul căruia este de a stabili legătura informațională la distanță între conducătorul auto și pasager. Serviciul de dispecerat primește comanda prin telefon, după care informează conducătorul auto, care, la rândul său, decide dacă să-și dea sau nu acordul la efectuarea transportului. Dacă răspunsul conducătorului auto este pozitiv, dispecerul înștiințează clientul cu privire la numărul, modelul automobilului de taxi și timpul în care va sosi [2].

Cu referire la momentul încheierii contractului de transport în regim de taxi, în doctrină pot fi întâlnite mai multe opinii. Cercetătorul N. Vnukov susține că contractul de transport în regim de taxi se încheie din momentul în care compania de transport și-a dat acceptul, prin intermediul dispecerului, față de cererea clientului de a-i pune la dispoziție mijlocul de transport [3].

Profesorul ucrainean O. Necipurenko consideră că contractul de transport de pasageri în regim de

taxi se încheie din momentul urcării pasagerului în mijlocul de transport și această acțiune coincide, de fapt, cu începutul prestării serviciului [4]. Doctrinarii O. Boiko și S. Panov sunt de părere că contractul se încheie din momentul în care conducătorul auto, la gestul consumatorului, a oprit mijlocul de transport. În acest caz, se vorbește de încheierea contractului prin acțiuni concludente din partea pasagerului [5].

Menționăm și opinia radicală a profesorului rus A. Sarsembaev, în viziunea căruia singurul document care confirmă încheierea contractului de transport de pasageri este biletul de călătorie, respectiv pasagerul care a achitat taxa de călătorie, dar nu a primit bilet, se consideră că nu a încheiat contract de transport [6].

Altă întrebare este din ce moment pentru căruș apare obligația de transportare a pasagerului – din momentul în care serviciul de dispecerat a recepționat informația de la pasager, din momentul anunțării conducătorului auto despre comanda pasagerului sau din momentul în care mijlocul de transport este pus la dispoziția pasagerului pentru îmbarcare? Dacă considerăm că momentul încheierii contractului de transport este cel în care cărușul și-a dat acceptul la telefon, prin intermediul dispecerului, față de cererea clientului de a-i pune la dispoziție taxiul și a-l transporta la destinație, în cazul dat contractul se încheie între două părți – serviciul de dispecerat și pasager. În schimb, dacă considerăm că momentul încheierii contractului este cel al urcării pasagerului în taxi, atunci părți ale contractului de transport sunt cărușul și pasagerul.

Pentru efectuarea transportului de călători în regim de taxi, agentul transportator trebuie să dispună de licență pentru acest gen de activitate. Organul abilitat cu dreptul de a elibera licența de prestare a serviciilor de taxi este Camera de Licențiere a Republicii Moldova.

Conform art.81 din Codul transporturilor rutiere [7], la efectuarea transportului rutier în regim de taxi se admit autoturismele care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții: a) sunt dotate cu aparate de taxat legalizate, verificate metrologic și înregistrate la organul fiscal teritorial; b) sunt dotate cu lampă de taxi în stare funcțională, conform prevederilor Regulamentului transporturilor rutiere de persoane și bagaje; c) dispun de însemnele, înscrisurile, elementele de culoare ale caroseriei și dotările specificate în Regulamentul transporturilor rutiere de persoane și bagaje. Pentru a activa în calitate de conducător auto, persoana trebuie: a) să dispună de permis de conducere de categoria „B”; b) să aibă vârsta de 21 de ani; c) să posede experiență de muncă neîntreruptă în calitate de șofer de categoria „B” de cel puțin 3 ani; d) în fine, ultima condiție este ca șoferul să fi urmat un curs de instruire și să dispună de certificatul care ar confirma acest lucru.

Pentru efectuarea curselor în regim de taxi, agenții transportatori au nevoie și de autorizație eliberată de primăria din raza unității administrativ-teritoriale. În contextul responsabilității față de buna organizare a activității de transport rutier în regim de taxi, autoritățile publice emit decizii referitoare la locurile de așteptare sau staționare a taxiurilor. De exemplu, în Primăria municipiului Chișinău există *Direcția generală transport public și căi de comunicație*, subordonată Consiliului municipal, de competența căreia ține întocmirea autorizațiilor de prestare a serviciilor de transport de călători în raza mun. Chișinău. În scopul de a nu crea situații de concurență neloială agenților transportatori ce activează pe rute regulate, Codul transporturilor rutiere interzice parcarele vehiculelor rutiere ce activează în regim de taxi, pe o rază de 100 m de la autogări, cu excepția locurilor special amenajate pentru parcare sau staționarea taxiurilor (art.82 alin.(2)).

Transportul rutier de persoane sau în regim de taxi se efectuează contra cost. Taxa de călătorie se stabilește prin însumarea tarifelor pe distanța parcursă și/sau timpul de staționare, măsurate de un aparat de taxat aflat în dotarea autoturismului respectiv. Conform prevederilor Codului transporturilor rutiere (art.81 alin.(1)) și Codului fiscal [8], autovehiculele care nu dispun de aparate de taxat nu pot fi admise la transportul în regim de taxi. Înainte de amplasare, aparatele de taxat necesită a fi verificate metrologic și înregistrate la inspectoratul fiscal în Registrul unic al mașinilor de casă și control. Din motiv că companiile de taxi neglijează obligația respectivă, la depunerea de către solicitant a cererii pentru eliberarea sau prelungirea licenței, Camera de Licențiere verifică pentru fiecare unitate de transport documentele de înregistrare a aparatelor de casă și control la *Inspectoratul Fiscal Teritorial de Stat* și la *Serviciul*

Standardizare și Metrologie [9]. Însă aici apare altă problemă, că imediat ce obțin licența, unii transportatori deconectează sau demontează aparatele de taxat, activând în lipsa acestora [10].

În capitolul VI (Organizarea transporturilor în regim de taxi) al Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006 [11], se stipulează că la finalizarea cursei, șoferul încasează plata pentru călătorie conform bonului de casă emis, care se înmânează, în mod obligatoriu, călătorului. Neeliberarea bonului de casă pasagerului atrage răspunderea conducătorului auto. Conform art.254 pct.10) din Codul fiscal, efectuarea transporturilor de pasageri cu mijloace de transport auto, inclusiv în regim de taxi, fără bilete de călătorie (bon de casă emis de mașina de casă și de control) se sancționează cu amendă de 3.000 de lei aplicată agentului transportator și conducătorului mijlocului de transport.

Codul contravențional al RM [12] stabilește sancțiuni pentru transportarea ilegală a călătorilor. Astfel, în conformitate cu art.197, transportarea contra plată a călătorilor cu unitatea de transport de până la opt locuri, inclusiv locul conducătorului auto, de către persoana care nu dispune de licență și de documentul eliberat de autoritățile administrației publice locale, ce atestă dreptul de a efectua transporturi în regim de taxi, se sancționează cu amendă de la 100 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 350 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Pentru a fi admis la transportul în regim de taxi, automobilul trebuie să dispună de *lămpi taxi* în stare de funcționare, iar pe ușa laterală să fie amplasate tarifele. Lampa de taxi trebuie să fie de culoare galbenă și pe ea să fie înscrise cu litere mari TAXI, pe față și pe spate. În timpul programului de lucru lampa trebuie să fie aprinsă permanent, indiferent dacă este zi sau noapte. Legea cere ca tarifele să fie vizibile de la distanță, de aceea mai comod este indicarea lor pe ușa autoturismului, astfel încât să fie vizibile la o distanță de cel puțin 5 m. Tarifele se exprimă pe kilometru și pe ore, iar pentru simplul fapt al pornirii există un tarif aparte, numit *tariful de pornire*. În salonul autovehiculului trebuie să fie afișat la loc vizibil un ecuson, cu numele și fotografia șoferului, precum și denumirea companiei de taxi.

Pasagerul poate lua un taxi în locurile de staționare a taxiurilor sau în orice loc prin ridicarea mâinii. Urcând în autovehicul, pasagerul comunică șoferului direcția deplasării, iar șoferul este obligat să transporte pasagerul la locul solicitat pe calea cea mai scurtă. Cu toate acestea, șoferul are dreptul să refuze pasagerului deplasarea pe strada sau drumul indicat, dacă acestea nu ar corespunde cerințelor securității circulației. La finalizarea cursei, șoferul anunță pasagerului costul călătoriei, pasagerul achită banii și primește bonul de

casă emis de aparatul de casă instalat în autoturismul de taxi.

Potrivit art.83 alin.(2) din Codul transporturilor rutiere, operatorul de transport rutier autorizat să presteze servicii în regim de taxi este în drept: a) de regulă, să efectueze transport rutier de persoane în regim de taxi în interiorul localității unde este înregistrată întreprinderea; b) ocazional, să efectueze transport rutier de persoane în regim de taxi între localitatea unde este înregistrată întreprinderea și alte localități sau puncte de interes, la cererea persoanei transportate; c) ocazional, să efectueze transport rutier de persoane în regim de taxi între localitatea unde este înregistrată întreprinderea aflată în zona de frontieră și altă localitate similară aflată peste frontieră, dacă acordurile internaționale bilaterale permit aceasta. Conducătorul auto este obligat să dețină la bordul vehiculului rutier, pe toată durata transportului: a) copia conformă a licenței de transport rutier, în original; b) certificatul de competență profesională al conducătorului auto, valabil; c) foaia de parcurs, de modelul prevăzut în Regulamentul transporturilor rutiere de persoane și bagaje; d) copia autenticată a certificatului de conformitate.

Taxiurile au acces nediscriminatoriu și în condiții egale în locurile de așteptare a persoanelor, în limita locurilor disponibile. Accesul în locurile de așteptare a persoanelor poate fi gratuit sau în baza unei taxe generale, instituită de către consiliul local. În lipsa locurilor de așteptare a persoanelor, taxiurile pot staționa numai în locurile permise pentru staționare în conformitate cu legislația în vigoare (art.84 alin.(3)-(6) Codul transporturilor rutiere).

Concluzii și recomandări. 1. Transportul rutier în regim de taxi în Republica Moldova se efectuează în baza licenței pentru transport în regim de taxi eliberată de Camera de Licențiere și în temeiul autorizației de transport în regim de taxi eliberată de administrația publică locală.

Cu regret, în Republica Moldova nu există un act normativ special care ar reglementa raporturile dintre companiile de taxi și pasageri. Deși la soluționarea litigiilor instanțele judecătorești aplică dispozițiile Legii privind protecția consumatorilor nr.105/2003 [13] și Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006, normele respective nu acoperă toate aspectele relațiilor juridice stabilite între părți. Pentru comparație, menționăm că în România există Legea privind transportul în regim de taxi și în regim de închiriere nr.38/2003, în Federația Rusă și Ucraina – Legea cu privire la taxi etc. Pornind de la aceste realități, recomandăm adoptarea unui act normativ care ar fi consacrat raporturilor juridice din domeniul serviciilor de taxi.

2. Suntem de părerea că activitatea de transport rutier în regim de taxi trebuie dimensionată în raport

cu gradul de dotare cu autobuze, troleibuze și maxi-taxi a transportului public local. Este recomandabil ca, după consultarea prealabilă a asociațiilor din domeniu, administrația publică locală să stabilească printr-o decizie a sa numărul maxim de autorizații taxi care urmează a fi eliberate pentru deservirea populației. După acordarea numărului maxim de autorizații taxi, autoritatea publică locală nu trebuie să mai elibereze nicio autorizație taxi, decât cu condiția vacantării unui loc. Această condiție va permite crearea unui mediu favorabil de atragere a investițiilor în măsură să garanteze stabilitatea afacerilor.

În scopul prevenirii situației de monopol și pentru menținerea unui echilibru pe piața serviciilor de transport rutier în regim de taxi, autoritatea publică nu trebuie să ofere unui operator de transport în regim de taxi mai mult de 30% din numărul autorizațiilor de taxi stabilite pentru acea localitate.

3. Propunem ca o serie de încălcări din domeniul transportului în regim de taxi, precum: efectuarea transportului cu aparatul de taxat nelegalizat, neverificat metrologic, defect sau cu lampa taxi scoasă din funcțiune, să fie sancționate de Codul contravențional. În cazurile în care se va constata că transportul se efectuează fără aparatul de taxat în funcțiune sau cu aparat de taxat și/sau stație radio de emisie-recepție a căror proveniență legală nu poate fi justificată, organele de control trebuie să sustragă de la conducătorul auto certificatul de atestare a pregătirii profesionale și autorizația.

În situația funcționării taxiului cu mai mulți șoferi alternativ, în cadrul unui program zilnic de lucru, fiecare șofer trebuie să înceapă activitatea prin accesarea identității sale în programul aparatului de taxat, cu introducerea unei chei electronice, prin intermediul căreia se va putea executa controlul asupra activității depuse de șofer. Obligația respectivă urmează a fi introdusă prin intermediul legislației din transport, iar nerespectarea obligației de către conducătorii auto urmează a fi sancționată conform prevederilor Codului contravențional.

Una dintre problemele cu care se confruntă domeniul transportului rutier este încălcarea condițiilor privind activitatea de taxi. Aceasta, fiind o activitate de orientare locală, ar trebui exercitată de o întreprindere înregistrată în localitatea în care se realizează transportul în regim de taxi și doar ocazional depășind localitatea. Însă cazurile de activitate regulată a taxiurilor, în afara localităților de înregistrare, sunt într-un număr excesiv de mare. Astfel, taxiurile efectiv efectuează rute regulate încălcând principiile de efectuare a serviciilor în regim de taxi, prejudiciind considerabil serviciile regulate de persoane. În acest context, propunem completarea art.84 din Codul transporturilor rutiere cu:

Alineatul (7) care va avea următorul conținut: (7)

În cazul efectuării transporturilor în regim taxi, conform art.84 lit.b) și c), de mai mult de două ori pe săptămână, în afara localității unde este înregistrată întreprinderea, documentate de către Agenție prin probe foto sau video, cu indicarea orei și datei, sistematizate într-un raport de monitorizare, Agenția pe lângă amenda contravențională, va retrage copiile conforme ale licenței de transport rutier pentru vehiculele rutiere documentate și va aplica măsura de ridicare a plăcuțelor cu numărul de înmatriculare și a certificatului de înmatriculare, informând autoritatea de licențiere despre măsurile întreprinse. Pentru operatorii de transport rutier cărora li se retrag un termen de 6 luni.

Alineatul (8) care va avea următorul conținut: (8) Se interzice taxiurilor să efectueze transport în regim de taxi sau să staționeze în vederea efectuării, în mod permanent, a unui astfel de transport într-o localitate, alta decât localitatea în care este înregistrată.

Alineatul (9) care va avea următorul conținut: (9) Prevederile alin.(7) nu se aplică în cazul efectuării transporturilor în regim de taxi, conform art.84, lit.b) și c), dacă acestea sunt efectuate între orele 21.00 și 05.00, sau sunt efectuate de la un aeroport internațional, autorizat și care deservește curse aeriene regulate, spre alte localități, de către taxiuri special autorizate de către administrația aeroportului, în limita unei cote acceptate de Agenție.

Alineatul (10) care va avea următorul conținut: (10) Se interzice amplasarea în interiorul și/sau pe caroseria unui autovehicul, care nu deține copia conformă a licenței de transport rutier valabilă, a însemnelor, înscrisurilor, dotărilor și a accesoriilor specifice autovehiculelor care efectuează transport rutier în regim de taxi.

Referințe:

1. Cotruța I. *Transportul public în regim de taxi: probleme și soluții*. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2007, p.14.

2. Нечипуренко О.М. Сторони договору на перевезення пасажирів таксі. В: *Вісник Запорізького*

національного університету. *Юридичні науки* (Україна), 2009, № 1, с.147.

3. Внуков Н.А. Особенности договора фрахтования легкового такси для перевозки пассажиров и багажа как вида потребительского договора. В: *Закон и право* (Federația Rusă), 2011, № 4, с.39-42.

4. Нечипуренко О.М. Договір перевезення пасажирів: актуальні питання. В: *Проблеми цивільного права та процесу (пам'яті проф. О.А. Пушкіна)*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (26 травня 2007). Харків: ХНУВС, 2007, с.316.

5. Бойко О.А., Панов С.Л. Социально-правовые аспекты деятельности по перевозке пассажиров маршрутным такси. В: *Современное право* (Federația Rusă), 2013, с.12; с.145-149.

6. Сарсембаев А. Проблемы заключения публичного договора перевозки пассажиров в маршрутном такси. В: *Электронный периодический научный журнал "SCI-ARTICLE.RU"*, 2014, № 10, с.32, <http://sci-article.ru/stat.php?i=1396300234> (vizitat 15.04.2017).

7. Codul transporturilor rutiere nr.150 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.247-248.

8. Codul fiscal al RM, nr.1163 din 24.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, ediție specială.

9. *Examinarea situației în domeniul transportului auto de călători în folos public în regim de taxi*, publicat la 15.10.2009, pe site-ul oficial al Camerei de Licențiere a Republicii Moldova, <http://licentiere.gov.md/libview.php?l=ro&idc=151&id=70> (vizitat 15.04.2017).

10. Чебоньян Т.Г. Применение контрольно-кассовых машин и бланков строгой отчетности при оказании услуг при перевозке пассажиров маршрутными такси, легковом такси. В: *Право: современные тенденции*: материалы II междунар. науч. конф. (г. Уфа, апрель 2014 г.). Уфа: Лето, 2014, с.84-85.

11. Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje nr.854 din 28.07.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.124-125.

12. Codul contravențional al RM, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.

13. Legea privind protecția consumatorilor nr.105 din 13.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.126-131.

МЕТОДИКА РАССЛЕДОВАНИЯ ВРАЧЕБНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ЖИЗНИ И ЗДОРОВЬЯ ПАЦИЕНТОВ

Василий ФЛОРЯ,

кандидат юридических наук, доцент

Академия «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова

In the process of medical crime investigation are used a set of scientific and practical recommendations elaborated by criminology science, medical-legal science and the practice of concrete investigations.

Keywords: investigation, specialization, efficiency, countering investigation.

При расследовании врачебных преступлений применимы научно-практические рекомендации, разработанные криминалистикой, судебной медициной и практикой расследования отдельных видов преступлений.

Методике расследования преступлений вообще и врачебных преступлений в частности посвящены работы учёных-криминалистов и судебных медиков Ищенко Е.П., Яковлева М.М., Кустовой О.А., Карпова Н.С., Сергеева Ю.Д., Ерофеева С.В. и др. [1].

Одной из наиболее развитых систем общих и частных методик является система методик предварительного расследования по уголовным делам. В её состав входят:

- 1) Методика решения типичных следственных задач, возникающих по делам различных категорий;
- 2) Методика расследования определенных групп криминалистически сходных видов преступлений;
- 3) Методики расследования отдельных видов и разновидностей преступлений [2].

Одним из первоначальных следственных действий по делам о врачебных преступлениях является осмотр места происшествия, трупа умершего пациента, медицинской документации (истории болезни) и выемка этой документации.

Наружных осмотр трупа на месте его обнаружения производится органом уголовного преследования (следователем) с участием *судебного врача*, а при отсутствии такового – с участием иного врача (ст. 120 УПК Республики Молдова). При этом сразу же возникает закономерный вопрос: кто является судебным врачом, какому ведомству он подчиняется, каковы его полномочия, права и обязанности?

Анализ следственной практики показывает,

что ни офицер уголовного преследования (следователь), ни судебный врач на месте происшествия (в лечебные учреждения) не выезжают, труп и медицинскую документацию не осматривают, не принимают мер по сбору и закреплению доказательств. Это происходит и потому, что администрация лечебного учреждения не уведомляет следственные органы о гибели пациентов и не несет никакой ответственности за сокрытие врачебных преступлений.

Статья 323 Уголовного кодекса Республики Молдова предусматривает ответственность только за заранее не обещанное укрывательство тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления. Врачебные же преступления, даже с тяжкими последствиями, не относятся к этим категориям преступлений.

Напротив, главврачи больниц в день смерти пациента или на следующий день, не дожидаясь результатов расследования, порой сообщают по телевидению, что в смерти пациента врач не виновен.

Врачебные преступления чаще всего раскрываются поэтому или по жалобе пациентов, или, в случае их смерти, их родственников.

В конце сентября 2006 г. в Кишинёвской городской больнице № 1 скончалась 22-летняя беременная женщина. Она умерла внезапно, упав на пол ночью в больничном туалете. Ей стало плохо, а рядом не оказалось не только врача, но вообще кого-либо из медицинского персонала. На следующий день руководство клиники поспешило сообщить, что смерть была неизбежной, так как пациентка страдала тромбоэмболией [3].

Одной из причин случившегося является и то, что в больнице №1 г. Кишинёва в палатах отсутствуют или не действуют кнопки вызова медицинского персонала. Статья 34 часть IV За-

кона Республики Молдова об охране здоровья от 28 марта 1995 г. (Monitorul Oficial al RM, № 34/373 от 22 июня 1995 г.) предусматривает, что больной имеет право умереть достойно. Это значит, что он имеет право умереть либо дома в окружении любящих его родственников, либо в больнице – в кругу «заботливых» медицинских работников. Но не так, как в приведенном случае: ночью, в больничном туалете, когда ни до кого не докричаться.

Для предупреждения подобных преступлений американские медики работают над ошибками. В больницах США в последнее время сократилось число врачебных ошибок и уменьшилось количество смертей пациентов по этой причине. Это стало возможным благодаря объявленной по всей стране *Кампании по контролю за ошибками медиков*. В акцию, проходящую уже в течение полутора лет, вовлечены 3100 американских госпиталей на всей территории США. Помимо общественных организаций и самих врачей, её инициаторами выступили представители Министерства здравоохранения США и страховых компаний. Тревогу забили сами медики, когда впервые в 1999 году были обнародованы данные, согласно которым ежегодно от 44 000 до 98 000 американцев умирали в больницах в результате ошибок врачей или неправильного ухода. С 1999 года уже 22 штата одобрили законы, обязывающие больницы сообщать властям о допущенных серьезных ошибках [4].

Пока в Молдове, в России и в других посткоммунистических странах не будут приняты аналогичные законы, число погибших пациентов – потерпевших от врачебных ошибок, от врачебных преступлений, будет неизменно возрастать.

В этих же законах следует предусмотреть строгую ответственность администрации больниц за сокрытие подобных случаев. Необходимо также запретить врачам, подозреваемым в совершении таких преступлений, и их начальству делать публичные заявления о невиновности до окончания расследования правоохранными органами.

Сейчас же пока наблюдается активное противодействие такому расследованию. Профессор Ищенко Е.П., в частности, отмечает: «Рост преступности, особенно организованной, участвовавшие случаи противоправного воздействия на свидетелей и потерпевших со стороны виновных лиц и их связей, трудности в материально-техническом обеспечении правоохранных органов на фоне активного использования преступными элементами самых последних дости-

жений научно-технического прогресса ставят перед учёными и законодателями вопрос о необходимости защиты интересов законопослушных граждан за счёт применения в ходе расследования преступлений нетрадиционных средств получения криминалистически значимой информации» [5].

Об этом же пишут и украинские учёные Н.Карпов и Е.Александренко. Они отмечают: «В современных условиях борьбы с преступностью противодействие раскрытию и расследованию преступлений приобрело широкий размах и представляет реальную угрозу надлежащему выполнению государством правоохранительных функций. Недостаточно эффективное и своевременное преодоление оказываемого противодействия является одной из основных причин ухудшения показателей работы правоохранительных органов. Достаточно высокий уровень латентной преступности, значительное количество нераскрытых преступлений, среди прочих причин, объясняется также успешным противодействием преступной среды деятельности и правоохранительных органов» [6].

Благоприятные условия для противодействия расследованию врачебных преступлений создаются в связи с тем, что, как уже отмечалось, следователи на место происшествия не выезжают, медицинская документация не изымается, что дает возможность подозреваемым фальсифицировать её, вносить в эту документацию недостоверные сведения. Подозреваемые по этим делам не задерживаются, не арестовываются, не допрашиваются и не изобличаются в совершенном преступлении по «горячим» следам. Расследование, а вернее волокита по этим делам длится годами с заранее известным результатом: судебно-медицинские эксперты предоставляют заключение, что врач не виноват, и дело прекращается за отсутствием события или состава преступления, без проведения каких-либо следственных действий по изобличению виновных.

Уголовные дела возбуждаются с большим опозданием по жалобам потерпевших, а не по сообщениям администрации больниц, где погиб пациент.

Некоторые методические рекомендации, разработанные Кустовой О.А. [7], применимы и при расследовании врачебных преступлений против жизни и здоровья пациентов. Так, при расследовании таких преступлений доказыванию подлежат ряд основных обстоятельств:

а) Событие преступления

Время совершения преступления – это может быть любое время суток, в зависимости от обстоятельств. Чаще всего – ночь, когда дежурный медицинский персонал остается бесконтрольным и может поступать с пациентом, как заблагорассудится, или вообще спокойно спать в течение всей ночи в отведенных для него местах.

Место совершения преступления – медицинские учреждения.

Способы непосредственного совершения преступления – действия, направленные на констатацию смерти мозга; отключение аппаратов, временно поддерживающих функции организма человека опять же ночью, бесконтрольно и без свидетелей; подписание «Протокола установления смерти мозга».

Способы сокрытия преступления – подделка подписей в «Протоколе установления смерти мозга» остальных врачей; уничтожение документов, на основании которых были отключены реанимирующие аппараты.

б) Виновность лица в совершении преступления – чаще всего по неосторожности в форме легкомыслия (преступной самонадеянности) или небрежности, реже умышленно, с косвенным умыслом.

в) Характер и размер вреда, причиненного преступлением: имущественный, физический и моральный вред, размеры которого устанавливает суд.

Для эффективного расследования врачебных преступлений, как, впрочем, и любой другой категории преступлений, необходимо налаженное взаимодействие и сотрудничество между всеми правоохранительными ведомствами, снятие искусственно созданных преград по обмену информацией и преодоление межведомственной разобщенности.

Специфичным для расследования врачебных преступлений является то, что на всех этапах предварительного расследования офицер уголовного преследования (следователь) должен находиться в постоянном контакте со специалистом-медиком. В условиях небольшого государства Республики Молдова это трудноосуществимо, если учитывать беспринципную корпоративную солидарность медицинских работников, их нежелание признавать, анализировать и исправлять врачебные ошибки и оказывать помощь правосудию для привлечения виновных к ответственности. Да и кто же будет оказывать такую помощь

без соответствующего денежного вознаграждения при скудности бюджета правоохранительных органов и государства в целом?

О нежелании медицинских работников признавать и исправлять свои ошибки свидетельствует и следующий пример из следственной практики. 2 мая 2006 г. в Кишинёвском Центре хирургии сердца оперировали мальчика В.К., родившегося 26 апреля 2006 года (в возрасте 7 дней) по поводу врожденного порока сердца. Операция прошла успешно. Но через 4 месяца, в начале сентября 2006 г., кардиохирурги сказали родителям В.К., что необходима еще одна операция, которую проведет итальянский профессор Джанкарло Круппи, оказавшийся в командировке в Кишинёве. Её провели за счет средств из госбюджета, но деликатно умалчивается, во сколько обошлась родителям первая операция.

Операцию сделали в октябре и родителям сообщили, что все прошло нормально. Но 7 октября, примерно в 08.30 утра, в больнице отключили электричество на 1 час 50 мин. Ребенок был с повторной операцией. Он прожил еще несколько дней и 10 октября 2006 г. в 02.30 ночи умер.

Отец ребенка И.К. хотел получить ответ на вопрос: почему кардиохирурги сказали, что операция прошла успешно, а ребенок умер? И заявил, что хочет, чтобы впредь такого, что случилось с его ребенком, больше никогда не повторилось. Таковы желания и других пациентов и их родственников, пострадавших от врачебных ошибок, преступлений. Но, к сожалению, это остается лишь пожеланием.

Директор Центра хирургии сердца А.Ч., оправдывая случившееся, заявил: «У него была неизлечимая патология! Он с ней родился. А умер от некроза сердца и поджелудочной железы. Шансов выжить у него не было». Так надо было говорить об этом родителям с самого начала, а не вводить их в огромные расходы. Ради спасения сына родители продали все, что имели: компьютер, землю – и все напрасно.

На вопрос директору Центра А.Ч., почему он сказал отцу, что операция прошла успешно, он ответил: «Прошедшая операция – это сиюминутный успех! Вот о чём шла речь!» То есть, во многих случаях хирургам главное – склонить пациента, его родственников к дорогостоящей смертельно опасной операции, вводя их в огромные расходы, а каков будет её результат – им безразлично. Это и есть преступно-легкомысленное отношение к своей работе и её результатам.

И ещё. Итальянский профессор Джонкарло Круппи не хотел оперировать В.К., хорошо осозная по итальянским законам, каковы юридические последствия гибели пациента вследствие непродуманного, необоснованного хирургического вмешательства. А поскольку для кардиохирургов в Республике Молдова никаких юридических последствий вследствие гибели пациента в результате «успешно» проведенной операции не наступает, они и настояли на её проведении, понимая с самого начала её бессмысленность и бесполезность [8].

М.М. Яковлев приводит примерный перечень вопросов, которые ставятся перед обвиняемым по делам о врачебных преступлениях.

1) Правильно ли был установлен диагноз больному.

2) В полном ли объёме в условиях лечебного учреждения произведено обследование больного.

3) Соответствовало ли проводимое больному лечение установленному диагнозу.

4) Не было ли противопоказано лечение, примененное к данному больному. (И от себя добавим: не было ли альтернативных методов лечения [В.Ф.]).

5) Правильно ли проводились послеоперационный уход и лечение больного [9].

Напрашивается еще один вопрос.

6) Информирован ли пациент о смертельной опасности предполагаемого вмешательства, заключен ли письменный договор между пациентом и медицинским учреждением с указанием прав, обязанностей и ответственности сторон за неисполнение условий договора?

Эти и другие методические рекомендации с учетом конкретных обстоятельств дела должны учитываться при расследовании уголовных дел о врачебных преступлениях против жизни и здоровья пациентов.

Литература:

1. Сергеев Ю.Д., Григорьев И.Ю., Григорьев Ю.И. *Юридические основы деятельности врача. Медицинское право: Учебное пособие в схемах и определениях.* / Под ред. чл.-корр. РАМН профессора Ю.Д. Сергеева. Москва: Издательская группа «ГЭОТАР-Медиа», 2006. – 258 с. Об уголовной ответственности медицинских работников – с. 161-195;

Сергеев Ю.Д., Ерофеев С.В. *Неблагоприятный исход оказания медицинской помощи.* Москва: НАМП, 2001. – 288 с.;

Ищенко Е.П. Об использовании специальных детекторов в борьбе с преступлениями террористической направленности. В: *Revista de criminologie, drept penal și criminalistică.* Кишинёв, 2006, № 3-4, с. 73-84 (Журнал криминологии, уголовного права и криминалистики);

Яковлев М.М. Расследование преступлений, связанных с медицинской деятельностью. В: *Расследование отдельных категорий преступлений, связанных с профессиональной деятельностью.* Москва: «Юрлитинформ», 2006, с. 4-74;

Карпов Н.С. *«Злочинна діяльність»* (Преступная деятельность). Киев: Изд-во Семенко С., 2004. – 310 с.;

Кустова О.А. Методика расследования преступлений, связанных с изъятием органов и (или) тканей человека для трансплантации / Автореферат канд. дисс. Москва: Академия управления МВД России, 2004.

2. *Российская криминологическая энциклопедия* / Редактор А.И. Долгова. Москва: НОРМА, 2000, с.278.

3. Антонович Т. Летальный исход. В: *Экономическое обозрение*, 2006, 13 октября, с.24; *Молдавские ведомости*, 2006, 13 октября.

4. Полищук Оксана. Американские медики работают над ошибками. В: *Эхо планеты*, 2006, № 27-28.

5. Ищенко Е.П. *Указ. соч.*, с. 73.

6. Карпов Н., Александренко Е. Правовые основы предупреждения и преодоления противодействия расследованию. В: *Закон и жизнь*, 2005, № 1, с. 26-27. Кишинёв.

7. Кустова О.А. *Указ. соч.*, с.21-24.

8. Рябков Л. Родители обвинили врачей в смерти пятимесячного сына. В: *Комсомольская правда*, 2006, 1 декабря. Кишинёв.

9. Яковлев М.М. *Указ. соч.*, с. 66.

10. Вердеш В., Варикаш Г. Лекарственный рынок мафии отрежут хвост по самые уши. В: *Независимая Молдова*, 2006, 9 февраля.

11. В преступлении обвиняются врач и медсестра (Унгены). В: *Молдавские ведомости*, 2006, 24 февраля.

ANALIZA RAPORTURILOR CONTRACTUALE DINTRE AUTOGARĂ, TRANSPORTATOR ȘI PASAGER

Iurie MIHALACHE,
doctor în drept, conferențiar universitar (USPEE)
Viorica SANDU,
magistru în drept

The analysis of contractual relations between bus station, carrier and passenger is complex. Contractual transport relations have a regulatory framework that requires some concretisation. The major issue is that the legislation contains multiple notions and syntaxes that essentially have the same meaning, but are used in different contexts, generating confusion and interpretation problems.

Civil law is the „common law” for the regulation of transport relations and, as the institution of entrepreneurial activity lacks legal norms, the provisions of the Civil Code will apply. But even so, most of the relationships that arise in connection with carrying out the entrepreneurial activity in the field of road transport are governed by the rules of civil law.

Keywords: contract; passenger; bus station; transport; entrepreneur; legislation; legal interpretation; economic activity.

În Republica Moldova, un rol important în procesul de organizare și realizare a transporturilor rutiere de persoane prin servicii regulate le revine autogărilor. Reglementarea juridică a acestor instituții este stipulată în Codul transporturilor rutiere [1] și în Regulamentul cu privire la autogară (stația auto) nr.9/12 din 09.12.1999 [2].

Definirea termenului „autogară” o găsim în Codul transporturilor rutiere. Potrivit art.5 alin.(1), *autogara* reprezintă spațiu special delimitat, amenajat și dotat pentru a permite staționarea autobuzelor de persoane, îmbarcarea sau debarcarea persoanelor din autobuze, precum și pentru a oferi condiții și servicii pentru autobuze și persoanele aflate în așteptare.

Raporturile contractuale dintre autogară și transportator. În literatura juridică se duc discuții de a recunoaște autogara ca subiect al contractului de transport rutier de pasageri. Conform opiniei profesorului P.Ghetman, autogările nu sunt doar puncte de „vânzare a biletelor” sau de „îmbarcare-debarcare” a pasagerilor, ci, spre deosebire de gările care aparțin altor tipuri de transport, participă plenar la realizarea transportului de pasageri [3]. Doctrinarul L.Zarapina indică asupra faptului că raporturile dintre autogară, transportator și pasager au la bază contractul de transport, care poartă caracter trilateral: față de pasager se obligă doi subiecți, transportatorul și autogara, care împreună organizează întregul proces de transportare. În raport cu transportatorul, autogara se prezintă în calitate de client, deoarece înaintează comanda, iar față de pasager – ca organizator al serviciilor de transportare. Mai mult ca atât, se argumentează și necesitatea angajării unei răspunderi solidare a transportatorului

și a autogării față de pasager pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a prevederilor contractului de transport [4].

O abordare diferită a problemei date este realizată de cercetătorul S.E. Heighetova, care aduce mai multe opinii *pro* și *contra*, din cele care au fost expuse până la etapa actuală în literatura de specialitate [5]. Autoarea este de părere că activitatea autogării în procesul de prestare a serviciilor de transport necesită a fi examinată prin prisma a patru contracte civile: de expediție, mandat, comision și agent.

Profesorul N.Kabâtoș este de părere că raporturile dintre autogară și transportator pot fi exprimate cel mai reușit prin modelul contractului de expediție, chiar dacă aceasta, după natura sa, se aplică doar transportului de mărfuri. În acest context, se recomandă ca contractul dintre autogară și transportator să fie reglementat prin lege ca fiind o varietate a expediției, iar cu această ocazie, termenului de „expediție” să-i fie atribuit un înțeles mai larg [6].

Mai multe argumente privind reușita aplicării prin analogie a normelor cu privire la expediția în reglarea raporturilor contractuale dintre autogară și transportator aduce S.E.Heighetova. Dânsa menționează că autogara este expeditor doar în raport cu transportatorul, pe când în relația cu pasagerul, acțiunile autogării nu pot fi examinate ca rapoorturi de expediție, deoarece contractul de transport de persoane este un contract public, încheiat cu consumatorii, în timp ce contractul de expediție nu se atribuie contractelor publice. Autogara nu poate să renunțe pasagerului vânzarea de bilete atât timp cât în mijlocul de transport există locuri disponibile [7].

Nu poate fi acceptată ideea potrivit căreia între autogară și transportator ar exista raporturi de mandat. Or, acceptarea teoriei mandatului înseamnă că autogara ar trebui să comercializeze bilete de călătorie în care să indice denumirea transportatorului. În practică însă o astfel de situație nu se întâmplă, iar autogara încheie în nume propriu contracte de transport cu pasagerii. Biletele în transportul rutier de persoane se emit fără a indica numele pasagerului și denumirea transportatorului. În bilet se indică: prețul, ora de pornire, denumirea autogării, ora vânzării etc. Pentru pasager nu are importanță denumirea transportatorului, obiectivul lui fiind ajungerea la destinație în timp util. Dacă transportatorul nu pune la dispoziție mijlocul de transport, autogara este obligată să execute contractul de transport prin atragerea serviciilor unui alt transportator. În acest interval de timp, autogara trebuie să asigure informarea pasagerilor, inclusiv la stațiile intermediare de oprire. De exemplu, dacă la o stație de oprire pasagerul nu a îmbarcat în autobuz din motiv că dispeceratul gării nu a anunțat pornirea, răspunderea pentru neexecutarea contractului de transport o poartă autogara.

Contractul de mandat se delimitează de alte contracte juridico-civile prin caracterul fiduciar bine pronunțat. Spre deosebire de mandat, contractul de transport de pasageri nu are tangențe cu caracterul fiduciar, iar executarea lui se realizează conform regulamentelor de transport, aprobate prin hotărâre de guvern. Raportându-ne la contractul de comision, vedem că comisionarul acționează din numele său, și îndeplinește nu acțiuni de fapt, ci de drept. În baza actului juridic încheiat de comisionar cu persoane terțe, drepturile și obligațiile se produc în persoana comisionarului. La contractul de transport, obligația de transportare a pasagerilor revine transportatorului, și nicidecum autogării. De aici concluzia că autogara nu poate fi comisionar al transportatorului la încheierea contractului de transport de pasageri.

La fel, nu poate fi acceptată ideea de contract de agent. Construcția contractului de agent prevede că executarea acestuia se face în numele agentului și pe contul principalului. Dobândește drepturi și se obligă agentul (adică autogara), chiar dacă principalul figurează în contract sau a intrat cu persoana terță în raporturi de executare a contractului. La încheierea contractului de transport cu pasagerul, autogara participă din nume propriu, deoarece în bilet, persoana care efectuează transportarea nu se indică. Totodată, drepturile și obligațiile din contract iau naștere atât pentru autogară, cât și pentru transportator [8].

Profesorii francezi Dominique Gency-Tandonnet și Stéphane Piedelièvre sunt de părerea că autogara trebuie privită ca transportator, deoarece pasagerul procură bilet de la casa autogării, respectiv ține de competența autogării de a antrena mijloace de

transport și operatori de transport pentru efectuarea curselor prestabilite [9]. Expunându-ne opinia, nu putem accepta punctul de vedere că autogara ar avea calitatea de transportator. Atunci când vânzarea biletelor este efectuată prin intermediul sistemului de vânzare al autogării, se face delimitarea dintre noțiunile „transportator” și „transportator de fapt”. Transportatorul de fapt este însuși operatorul de transport, care efectuează deplasarea pasagerilor cu autovehicule pe care le deține cu titlu de proprietate sau de folosință temporară. Autogara poate avea calitatea de transportator de fapt doar într-un singur caz, când efectuează transportarea în mod efectiv, cu mijloace proprii de transport.

Doctrinarul rus L.Zarapina afirmă că contractul dintre autogară și transportator este unul de organizare, iar încheierea lui se face în temeiul actelor normative aprobate de guvern. Contractul de organizare a transportării poartă caracter complex și se încheie în baza ofertei care parvine din partea autorităților publice, în numele călătorilor. În așa mod, contractul de organizare a transportării conține particularitățile unui contract administrativ. După încheierea contractului, statul poate impune sancțiuni, precum: suspendarea licenței, retragerea dreptului de deservire a rutei, sancțiuni pecuniare etc. Prin urmare, având pârghiile juridice de influență asupra operatorilor de transport, autoritățile publice poartă responsabilitate socială pentru organizarea activității de transportare a pasagerilor [10].

În doctrina autohtonă, tânărul cercetător Alexandru Boț susține că raportul dintre autogară și transportator configurează fizionomia unui raport juridic de intermediere. Autogara se obligă față de transportator să acționeze în calitate de intermediar (mijlocitor) la încheierea contractelor cu pasagerii (terții); se prezintă ca un intermediar de vânzări al biletelor de călătorie [11]. În consecință, prevederile normative din domeniul transporturilor trebuie analizate în comun cu cele din Codul civil referitoare la intermediere (art.1179-1184).

Din sinteza prevederilor Codului transporturilor rutiere, deducem că respectivele raporturi de intermediere sunt lipsite de libertatea de a contracta. Făcând apel la art.25, pasagerul nu are altă opțiune decât să procure bilet de la casele autogării. Pe de altă parte, transportatorii, care gestionează rute de transport regulat de pasageri, sunt forțați prin textul legii să contracteze raportul de intermediere cu o autogară. Angajarea unui alt intermediar este inadmisibilă și deci – ilegală. Această concluzie poate fi dedusă din pct.16 lit.(d) a Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006, prin care se reglementează că agentul transportator este obligat să încheie contracte cu autogările (stațiile auto) sau cu autoritățile publice locale (potrivit competențelor

acestora) în vederea prestării serviciilor de transport al călătorilor pe rutele regulate atribuite spre deservire. Mai mult decât atât, cu statut de recomandare, Autoritatea Administrativă „Agenția Națională Transport Auto”, prin decizia nr. 08/3-1497 din 16 martie 2010, a instituit un contract-model de prestări servicii între autogară și transportatori.

Expunându-ne punctul de vedere, considerăm că regimul juridic al colaborării dintre autogară și transportator însumează caracterele unui contract complex, alcătuit din elemente ce aparțin diferitelor contracte prevăzute de lege (art.667 alin.(3) Cod civil), dintre care un rol important îi revine contractului de intermediere. Complexitatea contractului este grevată și de conținutul său forțat, deoarece transportatorul și autogara sunt obligați să încheie acest contract. Însă, sub nicio formă nu putem decide asupra conținutului standard (prestabilit) al acestei convenții, deoarece părțile nu au decât obligația de a contracta în vederea prestării serviciilor de transport regulat de pasageri și nicidecum nu sunt somate să negocieze asupra unor clauze de colaborare anticipat stabilite de lege. Minimul de standard pe care îl prevede legislația pentru raporturile de colaborare dintre autogară și transportator se referă în exclusivitate la spectrul de servicii tehnice pe care trebuie să le presteze autogara transportatorului și pasagerului în calitate complex imobiliar în interiorul căruia se desfășoară activități specifice transportului regulat de transport și bagaje (pct.13 din Regulamentul nr.854/2006). Ca rezultat, alte clauze importante ale parteneriatului contractual dintre autogară și transportatori, cum sunt: comisionul reținut din volumul vânzărilor de bilete, penalități stabilite pentru încălcarea prevederilor contractuale, modul de soluționare a litigiilor, precum și termenele de valabilitate ale contractului, sunt lăsate la discreția contractanților, reglementările normative neavând pe acest segment decât un rol supletiv. Altfel spus, în ipoteza în care autogara și transportatorul, în virtutea unor circumstanțe, nu reușesc să negocieze textul contractului, raporturile dintre părți vor fi guvernate tacit fie prin acordurile de colaborare anterioare, fie prin conținutul contractului-model al A.A. „ANTA”.

Ținând cont că dominanța activității de autogară în Republica Moldova este deținută de Î.S. „Gările și Stațiile Auto”, transportatorii sunt obligați să accepte autogara de la care vor efectua cursele, iar posibilități de alegere practic nu există. Spre deosebire de statele Uniunii Europene, unde transportatorii se pot asocia pentru a crea autogări particulare, în Republica Moldova un astfel de mecanism nu funcționează. Acest fapt se datorează, pe de o parte, lipsei cadrului normativ adecvat, iar pe de alta, tendinței de suprațenie în domeniu, manifestată de autoritatea publică centrală de specialitate.

Cu titlu de exemplu, aducem o situație de caz din

practica Judecătorei Hâncești. Astfel, prin Decizia nr.10/5 din 17 ianuarie 2015, Comisia raională pentru transporturi regulate de pasageri și bagaje din Hâncești a decis ca fiind ilegal modul în care se face vânzarea билетelor în autogară: „pasagerii urcă în autobuze din afara autogării, iar transportatorii se prezintă la autogară doar pentru a îndeplini formalitatea aplicării ștampilei pe foaia de parcurs”.

Î.S. „Gările și Stațiile Auto” a contestat în judecată decizia comisiei raionale, solicitând anularea acesteia. Judecătoria Hâncești a respins cererea reclamantului, motivând că „prin decizia Comisiei raionale nu a fost încălcat vreun drept al reclamantului; nu a dat naștere, nu a modificat sau stins anumite raporturi juridice de drept administrativ; nu a schimbat nimic în activitatea transportatorilor și a autogării și poate fi asimilată cu o opinie a Comisiei raionale vizavi de modul de vânzare a билетelor în gară” [12].

Specificul raporturilor contractuale dintre autogară și pasager. Varianta clasică de organizare a activității autogării presupune vânzarea билетelor de călătorie și de bagaje în numele autogării. Astfel, autogara își asumă obligații și devine responsabilă în mod direct față de pasager. Ulterior, transportatorul răspunde față de autogară în ordine de regres [13]. Practica națională însă denotă o altă realitate. Prin încheierea contractului de colaborare, autogara din start se eliberează de răspundere pentru eventuale acțiuni ilegale din partea transportatorului. Astfel, pct.3.5 din contractul-tip încheiat de Î.S. „Gările și Stațiile Auto” cu transportatorii prevede că responsabilitatea față de călători pentru prejudiciul cauzat de decesul sau vătămarea sănătății, deteriorarea bunurilor sau pierderea bagajelor predate în secția de bagaje revine transportatorului. Mai mult decât atât, pentru cele mai mici încălcări ale regulilor de transportare, autogara aplică penalități. De exemplu, pentru eliberarea билетelor de călătorie de către șofer pe teritoriul autogării – 200 de lei; pentru fiecare călător îmbarcat supra normei de capacitate a unității de transport pe teritoriul autogării – 10% din echivalentul prețului unei călătorii etc.

Caz practic. Pasagerul a procurat bilet de călătorie la ruta Chișinău – Iliciiovsk, doar că locul 54 indicat în bilet, în salonul autobuzului nu era prevăzut (era locul șoferului). Până la destinație pasagerul a beneficiat de un scaun de rezervă. Întors la Chișinău, pasagerul a înaintat reclamație către autogară, solicitând repararea prejudiciului material și moral. În scrisoarea de răspuns, SA „Gara Nord” a motivat că conform Regulamentului nr.854/2006 și contractului privind transportul rutier de călători și bagaje pe rute regulate dintre transportator și autogară, agentul economic poartă răspundere materială pentru prejudiciul cauzat în urma folosirii transportului rutier.

Pasagerul a înaintat acțiune în judecată împotriva

SA „Gara Nord” în care indică că prin răspunsul primit, a fost ignorată reclamația, deoarece biletul a fost procurat de la SA „Gara Nord” și nu de la transportator. Conform prevederilor alin.(1) art.986 Cod civil, contractul de transport de persoane se confirmă printr-un bilet (titlu de călătorie), de unde rezultă că contractul de prestări servicii a fost încheiat între el (reclamant) și SA „Gara Nord”. Este absurd faptul de a înainta pretențiile față de transportator, atâta timp cât biletul a fost procurat de la SA „Gara Nord”. Or, autogara a vândut cu un bilet mai mult decât numărul de locuri în autobuz și nu există niciun temei legal de a înainta pretențiile față de transportator. Reclamantul solicită încasarea de la SA „Gara Nord” a prejudiciului material și a prejudiciului moral. În calitate de intervenient accesoriu a fost atras și transportatorul.

Judecătoria sectorului Râșcani și Curtea de Apel Chișinău au respins cererea pasagerului împotriva SA „Gara Nord” privind repararea prejudiciului material și moral. Instanțele argumentează că *conform Contractului privind transportul rutier de călători și bagaje pe rute regulate încheiat între SA „Gara Nord” și SRL „Grozavu”, transportatorul poartă răspundere pentru deservirea călătorilor, iar conform pct.4.2., transportatorul se obligă să compenseze prejudiciile cauzate călătorilor în urma deservirii necalitative a acestora. Autogara nu poartă răspundere față de persoanele terțe pentru neîndeplinirea obligațiilor contractuale de către transportator.*

Raportând circumstanțele cauzei la norma de drept, Curtea de Apel Chișinău reține că intimata SA „Gara Nord” și-a îndeplinit obligațiile contractuale, realizând biletele pentru rutele efectuate de transportator conform legislației. Mai mult decât atât, conform pct.10 lit.(b) din Regulamentul nr.854/2006, pasagerul are dreptul să restituie biletul până la plecarea autobuzului și să primească suma achitată. În ciuda faptului că pasagerul a depistat că lipsește locul nr. 54 în autocar, în momentul îmbarcării, până la plecarea autocarului de pe teritoriul Gării de Nord, el nu a denunțat acest fapt și nici nu a solicitat returnarea biletului. În pofida faptului că pasagerul cunoștea despre faptul că ruta este deservită de SRL „Grozavu” în calitate de transportator, a înaintat acțiune către SA „Gara Nord” care nu este părătul corespunzător [14].

Concluzii și recomandări. 1) În percepția socio-juridică, în legislația Republicii Moldova noțiunea de „autogară” apare într-o triplă calitate: a) complex imobiliar în cadrul căruia se desfășoară activități specifice serviciilor de transport regulat de călători și bagaje; b) intermediar al încheierii contractelor de transport regulat de călători și bagaje; c) serviciu public.

2) Recomandăm completarea Regulamentului cu privire la autogară din Republica Moldova cu o nouă formulare, conform căreia, dacă transportatorul (prestatorul de fapt) refuză să efectueze cursa planificată,

să transporte un anumit pasager, încalcă termenele de transportare, prejudiciază bagajele etc., pasagerul să fie în drept, la alegere, să înainteze reclamație atât transportatorului (prestator de fapt), cât și autogării. Totodată, propunem ca autogara și transportatorul să poarte răspundere solidară pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de pasager.

3) Natura juridică a raporturilor dintre autogară și organizațiile de transport nu cade sub incidența construcțiilor juridice prevăzute de Codul civil al Republicii Moldova. Prin urmare, interacțiunea dintre autogară, transportatori și pasageri se caracterizează prin următoarele particularități: a) autogările nu pot fi parte la contractul de transport; rolul acestora se rezumă doar la prestarea unor servicii auxiliare, precum vânzarea biletelor, anunțarea orelor de plecare și de sosire etc.; b) autogara acționează în interesul și pe mandatul organizației de transport; încheie în numele transportatorului acte juridice cu pasagerii; îndeplinește acțiuni de fapt cu privire la organizarea transporturilor, în timp ce obligația efectuării transportului propriu-zis se pune pe seama transportatorului.

4) Deși art.86 alin.(3) din Codul transporturilor rutiere prevede că înființarea autogărilor se efectuează cu aprobarea consiliilor locale, norma respectivă nu-și are aplicabilitate practică. Motivul rezidă în faptul că Î.S. „Gările și Stațiile Auto” deține monopolul în activitatea de autogară, filialele acesteia fiind înregistrate în perioada anilor 1991-1993. Singura autogară cu capital privat este SA „Gara Nord”, dar și aici, principalul acționar este statul care, prin intermediul Î.S. „Gările și Stațiile Auto”, deține 85% din pachetul de acțiuni, respectiv poate lua decizii în mod unilateral.

5) Altă problemă ține de eliberarea licențelor pentru activitatea de autogară. Art.88 alin.(2) din Codul transporturilor rutiere prevede că licențierea activității de autogară se efectuează în conformitate cu Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător. Problema ține de faptul că în legea nominalizată, activitatea de autogară nu este inclusă în lista genurilor de activitate supuse licențierii. De aici și întrebarea: Care este mecanismul licențierii genului respectiv de activitate și care este autoritatea responsabilă de licențiere?

6) Menționăm și incoerența admisă de legiuitor la art.92 din Codul transporturilor rutiere potrivit căruia temeiurile de suspendare și retragere a licenței ar fi prevăzute de Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător. Trimiterea respectivă este una eronată, motiv din care propunem modificarea art.92 prin substituirea sintagmei „Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător” cu „Legea

privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător”.

7) Incertitudini de ordin legislativ există și cu referire la actul normativ care reglementează activitatea de autogară. Stabilind cerințele pentru amenajarea și dotarea autogărilor, Codul transporturilor rutiere face trimitere la noul regulament cu privire la autogară care, de facto, încă nu există. Luând în considerație acest fapt, până la adoptarea unui nou regulament, dispozițiile art.86-92 din Codul transporturilor rutiere dedicate activității de autogară rămân fără de aplicabilitate practică.

Referințe:

1. Codul transporturilor rutiere nr.150 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.247-248.

2. Regulamentul cu privire la autogară (stația auto) nr.9/12 din 09.12.1999, aprobat de Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor al RM la 09.12.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.46.

3. Гетман П.Н. *Организация работы автовокзала и пассажирской автостанций: Монография*. Москва: Транспорт, 1975, с.5.

4. Зарапина Л.В. *Правовое регулирование перевозки пассажиров автомобильным транспортом в междугородном сообщении/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.03 - Гражданское право; Науч. рук. В.М. Мелихов, Волгоград, 2005, с.8-9.*

5. Хейгетова С.Е. Правовая характеристика автовокзала при исполнении договора перевозки пассажира в междугородном сообщении. В: „*Собственность, право собственности, товарно-денежные отношения: проблемы теории и арбитражной практики*”. Материалы II международной научно-практической конференции, март 2007. Ростов-на-Дону: СКАГС, 2007, с.69-71.

6. Кабытов Н.П. Правовое положение автовокзалов и автостанций. В: *Законодательство (Federația Rusă)*, 2009, №2, с.39.

7. Хейгетова С.Е. Правовой статус автовокзала при заключении и осуществлении договора перевозки пассажира. В: *Бизнес в законе (Federația Rusă)*, 2013, №2, с.90-95.

8. Mihalache I. *Dreptul transporturilor: Manual*. Chișinău: Trans Press, 2012, p.234.

9. Gency-Tandonnet D., Piedelièvre St. *Droit des transports: Manuel*. Paris: Lexis Nexis, 2016, p.233.

10. Зарапина Л.В. *Op.cit.*, p.15.

11. Boț Al. *Analiza juridică a noțiunii de autogară*, <http://dreptprivat.wordpress.com/2012/12/04/analiza-juridica-a-notiunii-de-autogara/> (vizitat 21.04.2017).

12. Hotărârea Judecătoriei Hâncești din 02 decembrie 2016, dosarul nr. 3CA-89/16. În: *Arhiva Judecătoriei Hâncești*.

13. Кабытов Н.П. Особенности правового положения автовокзалов и автостанций как субъектов транспортных обязательств. В: *Законы России: опыт, анализ, практика (Federația Rusă)*, 2009, №8, с.28.

14. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 28 februarie 2017, dosarul nr.2a-26/2017. În: *Arhiva Judecătoriei Chișinău*, sediul Râșcani.

CZU 347.4:334

UNELE SPICUIRI PRIVIND DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE PUSE ÎN SARCINA ÎNȚREPRINZĂTORILOR

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Taking noble purpose to contribute to the social good, businesses have given rise to harmful events, such as the production of low-quality goods and services, even dangerous to human life and health, the environment and property of other people. From these considerations the state through the generation of normative acts put forward a package of rights and obligations as for entrepreneurs.

Keywords: business law; entrepreneurship; rights of entrepreneurs; entrepreneurs obligations.

În momentul actual, economia Republicii Moldova este una de piață având ca principali factori libera inițiativă și concurența loială. Statul declară libertate comerțului și activității de întreprinzător (Constituția, art. 126 alin.(2) lit. b) [1]), rezervându-și dreptul de a interveni în activitatea economică a privaților. Activitatea de întreprinzător este utilă și necesară societății. Ea presupune din partea autorului ei implicarea propriilor resurse – bunuri, capital, forță de muncă și capacități organizatorice.

Activitatea de întreprinzător trebuie desfășurată liber și nestingherit atâta timp cât reprezintă o valoare socială, nu contravine normelor de drept și nu limitează drepturile unor alte persoane. Fiind cea mai sigură cale de acumulare a avuției, ea a generat concurență între cei care o practică, ceea ce a avut drept consecință un șir de acțiuni contrare intereselor concurenților și beneficiarilor (consumatorilor) de produse și de mărfuri puse în circuit.

Având nobilul scop de a contribui la binele social, afacerile au dat naștere și unor manifestări păgubitoare, cum ar fi producerea de mărfuri și prestarea de servicii necalitative, chiar periculoase pentru viața și sănătatea omului, pentru mediu și pentru bunurile unor alte persoane. Pentru a reduce și chiar a exclude astfel de manifestări, au fost elaborate norme juridice prin care statul organizează înregistrarea obligatorie a întreprinzătorilor, stabilește reguli de comportament pe piață, condiții de desfășurare a unor genuri de activitate, standardele privind calitatea mărfurilor și serviciilor, alte exigențe obligatorii.

Dispoziții exprese în acest sens, incluse în art.7 din Legea nr.845/1992, în alte acte legislative speciale, se referă la:

1. respectarea regulilor de comportament pe piață în condiții de concurență liberă;
2. respectarea drepturilor consumatorilor;
3. obținerea licențelor de stat pentru genul de activitate practicat;

4. ținerea evidenței contabile;
5. efectuarea la timp a plăților obligatorii la bugetul de stat;
6. onorarea obligațiilor contractuale;
7. respectarea legislației muncii;
8. asigurarea protecției mediului înconjurător;
9. alte obligații ale întreprinzătorilor.

În continuare, intervenția statului în economie este dictată de necesitatea protejării intereselor majore ale societății, precum și de asigurarea: respectării ordinii de drept în activitatea economică; protecției investitorilor; protecției consumatorilor; populației cu locuri de muncă; statului cu resurse materiale; formării bugetului de stat; apărării și securității statului; protecției mediului.

De exemplu, referitor la respectarea drepturilor consumatorilor, vom menționa că în Republica Moldova protecția consumatorilor se realizează printr-o serie de dispoziții ale Codului civil, Legii nr.105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor și o multitudine de alte acte cu caracter normativ (Hotărâri ale Guvernului, Instrucțiuni, Norme tehnice etc.). De exemplu: Legea nr. 422 din 22 decembrie 2006 privind securitatea produselor [2], Hotărârea Guvernului nr. 1465 din 8 decembrie 2003 cu privire la aprobarea Regulilor de înlocuire a produselor nealimentare și a termenelor de garanție [3] etc.

Pe lângă acestea, drepturile consumatorilor sunt reglementate prin tratate internaționale. În cazul în care convențiile internaționale, la care RM este parte, conțin alte norme decât cele prevăzute de legislația RM cu privire la protecția consumatorilor, se aplică prevederile tratatelor internaționale [4].

Pct.4 al Hotărârii Plenumului CSJ nr. 24 indică că, soluționând problemele privind caracterul relațiilor dintre consumatori și agenții economici, temeiurile și condițiile apariției lor, drepturile și obligațiile părților, este necesar să se țină cont atât de normele Legii și ale altor acte adoptate conform ei, cât și de normele

respective ale Codului civil al RM și ale altor legi, în măsură în care ele reglementează protecția drepturilor consumatorilor. Dacă prevederile actelor normative, subordonate Legii (instrucțiuni, regulamente) vin în contradicție cu legile în vigoare, urmează să ne conducem de aceste legi.

În general, protecția juridică a consumatorilor este asigurată prin dreptul acestora de a introduce acțiuni în justiție împotriva agenților economici care le prejudiciază drepturile și interesele legitime. Pentru eliminarea riscurilor, importatorii, producătorii și vânzătorii au obligația de a comercializa numai produse sigure, certificate și omologate conform condițiilor specifice de calitate înscrise în actele normative. Produsele plasate pe piață trebuie să fie însoțite de certificare de conformitate sau de declarații de conformitate, de alte documente conform legii. Producătorii au obligația să pună pe piață numai produse care respectă condițiile prescrise sau declarate și să oprească livrările și să retragă de pe piață sau de la consumatori produsele la care organele abilitate sau specialiștii proprii au constatat neîndeplinirea caracteristicilor prescrise, declarate sau care ar putea afecta sănătatea, viața sau securitatea consumatorilor [5].

Aceste obligații se incumbă producătorilor, agenților economici, deoarece aceștia sunt animați de dorința de a spori profiturile în detrimentul consumatorilor, scop pentru care, deseori apelează la cele mai variate tehnici de vânzare, la practici abuzive în domeniul concurenței, la publicitatea înșelătoare. Nu putem nega faptul că consumatorul este partea slabă în raporturile juridice existente, iar diversificarea bunurilor și serviciilor pe o piață în continuă expansiune pot duce la noi provocări privind sănătatea și securitatea acestora. Consumatorul în zilele de azi a devenit o unealtă pentru producători, în scopul obținerii profiturilor. Pe de o parte, consumatorul este principalul destinatar al celei mai mari părți din volumul de produse și servicii utilizate de societate.

Cererea consumatorilor determină oferta producătorilor (prestatorilor) care, pentru a supraviețui pe piață, trebuie să-și adapteze permanent performanțele și prețurile produselor (serviciilor) oferite la exigențele consumatorilor. Astfel, consumatorul are un rol principal în stimularea concurenței, contribuind la îmbunătățirea funcționării pieței prin alegerile pe care le face, alegeri raționale bazate pe informațiile de care dispun. Consumatorul stipulează pe acei producători (prestatori) care reușesc să se apropie cel mai mult de nevoile lui de consum. Pe măsură ce o țară cunoaște o dezvoltare economică mai accentuată, rolul consumatorului devine din ce în ce mai complex.

Pe de altă parte, considerăm că pentru a veni în întâmpinarea consumatorilor, agenții economici

pentru produsele și serviciile furnizate sunt obligați prin lege să remedieze deficiențele apărute în cadrul termenului de garanție la produsele de larg consum, inclusiv ale celor de folosință îndelungată (deficiențe neimputabile consumatorilor). Producătorii sau prestatorii de servicii sunt răspunzători pentru viciile ascunse ale produselor sau serviciilor, care nu permit folosirea lor de către consumator potrivit scopului pentru care acestea au fost realizate și/sau achiziționate, sau care pot afecta viața, sănătatea sau securitatea consumatorilor.

Prin „garanție” se înțelege orice angajament luat de un vânzător sau de un producător față de consumator, de a restitui prețul primit sau de a înlocui, de a repara sau a remedia în orice formă deficiențele, fără a solicita costuri suplimentare, în cazul în care bunul nu corespunde condițiilor enunțate în declarația de garanție sau în publicitatea aferentă [6]. Conform art.10 al Legii privind protecția consumatorilor, consumatorul este în drept să pretindă vânzătorului, prestatorului remedierea sau înlocuirea gratuită ori restituirea contravalorii, serviciilor, precum și despăgubiri pentru pierderile suferite ca urmare a deficiențelor constatate în cadrul termenului de garanție sau termenului de valabilitate, cu condiția respectării de către consumator a instrucțiunilor de utilizare, de instalare și a regulilor de păstrare în documentul de însoțire.

Dacă vânzătorul, prestatorul refuză să satisfacă reclamația consumatorului, aceștia sunt obligați să dovedească vina consumatorului în ceea ce privește deficiențele apărute la produsul vândut, serviciul prestat, prin expertiza tehnică efectuată de un expert competent în domeniu, abilitat în conformitate cu legislația, într-un termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data înaintării pretenției de către consumator. În caz contrar, ei sunt obligați să îndeplinească cerințele consumatorului, prevăzute de art.13 alin.(1) din Legea privind protecția consumatorilor. În cazul unor vicii ascunse, apărute după expirarea termenului de garanție, termenul de 14 zile sau termenul stabilit prin contract curge de la data finalizării expertizei tehnice efectuate de o terță parte competentă în domeniu, abilitată conform legislației. Pornind de la faptul că expertiza enunțată se efectuează în afara cadrului procesual civil, această expertiză are natura juridică a unei expertize extrajudiciare.

Art.13 al Legii nominalizate prevede remedierea, înlocuirea, restituirea contravalorii produsului/serviciului necorespunzător și reducerea prețului în cadrul termenului de garanție sau termenului de valabilitate [7]. Prin *termen de valabilitate* – se înțelege o perioadă de timp, stabilită de către agentul economic care fabrică un produs perisabil sau un produs care, în scurt timp, poate deveni periculos pentru sănătatea consumatorilor și în cadrul căreia produsul trebu-

ie să-și păstreze caracteristicile specifice, cu condiția respectării regulilor de transport, manipulare, depozitare, păstrare, utilizare și consum. Pentru produsele alimentare și medicamente, termenul de valabilitate este data-limită de consum.

Remedierea deficiențelor, care au fost depistate la produsul achiziționat, trebuie să fie înlăturate fără întârzieri de către producător (vânzător) sau de către o organizație care îndeplinește funcțiile de producător (vânzător) în baza contractului încheiat cu acesta. În atare sens, opinăm că în cazul în care se depistază un defect de fabricație sau de funcționare, cumpărătorul în conformitate cu clauzele din contractul de vânzare-cumpărare are tot dreptul legal de a pretinde remedierea, înlocuirea sau returnarea banilor de către agentul economic, în cazul nostru vânzătorul. Dreptul consumatorului de a pretinde remedierea gratuită a deficiențelor, înlocuirea ori restituirea contravalorii produsului, serviciului este reglementat de Legea privind protecția consumatorilor, art.13. În cazul în care a fost cauzat un prejudiciu consumatorului în urma utilizării unui produs defectuos, fie că acesta este cumpărătorul sau o terță persoană, dreptul de a pretinde repararea prejudiciului este prevăzut de art. 15 alin.(1) al Legii nr.13.03.2003. Răspunderea juridică civilă pentru prejudiciul cauzat de produse cu defecte, sau cum Legea respectivă îl numește „necorespunzător”, este prevăzută de dispozițiile Codului civil la secțiunea „Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase”.

Din prevederile art.15 alin.(2) al Legii privind protecția consumatorului [8], putem trage concluzia că din dispoziția acestora reiese o normă generală – „prejudiciul se repară de către vânzător, prestator...”, și una specială – „...și în cazul în care livrarea produsului, prestarea serviciului se fac în mod gratuit sau la un preț redus ori dacă produsul a fost comercializat ca piese de schimb sau distribuit sub o altă formă”.

Art.1425 alin.(1) Cod civil prevede că „producătorul răspunde pentru prejudiciul cauzat de un produs defectuos”, iar potrivit art. 1426 alin.(4) în cazul în care producătorul nu poate fi stabilit „orică persoană care a livrat produsul poate fi considerat producător, dacă în termen de o lună din momentul în care a luat cunoștință de pretențiile ce decurg din viciile produsului, nu indică producătorul ori persoana care i-a livrat produsul”. Totodată, conform art. 7 lit. d) și art.8 lit.i), obligația de a răspunde pentru prejudiciul cauzat de produsul necorespunzător pe toată durata de funcționare sau a termenului de valabilitate stabilite, cu condiția respectării de către consumator a regulilor de transport, depozitare, păstrare, utilizare și consum, revine atât producătorului, cât și vânzătorului.

Deci, vânzătorul poate repara un prejudiciu ca-

uzat de un produs defectuos (necorespunzător), după care are dreptul la acțiunea în regres împotriva producătorului (în temeiul art. 1415 CC), totodată, menționăm că vânzătorul nu poate răspunde pentru defectul de design (concepție), de fabricare sau de funcționare. Răspunderea vânzătorului poate fi angajată în cazul în care producătorul demonstrează că a pus în circulație un produs fără defect, iar defectul se datorează unei depozitări necorespunzătoare, în condițiile păstrării neadecvate a produsului în magazin sau depozit.

În general, domeniul produselor alimentare este unul sensibil atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru țările cu o economie în tranziție. În categoria produselor alimentare intră tot ce ne asigură hrana, în măsura acoperirii nevoilor noastre. W. Kollah, cercetător german, care s-a remarcat prin efectuarea unor studii aprofundate privind igiena alimentară, arată că excepțiile făcând maladiile provocate de accidente generate de microorganisme extrem de virulente, bolile cunoscute își au originea, direct sau indirect, în substanțele dăunătoare pe care le consumăm. În acest scop, sub egida Organizației Mondiale a Sănătății a fost adoptat *Codex Alimentarius*, recunoscut ca punct de referință pentru realizarea disputelor referitoare la securitatea alimentară a consumatorilor. *Codex Alimentarius* este o colecție de standarde alimentare, adoptate la nivel internațional, care au ca scop declarat protecția sănătății consumatorilor și asigurarea practicilor corecte în comerțul alimentar. Menționăm că RM este membră a acestei organizații – *Codex Alimentarius*, constituită în 1962.

Cu referire la acest subiect există și o serie de reglementări specifice pentru produse alimentare, produse cosmetice etc. Printre care enumerăm: Legea privind produsele alimentare nr.78 din 18.03.2004 [9], Legea cu privire la medicamente nr. 1409 din 17.12.1997 [10], Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive [11], Hotărârea cu privire la aprobarea Regulilor de înlocuire a produselor nealimentare și a termenelor de garanție nr.1465 din 08.12.2003, Hotărârea despre aprobarea Normelor privind etichetarea produselor alimentare și Normelor privind etichetarea produselor chimice de menaj nr.996 din 20.08.2003 etc. Reglementările în domeniu au drept obiectiv de a stabili un mecanism funcțional de apărare a consumatorilor, de a crește nivelul calitativ al produselor și serviciilor, și de ce nu în ultimul rând, de a ridica nivelul de trai al populației.

Standardizarea constituie un element important în acțiunea de stabilire a unor reguli în scopul realizării ordinii într-un domeniu dat. Principala preocupare a standardizării este indisolubil legată de promovarea progresului tehnic, de ridicarea permanentă a parametrilor tehnici și calitativi ai produselor și a gradului lor de competitivitate. Standardizarea se bazează

pe rezultatele sigure, obținute de știință și tehnică, precum și de experiență, ceea ce reprezintă activitatea de elaborare și implementare a unor documente de referință – numite standarde [12].

Declarația de conformitate se face de către furnizorul produsului pe propria răspundere, în baza unor dovezi exhaustive și veridice. În lipsa unor reguli adecvate economiei de piață referitor la responsabilitatea producătorului de produsul livrat, certificarea este procedura dominantă pe piața noastră internă. În consecință, pe parcursul anilor s-a cristalizat opinia că, după certificarea produsului, răspunderea trece în întregime pe seama organismului care a efectuat certificarea, ceea ce nu corespunde realității, fiindcă organismul de certificare evaluează o dată în an produsul și/sau procesul de producție și nu poate controla respectarea în permanență a procesului tehnologic, nu poate răspunde de calitatea materiei prime utilizate în procesul de fabricație, precum și de respectarea regimului de păstrare și transportare a produsului.

Referințe:

1. Constituția 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.1 din 12.08.1994. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>.
2. Legea Republicii Moldova nr. 422-XVI din 22.12.2006 privind securitatea generală a produselor. În: *Monitorul Oficial*, nr.36-38/145 din 16.03.2007. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=321895>.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1465 din 08.12.2003 cu privire la aprobarea Regulilor de înlocuire a produselor nealimentare și a termenelor de garanție. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.248-253/1530 din 19.12.2003. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=DB8215DA:0560E66A
4. *Constituția Republicii Moldova*.
5. Mazilu D. Armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor, combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii. În: *Revista de Drept Comercial Român*, 2008, nr. 7-8, p. 58-70.
6. Toader C. Noi reglementări europene în materia contractelor: Directiva asupra anumitor aspecte ale vânzării și ale garanției bunurilor destinate consumului. În: *Revista Curierul judiciar*, 2004, nr.11-12, p. 1-16.
7. Legea Republicii Moldova nr. 105-XV din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.176-181/513 din 21.10.2011. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=546986A0:88685EC5
8. *Ibidem*.
9. Legea Republicii Moldova nr. 78-XV din 18.03.2004 privind produsele alimentare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.83-87/431 din 28.05.2004. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313238>
10. Legea Republicii Moldova nr. 1409-XIII din 17.12.97 cu privire la medicamente. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.52-53/368 din 11.06.1998. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311586>
11. Legea Republicii Moldova nr.1236-XIII din 03.07.97 cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.67-68/557 din 16.10.1997. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311560>
12. Vasile D. *Impactul standardizării și certificării produselor asupra protecției consumatorilor*/Teză de dr. în economie. București, 1998. 317 p.

NULITATEA ABSOLUTĂ A ACTELOR PROCEDURALE ÎN PROCESUL PENAL. ASPECTE PRACTICE CE ȚIN DE JUDECAREA CAUZELOR PENALE PRIVIND INFRAACȚIUNILE DEOSEBIT DE GRAVE ȘI EXCEPȚIONAL DE GRAVE

Dragoș CRIGAN,
doctorand (USM)
Eugeniu BEȘELEA,
magistru în drept

The present study focuses mainly on the material and personal competence of the prosecutor in the pursuit of the criminal prosecution provided in art. 270² par. (1) let. d) of the Criminal Procedure Code. The material and personal competence of the prosecutor in the pursuit of criminal prosecution in these categories of cases is of particular interest due to the existence of a vicious practice of pursuing criminal prosecution by the incompetent criminal prosecution bodies. In the case of violation of the prosecutor's material or personal competence to prosecute in particularly serious and exceptionally serious crimes, the factual elements found by means of minutes on criminal actions, audio or video recordings, photographs and procedural documents in which the results of the special investigative measures are recorded, will no longer be able to be resumed at the stage of the case.

Keywords: Criminal Procedure Code; nullity; procedural act; competence; crime.

Sanctiunea în procedura penală reprezintă mijlocul legal care lipsește de efecte juridice actele procesuale și procedurale, precum și măsurile procesuale dispuse ori efectuate în mod ilegal, sau care se aplică în cazul comiterii unei abateri judiciare.

Aceasta are următoarele scopuri:

- scop preventiv, întrucât are rolul de a preîntâmpina încălcarea legii;
- scop distructiv, având ca efect desființarea actelor îndeplinite cu nesocotirea legii;
- scop reparator, făcând posibilă refacerea actelor procesuale desființate, în cazurile și condițiile prevăzute de lege.

Din aceste motive, sancțiunile procesual-penale sunt apreciate în literatura juridică ca adevărate remedii procesuale, ce urmăresc înlăturarea producerii de consecințe juridice în ipoteza în care legea procesual-penală a fost încălcată.

Sanctiunile cunoscute în procedura penală sunt:

- inexistența;
- decăderea;
- inadmisibilitatea;
- **nulitatea**;
- amenda judiciară.

Primele patru sunt sancțiuni procesuale și se deosebesc între ele prin natura, condițiile și efectele lor, însă se aseamănă datorită remediei procesuale comune, care este anularea actelor datorită conținutului lor comun (invaliditatea actelor) și datorită scopului lor comun (asigurarea legalității procesului penal).

Amenda judiciară are o natură juridică diferită față de restul sancțiunilor enumerate anterior [1].

În continuare, având în vedere subiectul abordat, autorii își propun evidențierea trăsăturilor și caracteristicilor specifice nulității.

Pentru a reglementa nulitățile, se pot folosi mai multe sisteme: o concepție exclusivistă, pronunțată formală, potrivit căreia orice încălcare a legii de procedură penală trebuie să atragă nulitatea actului și o concepție mai puțin rigidă potrivit căreia în procesul modern la baza teoriei nulităților a fost pusă ideea de vătămare. Din această teorie s-a ajuns la reglementarea în Codul de procedură penală (*n.r. se face referire la Codul de procedură penală al României, iar articolul corespondent din Codul de procedură penală al Republicii Moldova este art. 251*) care stabilește că la baza nulității stă ideea de vătămare și necesitatea înlăturării acestei vătămări. Conform acestui articol, un număr de dispoziții legale, expres stabilite în cod, au fost sancționate întotdeauna cu nulitate, acestea fiind numite *nulități exprese* care sunt și *nulități absolute*. În cazul celorlalte încălcări ale unor dispoziții legale, nulitatea operează numai dacă s-a produs o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului nelegal, acestea fiind *nulitățile virtuale sau relative* [2].

Ca sancțiuni procedurale, nulitățile, în opinia unor autori, lovesc actele procedurale existente, care au fost întocmite prin nerespectarea dispozițiilor le-

gale, prin omisiunea sau violarea formelor prescrise de lege.

Alți autori consideră că acele acte îndeplinite în afara condițiilor stabilite de lege sunt lipsite de valoare, ele fiind caracterizate ca ineficace din punct de vedere juridic.

Într-o altă opinie, se consideră că nulitățile sunt cele mai importante sancțiuni procedurale, ele intervenind ori de câte ori un act procesual sau procedural, ori o activitate procesuală s-a realizat fără stricta respectare a legii [3].

Nulitatea unui act procedural poate atrage și nulitatea actelor procedurale ulterioare efectuate cu respectarea legii, însă care se întemeiază pe actul nul ori depind de valabilitatea acestuia. De pildă, în cazul când inculpatul nu a fost citat legal la judecată, fiind judecat în lipsă, toate actele procedurale, inclusiv sentința, sunt lovite de nulitate. În mod excepțional, nulitatea unui act procedural se poate extinde și asupra actelor anterioare pe care se întemeiază. De exemplu, la deliberare, potrivit art. 339 Cod de procedură penală, participă doi judecători care nu au participat la cercetarea judecătorească, nulitatea deliberării se extinde și asupra tuturor actelor ce au avut loc anterior [4].

Codul de procedură penală din 1961 a prevăzut instituția nulităților prin dispoziții speciale (art. 325) care atrag casarea sentinței sub denumirea „încălcarea esențială a legii de procedură penală”. Noul Cod de procedură penală reglementează instituția nulităților sub aspect general (art. 251), precum și sub aspect special (art. 94; alin. (2) art. 255; 427; 444; 453 alin. (1) din CPP).

Nulitatea este o sancțiune procedurală care intervine, în general, atunci când un act procedural s-a îndeplinit cu încălcarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

Nulitatea are ca efect ineficiența actelor realizate cu încălcarea dispozițiilor legale. Actul nul nu produce efectele actului valid, fiind lipsit de forța juridică conform regulii *quod nullum est, nullum producit effectum* (ceea ce nu este nu poate produce niciun efect).

Nulitatea procedurală îndeplinește diferite funcții în procesul de realizare a justiției represive. Astfel, în primul rând, ea asigură respectarea regulii de bază a legalității procesuale; fără prevederea în lege a sancțiunii nulității, regulile procesuale ar fi simple recomandări. Prin aceasta, sancțiunea nulității exercită o funcție preventivă în încălcarea dispozițiilor legale, care reglementează desfășurarea procesului penal, având astfel și un caracter de garanție procedurală.

Nulitățile pot fi clasificate având în vedere diferite

criterii, cum sunt modul de exprimare în norma juridică, limitele consecințelor, modul de aplicare, efectele și altele:

a) Nulitățile exprese și nulitățile virtuale; cele din urmă sunt prevăzute de lege, cele din urmă decurg din reglementarea generală (de exemplu, din alin. (1) art. 257 CPP);

b) Nulități absolute și nulități relative; primele pot fi invocate oricând, în tot cursul procesului penal, chiar din oficiu; nulitățile relative pot fi invocate în timp util de către cel interesat, care trebuie să facă dovada unei vătămări;

c) Nulități totale și nulități parțiale, după cum anularea privește întreg actul viciat sau numai o parte din acesta [5].

După câte s-a menționat *supra*, instituția nulităților sub aspect general este reglementată de prevederile art. 251 CPP.

Sub aspectul formelor de nulitate a actelor procedurale prevăzute de norma precitată, deosebim *nulitatea relativă* sau *virtuală* și *nulitatea absolută* sau *expresă*.

Nulitatea relativă/virtuală a actelor procedurale survine în situația când sunt încălcate prevederile legale care reglementează desfășurarea procesului penal, în cazul în care s-a comis o încălcare a normelor procesuale penale ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea aceluși act (art. 251 alin.(1) CPP).

Nulitatea absolută/expresă a actelor procedurale, potrivit prevederilor art. 251 alin. (2) CPP, survine în cazul încălcării prevederilor legale referitoare la:

1. competența după materie a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată;
2. competența după calitatea persoanei;
3. sesizarea instanței și la compunerea acesteia;
4. publicitatea ședinței de judecată;
5. participarea părților în cazurile obligatorii;
6. prezența interpretului, traducătorului, dacă sunt obligatorii potrivit legii [6].

Astfel, conchidem că nulitatea relativă/virtuală actelor procedurale survine în cazul încălcării oricăror prevederi legale care reglementează desfășurarea procesului penal, cu excepția celor prevăzute de alin. (2) art. 251 CPP.

În continuare, ne propunem să analizăm mai profund aspectele ce prezintă un interes deosebit pentru practica judiciară, cu referire doar la unul din temeiurile nulității absolute/exprese a actelor judiciare, și anume, cel ce ține de **încălcarea prevederilor legale referitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei**.

În acest context, menționăm că legiuitorul a stabi-

lit în art. 270 alin. (1)-(7), art. 270¹ alin. (1), art. 270² alin. (1) CPP, competența materială și personală a procurorului la exercitarea urmăririi penale.

Prezentul studiu se va axa, în special, asupra competenței materiale și personale a procurorului la exercitarea urmăririi penale, prevăzută la art. 270² alin. (1) lit. d) CPP, care stipulează că Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale exercită urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art.46 Cod penal, al infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave, cu excepția celor menționate la art.270¹ alin. (1) din prezentul cod.

Competența materială și personală a procurorului la exercitarea urmăririi penale în aceste categorii de cauze prezintă un interes deosebit, datorită existenței unei practici vicioase de exercitare a urmăririi penale de către organele de urmărire penală necompetente.

Mai întâi de toate, considerăm necesar a oferi o interpretare neoficială normei juridice prevăzută de art. 270² alin. (1) lit. d) CPP, întrebare a cărei soluționare constituie interesul principal al acestui studiu.

Astfel, folosind metoda de interpretare gramaticală, ajungem la concluzia că potrivit acestei norme, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale este competentă de a exercita urmărirea penală în unul din următoarele trei cazuri:

1. în cazul infracțiunilor săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art.46 Cod penal;
2. în cazul infracțiunilor deosebit de grave;
3. în cazul infracțiunilor excepțional de grave.

Totodată, excepție de la aceste reguli constituie infracțiunile care sunt atribuite în competența Procuraturii Anticorupție în ordinea art.270¹ alin. (1) CPP.

Concluzia asupra faptului că aceste trei cazuri reprezintă condiții alternative, **și nu cumulative**, pe care trebuie să le întrunească o infracțiune concretă pentru ca urmărirea penală pe cauză să fie exercitată de către Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, rezultă din redactarea normei juridice.

Astfel, după cum observăm, redacția normei juridice a articolului în cauză delimitează cazul infracțiunilor săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art.46 CP, de cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave prin semnul de punctuație „virgulă”. Anume acest aspect ne permite de a interpreta aceste cazuri ca fiind alternative și nu cumulative, având în vedere că legiuitorul nu a folosit conjuncția „și”.

În această ordine de idei, dorim să atragem atenția și asupra faptului că norma juridică prevăzută de

art.270² CPP, a fost introdusă prin *Legea nr.152 din 01.07.2016, în vigoare 01.08.2016*, iar până la apariția acesteia, competența de a exercita urmărirea penală în astfel de categorii de cauze era acordată organelor de urmărire penală ale Ministerului Afacerilor Interne, al Centrului Național Anticorupție și procurorului (art. 266, 269, 270 CPP).

Astfel, în prezent practica judiciară atestă cazuri când exercitarea urmăririi penale în cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave (art. 145, 151 alin. (4), 165 alin. (2) și (3), 171 alin. (3) CP etc.) este exercitată de către organele de urmărire penală ale MAI, CNA sau procurorii procuraturilor teritoriale și nu de către procurorii procuraturii specializate, așa cum prevede art. 270² alin. (1) lit. d) CPP.

Sub acest aspect, este de menționat faptul că în astfel de situații este încălcată competența specială a procurorului (competența materială sau personală), care atrage după sine nulitatea actelor procedurale, potrivit art. 251 alin. (2) CPP, fiindcă urmărirea penală se exercită nu de procurorii procuraturii specializate, ci de către organele de urmărire penală ale MAI, CNA sau procurorii procuraturilor teritoriale.

În aceeași ordine de idei, în decizia sa din 07.05.2013 pronunțată asupra recursului în interesul legii, Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a statuat că în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozițiilor CPP (art.94 alin. (1) pct.8) CPP). Or, încălcarea regulilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei constituie încălcare esențială a legii procesual-penale, care atrage nulitatea probelor administrate la urmărirea penală de către organul de urmărire penală sau de către procuror nemijlocit.

În cazul în care se ridică excepție de nulitate numai în privința organului de urmărire penală, actele procurorului se consideră valabile privind sesizarea instanței și a probelor administrate în instanță.

În acest context, se impune imperios clarificarea chestiunii privitoare la faptul care acte sunt lovite de nulitatea absolută ori relativă. Plenul reține că încălcarea normelor juridice privind competența după materie sau calitatea persoanei la urmărirea penală nu poate genera nulitatea tuturor actelor cauzei penale.

Astfel, actele de sesizare a organului de urmărire penală (art.262-264 CPP), de începere a urmăririi penale și cele care s-au efectuat în temeiul art. 254, 257 alin. (2) CPP, se vor considera legale. Legiuitorul nu

delimitează, după anumite criterii, competența organelor de urmărire penală și a procurorilor în materia începerii urmăririi penale. Potrivit art. 272-273 CPP, organele de urmărire penală, indiferent de competență, sunt în drept să dispună începerea urmăririi penale, care se confirmă de procuror.

Prin urmare, în cazul încălcării competenței după materie sau persoană de către procuror, actul de sesizare a instanței este valabil și instanța este obligată să examineze cauza în baza probelor administrate nemijlocit în fața instanței de judecată.

Astfel, probele administrate în instanță prin intermediul *constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, expertizelor, documentelor și declarațiilor martorilor/părții vătămate, pot fi examinate și apreciate pertinentă, concludența și utilitatea lor pentru rezolvarea cauzei.*

Respectivele mijloace de probă, chiar dacă și au fost colectate și fixate de un organ de urmărire necompetent, pot fi administrate și verificate independent la etapa judecării cauzei.

Atunci când se ridică excepții de nulitate bazate pe nerespectarea competenței materiale sau după calitatea persoanei, nu putem exclude toate probele din dosar. În asemenea situații, instanțele de judecată urmează să *argumenteze excluderea probelor nule din dosar în funcție de circumstanțele concrete ale fiecărei cauze, a posibilității administrării unor probe, viciate la faza urmăririi penale (audierilor părții vătămate, a martorilor de către procurorul care nu deține competența de efectuare a urmăririi penale), ce se verifică în judecată, cu asigurarea dreptului la apărare a inculpatului* [7].

În acest context, menționăm că este prioritar pentru instanțele de judecată să stabilească care acte procedurale urmează a fi declarate nule și care nu.

Totodată, este important de a menționa faptul că potrivit art. 93 alin. (1) CPP, probele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

Alin. (2) al normei date indică asupra faptului că în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace:

1) declarațiile bănuitului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului;

2) raportul de expertiză;

3) corpurile delictive;

4) procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești;

5) documentele (inclusiv cele oficiale);

6) înregistrările audio sau video, fotografiile;

7) constatările tehnico-științifice și medico-legale;

8) actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele.

Pornind de la cele indicate precum și din constatările expuse supra în Decizia asupra recursului în interesul legii, ajungem la concluzia că într-un proces penal în care a fost încălcată competența materială sau personală a procurorului la exercitarea urmăririi penale în cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave, elementele de fapt constatate prin intermediul proceselor-verbale privind acțiunile de urmărire penală, înregistrările audio sau video, fotografiile, precum și actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații, nu vor mai putea fi refăcute la etapa judecării cauzei.

Rezultă că datele obținute astfel nu vor putea fi admise ca probe și, prin urmare, se vor exclude din dosar, nu vor putea fi prezentate în instanța de judecată și nu vor putea fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești.

Totodată, considerăm că și de la această regulă există o excepție în sensul că, prin prisma prevederilor art. 257 și 271 alin. (2) CPP, toate acțiunile de urmărire penală, care au fost efectuate în termen de trei zile de la data pornirii urmăririi penale, sunt valabile și nu sunt lovite de nulitate.

Într-o altă ordine de idei, atragem atenția și asupra faptului că art. 271 alin. (7) CPP, prevede o excepție de la regula competenței materiale, atribuind numai Procurorului General ori adjuncților săi o asemenea prerogativă, care, în caz de necesitate, în scopul asigurării urmăririi complete și obiective, sub toate aspectele, pot dispune, prin ordonanță motivată, efectuarea/exercitarea urmăririi penale de către orice organ de urmărire penală, **indiferent de competență.**

În acest fel, considerăm că în momentul de față, unica soluție pentru depășirea problemei abordate, în cazul în care urmărirea penală în cauzele privind infracțiunile deosebit de grave și excepțional de grave nu este exercitată de către Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, este necesară dispunerea efectuării urmăririi penale organului de urmărire penală respectiv (altul decât Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale) prin ordonanța motivată a Procurorului General sau a adjuncților săi.

Tot în contextul identificării unor soluții practice pentru depășirea problemei abordate, menționăm că în noua Lege cu privire la Procuratură nr.3 din 25.02.2016 (*în vigoare 01.08.2016, cu unele excepții (vezi art.98 alin.(1)), în continuare Legea*, a fost instituit noul Sistem al Procuraturii, care a inclus între altele și Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (art. 7 alin. (1) lit. b) și art. 9 alin. (1) din Lege).

La fel, art. 9 alin. (2) și (5) din Lege prevăd că atribuțiile, competența, organizarea și funcționarea procuraturilor specializate se reglementează prin legi speciale, legislația procesual-penală și propriile regulamente de activitate. Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale este specializată în combaterea criminalității organizate, a terorismului și a torturii și are următoarele atribuții specifice:

a) exercită urmărirea penală în cauzele privind infracțiunile de tortură, infracțiunile cu caracter terorist și în cele privind infracțiunile săvârșite de o organizație criminală, precum și în alte cauze date în competența sa prin lege;

b) conduce urmărirea penală în cauzele privind infracțiunile în care urmărirea penală este exercitată de către organele de urmărire penală ale organelor centrale de specialitate;

c) exercită sau conduce urmărirea penală în cauzele transmise acesteia pentru instrumentare de către Procurorul General;

d) reprezintă învinuirea în instanța de judecată de fond, de apel și de recurs în cauzele menționate la lit. a), b) și c).

În continuare urmează a fi menționat faptul că potrivit Notei informative [8] la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative, care ulterior a fost adoptată și a devenit *Legea nr.152 din 01.07.2016, în vigoare 01.08.2016*, „... în proiectul legii sunt propuse amendamente la Codul de procedură penală care reglementează exhaustiv nu doar competențele procurorului, dar și pe cele **ale procuraturilor specializate**...”.

Din prevederile menționate *supra* se constată că scopul Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale este de a asigura exercitarea și conducerea urmăririi penale pe anumite categorii de cauze penale, **care reprezintă o importanță deosebită și natura cărora, implicit, presupune existența unui grad de complexitate sporit**.

În acest context, prin prisma normei stipulate la art.

270²alin. (1) lit. d) CPP, opinăm că Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale nu ar trebui să aibă în sarcină exercitarea urmăririi penale în privința **tuturor** infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave, ci doar a celor a căror grad de complexitate este unul sporit, așa de exemplu cum ar fi în cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave **săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art. 46 Cod penal**.

Aducând ideile expuse *supra* la un sfârșit logic, considerăm că pentru a fi asigurată realizarea eficientă a atribuțiilor Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, redacția actuală a art. 270²alin. (1) lit. d) CPP, urmează a fi modificată. În acest sens, intervenim cu o propunere *de lege ferenda* prin care norma disputată să aibă următoarea redacție: „*d) în cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art. 46 Cod penal, cu excepția celor menționate la art. 270¹ alin. (1) din prezentul cod*”.

Referințe:

1. Mateuț Gh. *Procedură penală*, II (partea generală). Ed. a II-a revăzută și adăugită. Iași: Chemarea, 1997, p. 128-129.
2. Tatu A.-M., Tulbure A.Ș. *Tratat de drept procesual penal*. București: All Beck, 2001, p. 254.
3. Boroș Al., Ungureanu G.-Șt., Jidovu N. *Drept procesual penal*. Ed. a II-a. București: All Beck, 2002, p. 228-229.
4. Dolea I., Roman D., Vizdoagă T., et al. *Codul de procedură penală: Comentariu*. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p. 391.
5. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu., et al. *Drept procesual penal*. Partea generală. Vol. I. Ed. a II-a revizuită și adăugită. Chișinău: Cartier, 2005, p. 342-343.
6. Chiseev N.M. *Procesul penal*. Chișinău: Monograf, 2006, p. 545.
7. Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție privind judecarea recursului în interesul legii ce formează obiectul dosarului nr. 4-1ril-1/2013 din 07.05.2013, http://jurisprudenta.csj.md/search_interes_lege.php?id=1, p. 11-12.
8. <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3263/language/ro-RO/Default.aspx>

Recenzent:
Igor DOLEA,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

MENIREA ȘI FUNCȚIILE JUSTIȚIEI ÎN STATUL DE DREPT

Olesea ȚURCAN,
doctorand

The article includes a study on the specificity of justice in a rule of law. The author aims to elucidate the purpose of justice in a democratic society and to identify the functions that the judicial power performs in order to achieve its purpose.

As a result, it is concluded that the only function of the judiciary as a branch of the public power is the legal protection of human rights and freedoms, and the form of realization of the judicial power is the act of justice exercised through administrative, criminal, civil jurisdiction.

Keywords: rule of law; justice; judicial power; functions of justice; protection of human rights and freedoms.

Introducere. Este incontestabil faptul că chiar de la etapa incipientă de dezvoltare a civilizației, societatea umană a avut nevoie de instanțe judecătorești în calitate de autorități chemate să soluționeze litigiile apărute între indivizi și impunerea acestora să renunțe la formele de comportament social care prezentau un anumit grad de pericol intereselor generale. Și de la bun început, importanța funcțiilor judecătorești era deosebit de semnificativă: realizarea acestora asigurând prestigiul normelor sociale (tradiții, obiceiuri, norme morale, norme juridice) în proces de apariție, ceea ce aducea un element de ordonare a relațiilor sociale apărute sporadic, confirmau dreptatea și ordinea socială [8, p. 231-232].

Judecarea împricinaților, blamarea încălcărilor, osândirea criminalului reprezenta destinația primordială a acestei funcții sociale, de unde vine și denumirea de *funcție judecătorească*.

În acest context, este evident că odată cu inițierea reformelor de edificare a statului de drept, funcția judecătorească a suportat o transformare radicală, în vederea ajustării sale la valorile unei societăți democratice.

Scopul studiului. Pornind de la cele enunțate, în prezentul studiu ne propunem să analizăm specificul justiției într-un stat de drept, în vederea elucidării menirii și identificării funcțiilor acesteia.

Rezultate obținute și discuții. La vremea sa, Ch. Montesquieu considera sfera justiției ca fiind „cea mai importantă pentru omenire din toate celelalte în lume” [17, p. 318].

Dacă sesizăm în această afirmație un anumit grad de exagerare, trebuie să recunoaștem că acesta este neînsemnat. Justiția, în ultimă instanță, este cea mai eficientă măsură de apărare a omului de atentatele criminale la proprietatea, sănătatea, viața, cinstea, onoarea și demnitatea sa, de atotputernicia și abuzul aparatului birocratic de stat și funcționării acestuia, încusită în estorcare. Cu mare regret, recunoaștem

că această apreciere se referă nu la orice instanță judecătorească sau judecător, dar numai la cei care conștientizează importanța misiunii de servire a societății civile, poporului, omului și nu la cei ce se „acomodează” în judecătorii în scopul satisfacerii unor interese și privilegii personale [8, p. 232].

Distinsul cercetător A. Koni, ale cărui opere sunt studiate cu recunoștință de mai multe generații de juriști, scria: „... judecătorul este chemat să depună toate eforturile mintale și de conștiință, cunoștințele și experiența pentru a pătrunde în adevărul cotidian și juridic al cauzei. Exprimând acest adevăr sub anumite forme, el trebuie să contribuie la restabilirea ordinii de drept zdruncinate în fiecare caz particular” [13, p. 20]. Supunând analizei regulile procedurii judecătorești, A. Koni nu acorda prioritate acestora, ci judecătorului care le aplica, afirmând următoarele: „cu cât mai adânc afectează acestea personalitatea și soarta omului, cu cât mai importante sunt interesele vieții sociale pe care acestea le servesc, cu atât mai importantă apare dilema – cui este încredințată aplicarea acestor reguli și în ce condiții” [13, p. 20].

În opinia noastră, pe lângă aceste două întrebări (cui și în ce condiții), mai pot fi formulate trei, care decurg direct din conținutul primelor și care prezintă o importanță deosebită pentru elucidarea problemei abordate: Care sunt valorile sociale pe care instanțele judecătorești urmează să le apere? Care sunt sarcinile puse în fața lor? Sunt oare ele interesate ele în stabilirea adevărului?

Din punctul de vedere al raționamentului sănătos, examinarea judecătorească are drept scop stabilirea adevăratelor relații dintre părțile conflictului (litigiului de drept civil, infracțiunii, abaterii), aprecierea juridică adecvată și formularea concluziei obligatorii, legată, de regulă, de obligarea părților de a săvârși anumite acțiuni sau a pune în seama celui vinovat povara răspunderii pentru fapta social-periculoasă.

În istoria omenirii însă calitatea acestei legități

s-a transformat mai degrabă într-o derogare de la un atare raționament. Turbulența spiritelor politice, confruntările dintre interesele colective și individuale, sporite de amoralitate și ignoranță crasă, transformă mișcarea ascendentă evolutivă a societății în una cu zigzag, cu cotituri radicale și deplasări.

Cele mai elementare cunoștințe în domeniul istoriei ne demonstrează că, deseori, epocile de înflorire impetuoasă sunt urmate de barbarism, viața socială activă – cu intervale de stagnare, munca creativă – cu distrugerea valorilor create de om. Adesea bunăvoința și respectul față de normele sociale, obișnuințele, morale, juridice se transformă într-o atmosferă de respingere brutală a acestor valori, într-o stare de nihilism care atrage societatea într-un haos al războiului tuturor împotriva tuturor.

Justiția, care a fost destinată să mențină ordinea în cadrul relațiilor sociale, să pedepsească răul și să promoveze bunele moravuri, nu întotdeauna și-a îndeplinit aceste sarcini, ea fiind afectată de aceleași vicii ca și societatea în ansamblu, dezvoltându-se în baza unor legi comune.

Cu toate acestea, magistratura și magistrații, în general, nu au fost creați și acceptați de societate, în evoluția sa, pentru a fi expuși în vitrină și adorați, ci pentru a răspunde nevoii de dreptate pe care fiecare membru al colectivității umane o resimte. Este motivul pentru care membrii societății, în general, au depus eforturi suplimentare pentru întreținerea unui sistem judiciar destul de costisitor și au asigurat magistratului un loc aparte de cinste și onoare. La rândul său, magistratul este dator să răspundă nevoii de dreptate a membrilor societății.

Înainte de a începe dezbaterile pe marginea problemelor generate de funcțiile propriu-zise ale justiției, urmează să elucidăm conținutul noțiunilor cu care urmează să operăm pe parcurs. Această sarcină este determinată nu numai de lipsa în literatura de specialitate a unor aprecieri clare privitor la cadrul funcțiilor atribuite justiției și formelor de realizare a acestora, dar și de absența unor criterii exacte care ar permite atribuirea anumitor forme de activitate a puterii judecătorești la categoria de funcții sau forme [9, p. 270].

Astfel, unii autori ruși numesc în acest sens justiția, supravegherea instanțelor judecătorești inferioare de către instanțele judecătorești ierarhic superioare, administrarea judecătorească, controlul judecătoresc asupra puterii executive, controlul de jurisdicție constituțională drept forme de realizare a puterii judecătorești [21, p. 96].

Alții consideră că actul de justiție, controlul jude-

cătoresc, formarea corpului judecătoresc și dirijarea practicii judecătorești sunt funcții ale puterii judecătorești [23, p. 150]. Într-o altă opinie, realizarea actului de justiție este o funcție a puterii judecătorești, iar controlul judecătoresc, formarea corpului de judecători, dirijarea practicii judecătorești sunt atribuții ale puterii judecătorești, forme de realizare a ei [20, p. 42-43].

Trecerea sumară în revistă a acestor puncte de vedere ne convinge încă o dată de faptul că includerea unora și aceluiași forme de activitate în diferite categorii necesită o examinare mai profundă.

Totodată, urmează să recunoaștem că problema funcțiilor puterii judecătorești nu poate fi rezolvată fără a determina coraportul dintre noțiunile de *justiție* și *putere judecătorească*. Perceperea justiției ca fiind o funcție a instanțelor judecătorești, care vine din perioada de când în lexiconul științelor juridice nu era cunoscută noțiunea de „putere judecătorească”, nu necesită reexaminare. Realizarea justiției rămâne a fi o funcție judecătorească, o funcție diferită de funcția instanțelor judecătorești. În acest sens, susținem opinia prof. V.M. Savițki care consideră că „puterea judecătorească nu se reduce la tradiționala justiție penală și civilă” [22, p. 29]. Justiția reprezintă activitatea instanțelor judecătorești și rezultatul acestei activități, pe când puterea judecătorească este dreptul și posibilitatea de realizare a acesteia acordat instanțelor de judecată. Prin urmare, instanța de judecată, ca organ al puterii judecătorești, exercită diverse forme de activitate, cea mai importantă dintre care este justiția (actul de justiție).

În doctrina românească noțiunea de *justiție* are mai multe sensuri. Într-un sens larg, justiția reprezintă „un sentiment de echitate, de dreptate, chiar dacă poartă amprenta subiectivismului celui care este chemat să înfăptuiască dreptatea” [2, p.11]. Într-un alt sens, numit juridic, noțiunea de justiție desemnează fie activitatea instanțelor judecătorești dintr-un stat, fie organele care înfăptuiesc justiția în statul respectiv [7, p.16]. În acest sens, se spune că „justiția s-a pronunțat”, înțelegându-se că organele chemate să restabilească ordinea de drept au pronunțat o hotărâre, soluționând astfel o anumită pricină; sau „mă voi adresa justiției”, ceea ce înseamnă că persoana în cauză se va adresa organelor competente să soluționeze diferendele dintre membrii comunității, persoane fizice sau juridice, adică: judecătorii, tribunalele, curților de apel sau Curții Supreme de Justiție, după caz [7, p. 16].

În același timp, autorul român I. Leș definește justiția și ca „funcție fundamentală” a statului de drept,

administrarea ei reprezentând unul dintre atributele esențiale ale puterii suverane [6, p. 34] sau „jurisdicția ca funcțiune” [5, p. 5].

De asemenea, în literatura de specialitate se face referire cel mai adesea la funcția jurisdicțională a autorității judecătorești și mai rar la funcția judiciară [5, p. 7]. După părerea noastră, această stare de incertitudine și neclaritate terminologică este determinată nu numai de diversitatea viziunilor asupra acestor noțiuni, dar și de perceperea diferită a însăși puterii judecătorești.

Interpretarea puterii judecătorești ca fiind un sistem de organe judecătorești ale statului, în mod inevitabil, duce la identificarea funcțiilor și formelor de activitate ale instanțelor judecătorești cu funcțiile și formele de activitate ale puterii judecătorești. Spre exemplu, unii cercetători includ administrarea justiției, dirijarea și supravegherea instanțelor judecătorești ierarhic superioare asupra celor inferioare în categoria formelor de realizare a puterii judecătorești [21, p. 97-98; 23, p. 150], în realitate acestea fiind forme de activitate a unor verigi ale sistemului judecătoresc și, în consecință, nicidecum nu pot fi examinate în calitate de forme de realizare a însăși puterii judecătorești.

În același timp, perceperea puterii judecătorești ca fiind un mecanism de intermediere între alte ramuri ale puterii de stat, destinat să le „echilibreze și să le tempereze” [22, p.29], a condiționat atribuirea calității de formă de activitate judecătorească controlului judecătoresc [11, p.42; 12, p.28]. Această apreciere este relativ nouă pentru doctrina juridică nu numai din Republica Moldova, dar și din alte state, din care motiv controlul judecătoresc este numit fie funcție a puterii judecătorești [25, p. 193], fie formă de realizare a acesteia [21, p. 96].

În viziunea noastră, pare a fi nefondată și încercarea de a atribui calitatea de funcție a puterii judecătorești activității legate de interpretarea normelor de drept [14, p. 440], dirijării practicii judecătorești și formării corpului de judecători [23, p. 150].

Pornind de la interpretarea general – acceptată a noțiunii de funcție ca „sarcină, rol, destinație” [4, p. 404], putem considera că funcțiile puterii judecătorești reprezintă direcțiile fundamentale de realizare a ei, rolul și destinația puterii judecătorești în cadrul societății [9, p. 271]. Funcția întotdeauna exprimă conținutul interior al fenomenului, pe când forma este o categorie care desemnează „structura internă și externă a unui conținut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces” [4, p. 392].

Examinând puterea judecătorească ca o împuternicire exclusivă în soluționarea conflictelor sociale, nu putem nega faptul că aceasta este orientată întotdeauna în afară, spre contradicțiile apărute între diferite interese sociale, ci nu în cadrul puterii judecătorești. Puterea judecătorească există nu pentru o autoorganizare, dar pentru ordonarea relațiilor sociale, instituirea păcii sociale, armonizarea intereselor. De aceea, fără a nega utilitatea dirijării activității instanțelor judecătorești inferioare de către cele superioare, putem lesne observa că aceste funcții nu corespund esenței puterii judecătorești în calitatea acesteia de împuternicire exclusivă pentru soluționarea conflictelor sociale. Puterea judecătorească este o atribuție a organelor de stat orientată spre reformarea societății. În legătură cu aceasta, ar fi incorect să considerăm drept funcții sau forme de activitate a puterii judecătorești acele atribuții ale instanțelor judecătorești sau ale unor verigi ale sistemului judecătoresc, care nu țin de ordonarea anumitor relații sociale sau sunt doar tangențial legate de ele.

Din acest punct de vedere, considerăm incorect să vorbim despre puterea judecătorească în legătură cu activitățile desfășurate de instanțele judecătorești care țin de generalizarea practicii judecătorești, dirijarea activității judecătorești, controlul activității instanțelor judecătorești etc., deoarece acestea nu sunt orientate spre rezolvarea unor conflicte sociale și nu exprimă esența și menirea socială a puterii judecătorești [9, p. 275].

Conducerea activității instanțelor judecătorești subordonate, dirijarea judecătorească, formarea corpului judecătoresc pot și chiar trebuie să fie examinate în calitate de forme de activitate a unor verigi ale sistemului judecătoresc. Fiecare dintre ele are atribuțiile sale, prin urmare, și funcțiile sale, pe când activitatea menționată are doar o atribuție tangențială la procesul de realizare a puterii judecătorești, nu are legătură directă cu rezolvarea conflictelor sociale realizată de instanțele judecătorești printr-o procedură specială reglementată de lege.

În concluzie, constatăm că unica funcție a puterii judecătorești ca ramură a puterii publice ține de protecția juridică a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, iar forma de realizare a puterii judecătorești este actul de justiție, exercitat prin jurisdicția administrativă, penală, civilă etc. [9, p. 271].

Consacrând în conținutul Legii Fundamentale că „...demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate” (art. 1 alin. (3) din Constituția RM [3]),

statul nostru și-a asumat și obligația de a le garanta și proteja, chiar dacă aceasta nu este reflectată în mod direct de normele constituționale. Sub aspect comparativ, constatăm că în Constituția Federației Ruse art. 2 stipulează următoarele: „... recunoașterea, respectarea și protecția drepturilor omului și cetățeanului este îndatorirea statului” [15]. Mai mult, art. 45 al acesteia stabilește că „apărarea de către stat a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului se garantează”, iar în art. 46 se garantează dreptul fiecărui individ la protecția judiciară a drepturilor și libertăților sale. Dispoziții similare nu se regăsesc în Constituția RM, fapt ce, în viziunea noastră [9, p. 272], urmează a fi luat în considerare de legiuitorul național din motivul că îndatorirea de a garanta și proteja drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului este sarcina primordială a oricărei societăți democratice organizate într-un stat de drept.

Legiuitorul din Federația Rusă a mers și mai departe consacrand în art. 46 alin. (3) din Constituție dreptul fiecăruia, în conformitate cu tratatele internaționale, de a se adresa organismelor internaționale care asigură protecția drepturilor omului în cazul în care au fost epuizate mijloacele de apărare națională. Acest moment credem (alături de alți cercetători [1, p. 184]) că poate fi preluat de Republica Moldova, prin aceasta garantând accesul cetățenilor la justiția europeană.

Exemplele preluate din constituțiile mai multor state dovedesc că actualmente marea majoritate a statelor nu numai că recunosc drepturile și libertățile fundamentale ale omului, dar consideră că protecția drepturilor și libertăților cetățenilor lor este una dintre direcțiile primordiale ale activității lor, adică o funcție care justifică caracterul democratic și de drept al statului respectiv [24, p. 156; 10, p. 61; 18, p. 239].

Din textul Constituției RM (art. 1 alin. (3), se poate deduce că această funcție este specifică tuturor ramurilor puterii de stat. În alte constituții aceasta decurge direct din conținutul normelor constituționale: „Drepturile omului și cetățeanului... determină ... activitatea puterii legislative și executive, administrației publice locale și sunt asigurate de justiție” (art. 18 din Constituția FR). În Republica Moldova, această regulă, pe lângă dispozițiile cuprinse în articolele menționate, este confirmată și de principiul separației puterilor, deoarece separația puterilor statului în legislativă, executivă și judecătorească (art. 6 din Constituția RM) presupune repartizarea între acestea și a funcțiilor statului. Pe cale de consecință, în seama puterii judecătorești (art. 114 din Constitu-

ția RM) a fost pusă realizarea în exclusivitate a justiției de către instanțele judecătorești.

Textul constituțional permite să privim puterea judecătorească în calitate de instrument intern de protecție a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, ca garanție a respectării acestor drepturi și libertăți de către celelalte ramuri ale puterii. În consecință, o putere judecătorească puternică și independentă devine condiția iminentă pentru formarea societății civile și a statului de drept – „unul dintre elementele formatorii ale acestuia fiind drepturile și libertățile individului” [16, p.70].

Așadar, fiind o ramură a puterii de stat, puterea judecătorească exercită funcția de protecție și apărare a drepturilor și libertăților omului, datorită căruia fapt în fața instanțelor judecătorești stă o sarcină de mare responsabilitate – de a impune organele statului să respecte drepturile omului, să transforme normele juridice cu conținut abstract în drepturi și îndatoriri reale [19, p. 7], să asigure îndeplinirea de către stat a îndatoririlor sale față de individ.

Într-un final, conchidem [9, p.275] că puterea judecătorească este o împuternicire/prerogativă exclusivă a unor organe speciale de stat, care constă în examinarea și soluționarea într-o formă procesuală deosebită a conflictelor sociale, orientată spre protecția și restabilirea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. Puterea judecătorească se realizează sub forma justiției (administrative, civile și penale), unica funcție a căreia ținând de apărarea drepturilor omului și cetățeanului.

Referințe:

1. Chetruș U. *Garantarea drepturilor și libertăților constituționale în procesul aplicării măsurilor de constrângere juridică* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.
2. Ciobanu V.M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Vol. I. București: Ed. Național, 1996.
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.08.1994, nr.1 (cu modificări și completări până în 14.07.2006).
4. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. II. București: Univers enciclopedic, 1998.
5. Leș I. *Organizarea sistemului judiciar românesc*. București: All Beck, 2004.
6. Leș I. *Organizarea sistemului judiciar, a avocaturii și a activității notariale*. București: Lumina Lex, 1997.
7. Măgureanu F. *Organizarea instituțiilor judiciare*. Ed. a 3-a. București: Universul juridic, 2003.
8. Țurcan O. Contribuții la studiul puterii judecătorești în cadrul mecanismului de stat. În: *Teoria și practi-*

ca administrării publice, materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională din 23 mai 2014. Chișinău: AAR, 2014.

9. Țurcan O. Protecția drepturilor și libertăților omului – funcție importantă a puterii judecătorești. În: *Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului, materialele mesei rotunde cu participare internațională din 10 decembrie 2015*. Chișinău: AAR, 2016, p. 270.

10. Байтин М.И. Понятие и классификация функций государства в кн.: *Теория государства и права*. Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. Москва: Юристъ, 2001.

11. Борзов В. Контрольная функция суда. В: *Российская юстиция*, 1996, №11.

12. Клочков В.В. Разделение и взаимодействие властей. В: *Вестник Верховного суда СССР*, 1991, №8.

13. Кони А.Ф. *Нравственные начала в уголовном процессе. Избранные произведения*. Москва, 1956.

14. *Конституционное право: Учебник*. Под ред. В.В. Лазарева. Москва, 1998.

15. *Конституция Российской Федерации* (принята на всенародном голосовании 12 декабря 1993 г.) (с поправками). [resurs electronic]: <http://constitution.garant.ru/>. (accesat la 20.12.2015).

16. Лукашева Е.А. Права человека и правовое государство. В: *Общая теория прав человека*. Отв. ред. Е. А. Лукашева. Москва: Норма, 1996.

17. Монтескье Ш. *Избранные произведения*. Москва, 1955.

18. *Общая теория государства и права*. Под ред. В.В.Лазарева. Москва, 1994.

19. Петрухин И.Л. Судебные гарантии прав личности (в уголовном процессе). В: *Актуальные вопросы борьбы с преступностью и за рубежом*. Вып.8. Москва, 1992.

20. *Правоохранительные органы РФ*. Под ред. В.П. Божьева. Москва, 1996.

21. Ржевский В.А., Чепурнова Н.М. *Судебная власть в Российской Федерации: конституционные основы организации и деятельности*. Москва: Юристъ, 1998.

22. Савицкий В.М. *Организация судебной власти в Российской Федерации*. Москва, 1996.

23. Скитович В.В. Судебная власть как системное образование. В: *Правоведение*, 1997, № 1.

24. Хропанюк В.Н. *Теория государства и права*. Москва, 1996.

25. Шейфер С.А., Яблоков В.А. Понятие судебной власти и её функции. В сб.: *Проблемы судебной правовой реформы в России: история и современность*. Самара, 1999.

Recenzent:
Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

GARANȚIILE PROCESUALE ASIGURATE DE CĂTRE JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE LA INTERNAREA PERSOANEI ÎN INSTITUȚIA MEDICALĂ PENTRU EFECTUAREA EXPERTIZEI PSIHIATRICE ÎN CADRUL URMĂRIRII PENALE

*Cristina CARAJELEASCOV,
magistru în drept*

The respect for the fundamental rights of a person in a state of law represents the basic pillar that provides the prosperity and security of its citizens. The opportunity to apply the enforcement measures with medical character needs to be filtered according to necessity and action proportion in relationship with fundamental restriction of human rights. Both European Convention on Human Rights, as well as national legal stipulations grant a row of guarantees concerning hospitalization of a person in a medical institution in order to perform psychiatric examination which gives to the person an additional security regarding respect for fundamental rights, the judge of instruction is the subject who ensures the compliance of these rights.

Keywords: European Convention on Human Rights; European Courts of Human Rights; magistrate; guarantees; human rights; hospitalize in a medical institution; psychiatric expertise; proportionality.

Lumea contemporană se confruntă cu problema existenței unui spectru larg al garanțiilor privind respectarea drepturilor omului, însă în practica judiciară au loc frecvente ingerințe la adresa respectării acestor drepturi fundamentale.

Sănătatea mintală reprezintă o componentă fundamentală a sănătății individuale și este o parte esențială a vieții noastre, desemnând generic modul în care oamenii se înțeleg și se integrează în familie, la serviciu sau în comunitate cu semenii lor. Sănătatea psihică poate fi definită în termeni generali drept „capacitatea individului de a menține echilibrul între funcțiile intelectuale și afective și de a se integra cu suplețe în viața socială” [11].

Responsabilitatea penală reprezintă capacitatea persoanei de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei comise, prin intermediul căreia persoana este pasibilă de răspundere penală. La polul opus al responsabilității penale avem iresponsabilitatea care absolvește persoana de răspundere în fața legii (art.22-23 CP). În cazul existenței celei mai mici bănuieli privind existența unei devianțe de ordin psihic, este necesară o intervenție medicală pentru a elucida starea psihică a persoanei stabilind posibilitatea tragerii la răspundere penală. În cadrul urmării penale, această sarcină se realizează cu aportul activ al organului de urmărire penală și a judecătorului de instrucție.

În jurisprudența sa Curtea a stabilit că autoritățile naționale, pentru a determina dacă persoana prezin-

tă o tulburare mintală reală, impun realizarea unei expertize medicale obiective. De asemenea, tulburarea trebuie să aibă un asemenea caracter sau amploare, care să justifice internarea, însă ea nu poate fi prelungită dincolo de prezența acestor tulburări. În acest sens, ea a considerat că autorităților naționale li se poate recunoaște „o anumită putere discreționară”, atunci când ele au a se pronunța asupra internării unei persoane ca „alienată”, deoarece lor le revine, în primul rând, îndatorirea de a aprecia probele de care dispun [1, p.323-324].

Judecătorul de instrucție reprezintă un garant al respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, de altfel acest subiect este abilitat să vegheze legalitatea acțiunilor procesuale în cadrul procesului penal deținând pârghiile necesare stabilirii necesității și proporționalității acțiunii admisibile în raport cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale a persoanei concrete în cauza distinctă.

Curtea amintește că o intervenție medicală efectuată împotriva voinței unei persoane se interpretează deja ca fiind o ingerință privind drepturile persoanei, deci din start trebuie văzută ca o limitare incontestabilă. Tot aici Curtea reiterează că noțiunea de necesitate implică faptul că ingerința trebuie să corespundă unei necesități urgente și în mod special, să fie proporțională cu scopurile legitime urmărite [8, §213].

Întrădeavă, Curtea ține cont de faptul că fiecare

stat beneficiază de marja sa de apreciere, însă statul trebuie să stabilească ferm dacă ingerința a fost necesară într-o societate democratică sau puteau fi aplicate alte măsuri mai puțin drastice. Așadar, judecătorul de instrucție este amplasat pe poziția de a analiza în lumina cauzei concrete tot ansamblul de circumstanțe, bazându-se pe criterii obiective, luând o decizie echidistantă și legală.

Deci, conform art.152 alin.(1) CPP, bănuitul, învinuitul va fi internat într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei psihiatrice dacă există necesitatea unei supravegheri îndelungate. De altfel, CPP prevede la art.143 alin.(1) pct.3) efectuarea obligatorie a expertizei pentru constatarea stării psihice a bănuितului, învinuitului, dacă există îndoieli la starea de responsabilitate.

În cadrul cauzei penale nr. 2014090148, pornită în baza art.287 alin.(1) CP, având în vedere circumstanțele cauzei, comportamentul neadecvat al învinuitului, actul de expertiză, se pune la îndoială responsabilitatea învinuitului la momentul comiterii infracțiunii și ținând seama de importanța și complexitatea cazului, este necesar de numit expertiza medico-legală psihiatrico-psihologică staționară suplimentară în privința învinuitului [13], pentru a putea determina starea de responsabilitate și posibilitatea tragerii la răspundere penală.

Termenul de „stare psihică” nu este definit de Codul de procedură penală, însă conform *Dicționarului de psihiatrie* noțiunea de stare psihică [15, p.473] este utilizată pentru a desemna un grup de tulburări ce cauzează o severă disturbare în gândire, afectivitate în relațiile sociale. Curtea a stabilit că termenul de persoană cu tulburări psihice nu se pretează la o definiție precisă, deoarece psihiatria este un domeniu în evoluție, atât din punct de vedere medical, cât și din punct de vedere social [6, §26].

Internarea în instituția medicală se va admite în cadrul urmăririi penale cu autorizația judecătorului de instrucție, în baza demersului procurorului, care, în mod obligatoriu, va conține informația cu privire la fapta incriminată, încadrarea juridică, este extrem de important de expus detaliat împrejurările, faptele, acțiunile ce au pus la îndoială starea psihică/de responsabilitate a celui ce urmează a fi internat în instituția medicală și motivarea necesității și proporționalității aplicării acestei măsuri în situația concretă.

Pentru obținerea rezultatelor scontate, este necesar a lua în considerație toate circumstanțele cauzei, motivele și scopul infracțiunii, date cu privire la maladiile pe care le-a suferit persoana, comportarea anterioară, dar și comportamentul persoanei în timpul

procesului [17, p.1024] – toate acestea în ansamblu vor elucida tabloul integru al personalității bănuितului/învinuitului pentru luarea deciziei corecte privind necesitatea internării.

Demersul procurorului cu privire la internarea persoanei în instituția medicală pentru efectuarea expertizei psihiatrice se examinează de către judecătorul de instrucție în ședință închisă, cu participarea procurorului, a apărătorului, a persoanei în privința căreia a fost înaintat demersul, evident dacă starea sănătății îi permite să participe la ședință și după caz a reprezentantului acestuia.

În conformitate cu prevederile art.28, 32, 33 din Legea privind sănătatea mentală, persoana care manifestă tulburări psihice internată fără consimțământul său în instituția psihiatrică până la emiterea hotărârii judecătorești se admite doar dacă examinarea sau tratarea ei este posibilă numai în condiții de staționar, iar tulburarea psihică este gravă și condiționează: pericolul social direct sau un prejudiciu grav sănătății sale, dacă nu i se va acorda asistență psihiatrică. Curtea a menționat că o astfel de îngrijire poate fi necesară nu numai atunci când o persoană are nevoie de tratament, de medicație sau de alt tratament clinic pentru a-și vindeca sau ameliora situația, dar și în cazul în care persoana are nevoie de control și de supraveghere pentru a preveni, de exemplu, rănirea sa sau a altor persoane [5, §52].

În conformitate cu prevederile Legii sus-enunțate, internarea neautorizată de către judecător este admisibilă doar pentru 3 zile. Legea privind sănătatea mentală acordă aceste 3 zile pentru înaintarea demersului către judecător, acesta prelungind printr-o încheiere motivată termenul de aflare a persoanei în instituția medicală, fie respinge demersul în lipsa necesității de internare a persoanei și aceasta este eliberată de examinarea psihiatrică.

Curtea consideră că spitalizarea reclamantului în staționarul de psihiatrie din Bălți, fără consimțământul acestuia și fără respectarea procedurii legale, a încălcat prevederea Convenției, prin urmare, internarea a fost una ilegală și arbitrară. Totodată, Curtea concluzionează că în momentul spitalizării forțate a reclamantului, nu a existat expertiza unui medic cu privire la starea sa de sănătate sau cu privire la necesitatea efectuării unui tratament obligatoriu într-o instituție medicală, care a durat o perioadă destul de îndelungată, 41 de zile [4, §22, §42]. Așadar, fără existența unui temei legal s-a admis internarea persoanei, plus tratamentul care posibil nici nu era necesar în speța respectivă, ceea ce a adus atingere considerabilă drepturilor și libertăților reclamantului.

Curtea reiterează faptul că dacă o persoană a fost inițial de acord cu internarea sa într-o instituție psihiatrică pentru efectuarea expertizei, nimic nu o împiedică ulterior să refuze și să plece din instituția respectivă. Astfel că detenția continuă a reclamantului din momentul în care el și-a exprimat intenția de a părăsi spitalul constituie o „privare de libertate” [2, §35], deci ingerință adusă dreptului la libertate. Persoana manifestând acordul de a fi internată este din start absolvită de o internare forțată, având dreptul de a părăsi instituția medicală oricând și nimeni nu este în drept să împiedice această voință atât timp cât în privința sa nu a fost emisă o încheiere motivată judecătorească privind internarea forțată.

Codul de procedură penală la art.152 alin.(4), (5), (6), prevede expres termenele în limitele cărora poate fi internată persoana pentru efectuarea expertizei, acestea reprezentând în sine un garant suplimentar al respectării drepturilor și libertăților persoanei.

Așadar, persoana care are statut de bănuț în cadrul unui proces penal poate fi internată în instituția medicală pentru efectuarea expertizei psihiatrice în condiții de staționar pe o durată de timp până la 10 zile, cu posibilitatea prelungirii după punerea sub învinuire a persoanei bănuțite.

Internarea învinuitului într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar este posibilă pe o durată mai îndelungată de timp ce constituie 30 de zile, ca situație extremă acest termen poate fi extins până la maxim 6 luni, doar că evident necesită o procedură mai sofisticată, dar trebuie de evidențiat faptul că aceste prelungiri nu pot depăși termenul de 30 de zile. Pentru a fi posibile aceste prelungiri, este nevoie de un temei la baza căruia vom avea cererea motivată în scris a medicului în care acesta va indica dificultățile cu care se confruntă în procesul de examinare și durata de timp necesară pentru stabilirea concluziilor privind starea psihică a persoanei, după care procurorul va expune motivele în demers ce va fi înaintat judecătorului de instrucție.

La examinarea demersului la care suplimentar va fi anexată cererea medicului, judecătorul va analiza necesitatea prelungirii termenului de internare în instituția medicală și va decide asupra proporționalității și necesității măsurii respective.

Curtea reiterează faptul că unul din elementele necesare „legalității” detenției în sensul art. 5 CEDO este lipsa arbitrarului. Privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât atunci când măsurile, mai puțin severe, au fost analizate și considerate insuficiente pentru a proteja interesul

personal sau public care impune detenția, [7, §78] în cazul nostru transpusă prin internare.

Curtea a stabilit că internarea reclamantului ordonată de către procuror avea drept obiect tocmai obținerea unui aviz medical pentru a aprecia dacă avea discernământul necesar pentru a-și asuma răspunderea penală [3, §61]. Însă Parchetul a ordonat o expertiză medico-legală abia la o lună de la internare, după ce a primit plângerea reclamantului care critica legalitatea măsurii de siguranță pe motiv că o asemenea expertiză nu fusese ordonată nici în prealabil, nici după internarea sa care data deja de 80 de zile. Curtea estimează că evaluarea prealabilă din partea unui psihiatru era indispensabilă, ținând cont în special de faptul că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice [3, §60].

Revenind la cele enunțate anterior în urma analizei art.152 alin. (7) CPP, observăm o lacună legislativă, care constă în faptul că legiuitorul a omis stabilirea procedurii de efectuare a expertizei psihiatrice în condiții de ambulator, menționând doar procedura internării în condiții de staționar, însă totodată prevăzând posibilitatea atacării încheierii judecătorului de instrucție cu solicitarea efectuării expertizei în condiții de ambulator, fără a indica temeiul și procedura legală privind această formă de internare.

La art.152 alin.(7) CPP, este stipulat expres faptul că bănuțul, învinuitul ce a fost internat într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar, fie apărătorul sau reprezentantul acestuia, pot ataca încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea sau prelungirea internării într-un termen de 3 zile de la data adoptării, acest termen fiind unul absolut, neefectuarea acțiunii în cadrul acestui termen drept consecință atrage pierderea acestui drept, (drept exemplu practic aducem decizia CSJ) [14] prin care persoana ce urmează a fi internată în instituția medicală pentru efectuarea expertizei psihiatrice își manifestă acordul cu măsura autorizată de către judecătorul de instrucție, dacă nu atacă încheierea respectivă în termenul stabilit.

Așadar, procesul penal în RM se desfășoară conform prevederilor constituționale, legislative, principiilor dreptului internațional în privința drepturilor omului, reiterăm că judecătorul de instrucție deține un rol primordial în cadrul procesului penal, fiind subiectul ce asigură controlul judecătorec în cadrul urmăririi penale.

Importanța respectării principiilor dreptului internațional se transpune prin garantarea drepturilor omului, de altfel statul având obligația de a-și proteja cetățenii față de abuzuri și ingerințe.

Drepturile fundamentale ale persoanei sunt indispensabile de ființa umană fiind garantate de Constituția RM, în contextul acestei lucrări au fost expuse două drepturi analizate prin două extreme – dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei, și dreptul la ocrotirea sănătății, ponderea acestora fiind indeterminabilă pe motiv că statul, în egală măsură, protejează persoana prin multiple mecanisme existente în cadrul statului.

Referințe:

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. Vol. I. *Drepturi și libertăți*. București: All Beck, 2005. 1252 p.
2. *Cauza David c. Moldovei*, hotărâre din 27.11.2007, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127751>
3. *Cauza Filip c. României*, hotărâre din 14.12.2006, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123269>
4. *Cauza Gorobeț c. Moldovei*, hotărâre din 11.10.2011, în baza de data HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-12403>
5. *Cauza Hutchison Reid c. Marii Britaniei*, hotărâre din 20 februarie 2003, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60954>
6. *Cauza Rakevich c. Federației Ruse*, hotărâre din 28 octombrie 2003, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61414>
7. *Cauza Witold Litwa c. Poloniei*, hotărâre din 04 aprilie 2000, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58537>

8. *Cauza X c. Finlandei*, hotărâre din 03.07.2012, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-138788>

9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat la 14 martie 2003, în vigoare din 12 iunie 2003. În: *MO*, nr.104-110 din 07 iunie 2003.

10. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18 aprilie 2002, în vigoare din 12 iunie 2003. În: *MO*, nr.128-129 din 13 septembrie 2002.

11. Comunicat al Ministerului Sănătății al RM – Promovarea sănătății mintale la adolescenți, vizualizat pe http://old.ms.gov.md/_files/2595-sanatate%2520mintala.pdf

12. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24 iulie 1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.

13. Decizia Curții Supreme de Justiție din 15.10.2014, dosarul nr. Ire-240/2014, vizualizat pe http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3087

14. Decizia Curții Supreme de Justiție din 15.12.2014, dosarul nr. Ire-250/2014, vizualizat pe http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3442

15. *Dicționar enciclopedic de psihiatrie*. București: Editura Medicală, 1987. 864 p.

16. Legea nr. 1402 privind sănătatea mentală din 16 decembrie 1997. În: *MO*, nr.44-46 din 21 mai 1998.

17. Poalelungi M. ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală 2013. 1192 p.

Recenzent:
Tudor OSOIANU,
doctor în drept,
conferențiar universitar

CZU 343.21

CONFLICT AL LEGILOR PENALE ÎN TIMP ÎN DOCTRINA PENALĂ CONTEMPORANĂ

Drăgălin PĂDURE,
doctorand (USM)

This scientific article is dedicated to explanation of the concepts existed in the modern penal science of the Republic of Moldova in the matter of extra-activity of the criminal law. The object of scientific discussions takes part from the most neglected topics of the Substantive Criminal Law. During this research the author tries to define the following concepts: „extra-activity of the criminal law”, „ultra-activity of the criminal law”, „retroactivity of the criminal law” and „the lenient criminal law”, being proved that sometimes the conflicts in time exists between criminal laws.

Keywords: criminal law; lenient criminal law; application of the criminal law in time; extra-activity of the criminal law; ultra-activity of the criminal law; retroactivity of the criminal law; decriminalization; the conflict in time between the laws.

În cadrul sistemului legislativ principiul legalității este omniprezent. Astfel, Convenția Europeană a Drepturilor Omului [1] promovează principiul legalității în art.7, prin următorul deziderat: „*Nici o pedeapsă fără lege*”. Din aceste considerente, aplicarea principiului legalității urmează să implice componentele expuse *infra*:

- claritatea legii penale;
- neretroactivitatea și *lex mitior*;
- cerința unei legi adoptată de către un Parlament („*nulla poena sine lege parlamentaria*”);
- subsidiaritatea;
- coerența [2].

Prin intermediul Parlamentelor naționale, statele au competența deplină în crearea dreptului penal. Însă libertatea de decizie a legiuitorului național este redusă ca urmare a impunerii de către actele normative naționale a respectării anumitor obligații.

Este interzisă retroactivarea normelor penale în defavoarea cetățeanului acuzat de comiterea unei fapte penale. La nivel internațional, din caracterul previzibil al răsunderii penale rezultă interdicerea pentru legiuitorul european de a obliga statele membre să recurgă la adoptarea unor norme care să presupună aplicarea retroactivă a legii penale în cadrul procesului de uniformizare a legislației naționale. În literatura juridică de specialitate s-a arătat că devreme ce ambele reguli – *neretroactivitatea* și *retroactivitatea* – acționează în același sens, adică numai în favoarea infractorului și sunt justificate de aceleași rațiuni, nu se poate acorda uneia vreo prioritate față de cealaltă; ambele sunt principii de aplicare în timp a legii penale, însă derivate față de principiul fundamental al activității legii penale.

Prin excepție, în situația în care normele penale care intră în vigoare după comiterea faptei de către

inculpat, dar a caror aplicare produce efecte favorabile pentru acesta, sentința poate fi fundamentată fără a se încălca principiul neretroactivității, ținându-se cont totodată de principiul legii penale mai favorabile, care, deși existent în toate statele membre ale Uniunii Europene, prezintă diferențe privitoare la integrarea sa în ierarhia stabilită la nivelul normativ al fiecărei țări [2]. Pentru situațiile de tranziție s-a legiferat posibilitatea extraactivității legii penale, acceptându-se fie ultraactivitatea legii penale mai vechi, fie retroactivitatea legii penale noi, sub condiția ca legea care extraactivează să fie mai favorabilă inculpatului.

În literatura de specialitate nu există consens în ceea ce privește rezolvarea situațiilor tranzitorii, fiind exprimate două puncte de vedere principale:

– ***Teoria ultraactivității legii penale.*** O primă opinie susține aplicarea exclusivă a legii penale în vigoare la data săvârșirii infracțiunii. Esența acestei gândiri este reprezentată de ideea conform căreia faptei care atrage răspunderea penală a unei persoane trebuie să i se aplice întotdeauna, fără excepție, legea penală aflată în vigoare în momentul săvârșirii ei. Consecința acestei *ultraactivități absolute* este faptul că legea nouă nu va avea nicio influență în cauza respectivă, chiar dacă fapta penală nu a fost nici urmărită și nici judecată sub imperiul legii vechi. Teoria de mai sus este specifică dreptului privat, cel care implică aplicarea legii noi doar situațiilor ulterioare intrării ei în vigoare. Normal sau nu, curentul respectiv și-a făcut simțit ecoul și în sfera dreptului penal. S-a considerat astfel că, în deplină concordanță cu spiritul ideii de umanism prezentă din ce în ce mai accentuat în legiferarea penală a vremii, nu poate constitui ca bază a activității de determinare a legii penale aplicabile o teorie care validează aplicarea dispozițiilor vechi,

atunci când normele noi sunt mai favorabile făptuitorului [3].

– **Teoria retroactivității legii penale.** Ea apare mai mult ca o contrapondere la *pericolul ultraactivității absolute* decât ca o viziune cu fundamente juridice solide. Punctul de pornire este că orice act normativ nou, prin simplul fapt că reprezintă o evoluție în domeniul respectiv, implicit, este superior vechii reglementări pe care o exclude, așadar, de la aplicare. Prin transpunerea acestei opinii în dreptul penal, se poate concluziona că legea nouă va fi aplicabilă faptelor săvârșite înainte de intrarea ei în vigoare, chiar dacă va cuprinde norme vădit nefavorabile făptuitorului. Pentru realizarea cu succes a procesului de reabilitare a făptuitorului, trebuie să fie aplicată legea nouă, deoarece, constituind o evoluție în materie de sancțiuni penale, doar ea poate asigura [3]. Se consideră că pedeapsa poate fi modificată oricând de legiuitor, deoarece ea nu trebuie văzută ca o aflicțiune (suferință), ci ca o modalitate de tratament al făptuitorului.

Pe baza acestor două teorii s-a născut **principiul mitior lex** (*teoria extraactivității legii penale mai favorabile*). Persoana care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală trebuie să răspundă pentru ea aplicându-i-se reglementarea cea mai favorabilă care s-a aflat în vigoare pe parcursul intervalului de timp cuprins între momentul săvârșirii infracțiunii și cel al încheierii procesului penal. Potrivit acestei concepții, dacă după momentul săvârșirii faptei vor intra în vigoare dispoziții penale care atenuează sau chiar înlătură răspunderea făptuitorului, atunci acestea vor fi aplicabile în cauză, retroactivând și deci excluzând de la aplicare legea veche. Dimpotrivă, dacă legea existentă în momentul nașterii raportului de drept penal continuă să prevadă condițiile cele mai favorabile de răspundere penală pentru infractor, atunci ea va supraviețui momentului ieșirii din vigoare, ultraactivând și deci excluzând de la aplicare legea nouă [3]. Teoria extraactivității legii penale mai favorabile, rezumată sub forma principiului *mitior lex*, este unanim acceptată în doctrina penală internațională, considerându-se că este cea mai bună soluție pentru rezolvarea problemelor de drept tranzitoriu, legate de succesiunea legilor penale.

Criteriile care sunt luate în considerare, atunci când se operează cu principiul *mitior lex*, sunt: condițiile de incriminare, condițiile de tragere la răspundere penală și sancțiunile penale; diferențele ce apar în cadrul regimului sancționator.

Se pot extrage două caracteristici fundamentale specifice *legilor penale temporare* care constituie: intervalul de timp limitat în care își produc efectele,

determinat de natura lor excepțională; faptul că se vor aplica persoanelor care au săvârșit faptele penale prevăzute în conținutul lor, pe perioada intervalului respectiv, chiar dacă legile ulterioare prevăd dispoziții mai blânde [3].

Extraactivitatea sau mitior lex vizează incidența principiului activității legii penale, întrucât acest principiu exclude aplicarea legii penale unor raporturi anterioare sau posterioare intrării legii în vigoare. E cazul când o infracțiune este săvârșită sub imperiul unei legi penale, dar urmărirea penală sau judecarea infractorului, ori executarea pedepsei are loc sub imperiul unei alte legi penale.

Extraactivitatea legii penale constituie o derogare (excepție) de la principiile activității și neretroactivității legii penale și constă în aplicarea legii penale în privința unor raporturi juridice anterioare sau posterioare intrării sale în vigoare. Fiind o excepție de la principiul activității, extraactivitatea presupune preexistența unei dispoziții legale care să o consacre. Deși principiul activității legii penale constituie regula generală, există situații tranzitorii determinate de succesiunea legilor penale în care, cu necesitate, legea penală extraactivează.

De lege lata, extraactivitatea legii penale este un concept care are aceeași sferă de incidență cu aplicarea legii penale mai blânde, deoarece ambele vizează numai situațiile tranzitorii. În caz de situație tranzitorie, legea aplicabilă este, în toate ipotezele, legea penală mai blândă. Astfel, aceste două excepții de la principiul activității legii penale vizează:

- extinderea eficienței în timp a legii penale noi, și asupra unor fapte comise înainte de momentul intrării în vigoare a legii (*retroactivitatea*), precum și,
- extinderea efectului unei legi abrogate, și după ieșirea ei din vigoare (*ultraactivitatea*).

În această situație, de „**conflict al legilor penale în timp**”, doctrina a propus trei tipuri de soluții:

- a retroactivității legii penale noi – ca fiind legea în vigoare la data judecării;
- a ultraactivității legii penale vechi – ca fiind legea pe care a încălcat-o infractorul, asumându-și regimul de răspundere prevăzut de aceasta;
- a aplicării legii celei mai favorabile pentru inculpat.

Regula retroactivității legii penale care dezincriminează se aplică, fără a avea relevanță cât a durat „*starea de dezincriminare*”. Dacă legiuitorul nu stabilește limitări ale efectelor legii de dezincriminare, aceasta va produce consecințe juridice totale, condamnatul având o situație juridică similară cu cea a unei persoane care nu a comis infracțiuni. Așa-zisa *ultraacti-*

vitare a legii penale temporare, nefiind altceva decât aplicarea legii penale în vigoare la data comiterii infracțiunii, nu este o veritabilă excepție de la principiul activității legii penale [4, p.11-16].

Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.10 CP RM posedă *efect retroactiv*:

- legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei;
- legea penală care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea.

Efectul retroactiv presupune că legea penală se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

Totodată, potrivit alin.(2) art.10 CP RM, legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

Potrivit doctrinei, prin *retroactivitatea legii penale* se înțelege aplicarea dispozițiilor unei legi penale, unor fapte comise înaintea intrării acesteia în vigoare. Extinderea eficienței legii penale nu are decât un caracter de excepție, în raport cu principiul neretroactivității legii penale. Întrucât, de cele mai multe ori, retroactivitatea își găsește aplicabilitatea prin reținerea legii mai favorabile inculpatului, s-a pus problema dacă aceasta este o excepție sau reprezintă o veritabilă regulă în materie. Retroactivitatea legii penale de dezincriminare este unul dintre cazurile de aplicare a legii penale mai favorabile.

Retroactivitatea legii penale mai blânde implică două modalități:

- *retroactivitatea simplă* (aplicarea legii penale noi asupra infracțiunilor pentru săvârșirea cărora nu a fost pronunțată o sentință definitivă a instanței de judecată);
- *retroactivitatea de revizie* (aplicarea legii penale noi asupra infracțiunilor pentru săvârșirea cărora există o sentință definitivă a instanței de judecată).

În doctrină s-a apreciat că principiul retroactivității legii penale funcționează în două ipoteze specifice:

- retroactivitatea legii prin care se abolește incriminarea unei fapte și
- retroactivitatea legii penale interpretative.

Într-o altă opinie, se susține că în doctrina penală sunt cunoscute mai multe categorii de legi care retroactivează, unele dintre ele nemaifiind în concordanță cu principiile constituționale. Astfel, categoriile de legi penale care retroactivează sunt:

1) *legea în care se prevede expres* în conținutul său

că dispozițiile urmează a se aplica și altor fapte comise anterior intrării sale în vigoare. Atâta timp cât neretroactivitatea legii penale nu constituie un principiu constituțional, în anumite cazuri excepționale legiuitorul poate conferi caracter retroactiv unei legi penale;

2) *legea penală de interpretare*, prin care se interpretează o serie de termeni ce fac parte dintr-o lege adoptată anterior. *Legea interpretativă* intrată în vigoare la o dată ulterioară aceleia a legii interpretate, care explică autentic voința legiuitorului. În mod logic, legea interpretativă trebuie să facă corp comun cu legea interpretată și, de aceea, acționează retroactiv asupra tuturor cazurilor care au fost soluționate sub imperiul acesteia din urmă de la data intrării ei în vigoare [5, p.68]; Atunci când intervine o lege interpretativă, care impune o altă interpretare decât cea dată de jurisprudență, legea interpretativă impune un alt mod de aplicare a normei interpretate și devine ea însăși izvor de drept. Pe cale de consecință, legea nu mai poate retroactiva decât în măsura în care creează o situație mai favorabilă pentru inculpat [6, p.19];

3) *legea penală de dezincriminare*, care prevede dezincriminarea unor anumite fapte;

4) *legea penală mai favorabilă* [7].

În legislația penală a Republicii Moldova, au efect retroactiv doar legile penale mai blânde, și anume:

- *legile dezincriminatoare care exclud din sfera ilicitului penal anumite fapte*;

- *legile penale care prevăd condiții de tragere la răspundere penală mai ușoare*. De exemplu, legea care prevede necesitatea plângerii prealabile pentru punerea în mișcare a acțiunii penale va fi mai favorabilă decât aceea care nu va cere asemenea condiții;

- *legile penale mai favorabile după condițiile de incriminare*. Legea care condiționează incriminarea unei fapte de săvârșirea ei în anumite împrejurări de timp, de loc etc. este mai favorabilă decât cea care nu indică asemenea condiții pentru incriminare, întrucât prima limitează posibilitatea de tragere la răspundere penală a persoanei care săvârșeste astfel de fapte;

- *legile penale care ușurează pedeapsa*, adică micșorează mărimea maximă sau minimă a pedepsei principale sau complementare, stabilesc o pedeapsă alternativă mai blândă, abrogă pedepsele complementare care anterior erau obligatorii etc.;

- *legea penală care ameliorează în alt mod situația persoanei ce a comis infracțiunea*. De exemplu, legile penale care ușurează regimul executării pedepsei (categoria penitenciarului), extind posibilitățile liberării de răspundere și pedeapsă penală, reduc termenele de prescripție etc. [5, p.68-69].

Legile care prevăd regimul de executare a pedepselor erau în mod tradițional considerate în doctrină ca fiind de aplicație retroactivă. După intrarea în vigoare a Constituției, și aceste legi și-au pierdut însă vocația de aplicare retroactivă necondiționată. Legea care prevede regimul de executare al pedepselor și-a pierdut retroactivitatea obligatorie și ea va putea retroactiva, la fel ca orice altă lege penală, numai dacă este mai favorabilă inculpatului. Se impune totuși o precizare în acest context. Având în vedere că dreptul execuțional penal cuprinde deopotrivă norme de drept penal material și norme de procedură, regula enunțată nu privește decât dispozițiile de drept material. Spre exemplu, dacă legea nouă modifică atât fracțiunile de pedeapsă care trebuie executate pentru a putea beneficia de liberarea condiționată, cât și procedura de examinare a cererii de liberare, normele referitoare la această procedură vor fi de imediată aplicare, în vreme ce normele referitoare la fracțiunile de pedeapsă vor fi aplicate conform legii mai favorabile.

Pe lângă retroactivitatea legii penale, **ultraactivitatea** acesteia reprezintă o altă formă de extraactivitate a legii penale, care, în esența sa, promovează efecte total opuse retroactivității, care constau în aceea că legea penală se aplică faptelor comise sub imperiul ei, chiar dacă acestea nu au fost urmărite sau judecate în perioada de timp când aceasta era în vigoare [7]. Cu alte cuvinte, dacă retroactivitatea legii presupune aplicarea legii noi cu privire la fapte comise anterior intrării sale în vigoare, *ultraactivitatea* desemnează situația simetric opusă, respectiv *ipoteza în care o lege se aplică dincolo de momentul ieșirii ei din vigoare, cu privire la fapte comise în intervalul de timp cât s-a aflat în vigoare*.

În doctrina juridico-penală s-a susținut că rațiunea pentru care legiuitorul a instituit excepția *ultraactivității* acestor legi rezidă în însăși realizarea scopului acestora, care nu ar putea fi realizat din cauza perioadei scurte în care aceasta activează și care nu ar permite descoperirea, urmărirea și judecarea definitivă a infracțiunilor săvârșite în această perioadă. Mai mult, cunoscându-se termenul până la care legea temporară este în vigoare, unii infractori ar putea să se sustragă de la urmărire și judecată până la ieșirea legii din vigoare [7]. Această excepție de la principiul *activității* legii penale, asemănătoare celei a *retroactivității*, a fost limitată de legiuitor doar cu privire la legile penale temporare. Situații în care legea *ultraactivează* înseamnă că legea se aplică asupra faptelor comise sub imperiul ei, chiar după ce a ieșit din vigoare. Principiul *ultraactivității* legii penale nu este admis decât în cazuri speciale, și anume:

Au caracter ultraactiv legile penale temporare sau excepționale, care pot fi aplicate și după scoaterea lor din uz.

Legea penală temporară este legea penală care prevede data ieșirii ei din vigoare sau a cărei aplicare este limitată prin natura temporară a situației care a impus adoptarea sa. Legile penale temporare sunt legi prin care se incriminează unele fapte apărute în situații trecătoare și excepționale. Unor asemenea infracțiuni nu li se poate aplica legea penală generală, deoarece aceasta fie nu le prevede, fie pedeapsa prevăzută este nesemnificativă în raport cu pericolul deosebit pe care îl prezintă în concret acea faptă (fapta săvârșită în timp de război sau în timpul unei calamități etc.). Pe motiv că *legea penală temporară* rămâne în vigoare o perioadă de timp relativ scurtă, nu este posibil să fie descoperite și judecate toate faptele incriminate de ea, mai ales că unii infractori, ale căror fapte cad sub incidența acestei legi, se sustrag de la răspundere penală până ce legea iese din vigoare. Din aceste considerente, se admite ca legea penală să fie aplicată chiar și după ieșirea ei din vigoare prin ajungerea la termen, în virtutea *ultraactivității* legii penale.

Noțiunea de „lege penală temporară” acoperă două categorii de legi penale: *legea penală temporară propriu-zisă* și *legea penală excepțională*. Suntem în prezența *unei legi temporare propriu-zise* atunci când legea în cauză are prevăzut explicit, chiar din momentul adoptării sale, momentul ieșirii din vigoare. *Legea penală excepțională* este adoptată în împrejurări excepționale (stare de asediu, stare de urgență, calamități naturale etc.), iar durata aflării ei în vigoare coincide cu perioada cât se menține această stare. În acest caz, caracterul temporar rezultă și din conținutul expunerii de motive, unde se face referire la împrejurarea care a determinat adoptarea legii în cauză [6, p.29].

Legea penală temporară se aplică infracțiunii săvârșite în timpul cât ea se afla în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acest interval de timp. În consecință, chiar dacă legea sub imperiul căreia se judecă infracțiunea ar fi mai favorabilă, ea nu va fi aplicabilă, infracțiunea fiind sancționată potrivit legii temporare sub imperiul căreia a fost comisă.

Având în vedere, pe de o parte, faptul că data ieșirii din vigoare a legii este dinainte cunoscută, iar pe de altă parte, împrejurarea că, de regulă, aceste legi rămân în vigoare o perioadă scurtă de timp, în absența posibilității de aplicare *ultraactivă*, dispoziția legală în cauză nu ar mai apuca să fie niciodată aplicată. *Ultraactivitatea* este necesară în acest caz și datorită faptului că în cele mai multe cazuri legea penală temporară instituie un tratament sancționator agravat sau

incriminează noi fapte, astfel că legea care succede legii temporare ar fi mai favorabilă. Aplicarea legii penale temporare, după ieșirea sa din vigoare, faptelor comise în perioada sa de activitate, în realitate nu este o derogare de la principiul activității legii penale (în doctrină se folosește denumirea de *ultraactivitate improprie*), ci este mai degrabă o aplicație particulară a acestuia [6, p.16]. Din cele expuse *supra* reiese că nu există o *ultraactivitate proprie*, ci o „*ultraactivitate improprie (singura posibilă și de conceput), ceea ce atrage și conținutul impropriu al ultraactivității legii penale*” [4, p.15].

O altă excepție de *ultraactivitate reiese din aplicarea legii penale mai favorabile*. În cazul când o infracțiune a fost săvârșită sub imperiul legii vechi, care prevede o sancțiune mai ușoară, dar pe parcursul urmării penale sau al judecării cauzei ea a fost abrogată și înlocuită cu o lege nouă, ce prevede o sancțiune mai aspră, se va aplica *ultraactiv* legea veche. Justificarea *ultraactivității* legii penale constă în faptul că infractorul trebuie să poarte răspundere penală conform condițiilor sancționatoare în vigoare în momentul comiterii faptei, condiții cunoscute și prevăzute de el.

Când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și până la executarea completă a pedepsei cu închisoarea sau amenzii a intervenit o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, sancțiunea aplicată dacă depășește maximumul special prevăzut de legea nouă pentru infracțiunea săvârșită se reduce la acest maxim [8].

Dacă după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la detențiunea pe viață și până la executarea ei a intervenit o lege care prevede pentru aceeași faptă pedeapsa închisorii, atunci pedeapsa detențiunii pe viață se înlocuiește cu maximumul pedepsei cu închisoare prevăzut pentru acea infracțiune.

Dacă legea nouă prevede în locul pedepsei cu închisoarea numai amendă, pedeapsa aplicată se înlocuiește cu amendă, fără a putea depăși maximumul special prevăzut în legea nouă. Ținându-se seama de partea executată din pedeapsa cu închisoarea, se poate înlătura în tot sau în parte pedeapsa amenzii. Pedepsele complementare, precum și măsurile de siguranță neexecutate și neprevăzute în legea nouă, nu se mai execută, iar cele care au corespondent în legea nouă se execută în conținutul și în limitele prevăzute de această lege.

Când o dispoziție din legea nouă se referă la pedepse definitiv aplicate, se ține seama în cazul pedepselor executate până la data intrării în vigoare a acesteia de pedeapsa redusă sau înlocuită. Când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și până la executarea completă a pedepsei cu închisoarea a intervenit o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, iar sancțiunea aplicată este mai mică decât maximumul special al legii noi ținându-se seama de infracțiunea săvârșită de persoana condamnată, de conduita acestuia după pronunțarea hotărârii sau în timpul executării pedepsei și de timpul cât a executat din pedeapsă, se poate dispune fie menținerea, fie reducerea pedepsei.

Referințe:

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (accesat: 18.04.2017).
2. Lefterache L.-V. *Legea penală mai favorabilă*. http://drept.unibuc.ro/dyn_doc/publicatii/revista-stiintifica/legea-penala-mai-favorabila-2010-12-06.pdf (accesat: 18.04.2017).
3. Bogdan C.-A. *Teoriile extraactivității legii penale*. http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/117/BogdanCA_Ilf.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat: 20.04.2017).
4. Hotca M.-A., Buneci P., Gorunescu M. et al. *Instituții de drept penal*. București: Universul Juridic, 2014, p.11-16.
5. *Drept penal. Partea generală: Manual*. S. Botnaru, A. Șavga, M. Grama. Chișinău: Cartier, 2005. 624 p.
6. Streteanu Fl., Moroșanu R. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal: Manual pentru uzul formatorilor SNG*. București: Proiect finanțat de Uniunea Europeană. Facilitatea de tranziție FT 2007/19343.07.01.02.14, Școala națională de Grefieri, 2010. 360 p.
7. Balan-Rusu M.-I. Aplicarea legii penale române în timp. Implicații în activitatea de asistență judiciară internațională în materie penală. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*. Vol. 3. Issue 1/2014 - <http://juridica.ugb.ro/> ISSN 2285-0171 (accesat: 12.04.2017).
8. Radu M. *Drept penal. Partea generală*. http://file.ucdc.ro/cursuri/D_2_N22_Drept_penal_general_Radu_Marius.pdf (accesat: 20.04.2017).

Recenzent:
Vladislav MANEA,
doctor în drept,
conferențiar universitar

ANALIZA MECANISMELOR ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE DE COMBATERE A TORTURII

Gheorghe GRAUR,

masterand, asistent-universitar (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova)

Sergiu SOCEVOI,

masterand, asistent-universitar (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova)

The XXI century characterized by globalization of international relations, enforce objective necessity to coordinate the efforts of the United States for achieving the supreme interests of the international community: peace and international security, to prevent and combat terrorism, eradicating the phenomenon of torture and other inhuman or degrading treatment, protection of rights and freedoms person, poverty reduction etc.

In facts of these developments, this study have like objective to examine the current situation of Moldova in this domain by presenting universal empirical informations. This study comes to provide primary indicators in preventing and combating torture and ill-treatment (bad behavior) and have to serve for a national plan of action, especially for state institutions to prevent and combat torture in Moldova.

Keywords: combating torture; international mechanism; national mechanism; rights.

Introducere. Tortura și pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante sunt interzise de legea națională și de câteva instrumente internaționale. Totuși, experiența a arătat că este nevoie de măsuri internaționale mai eficiente și considerabile, în special pentru a întări protecția persoanelor private de libertate. Tortura și maltratarea figurează printre violările cele mai odioase ale drepturilor omului și ale demnității umane. Toate țările sunt obligate să respecte interdicția necondiționată a tuturor formelor de tortură și de maltratare. În pofida eforturilor depuse de către comunitatea internațională, tortura și maltratarea persistă în toate regiunile lumii. Într-un număr mare de țări, persoanele care aplică torturi sau maltratare se mai bucură de impunitate.

Menționăm că toate statele-membre ale Uniunii Europene susțin cu fermitate politica privind acțiunile în favoarea prevenirii și eliminării tuturor formelor de tortură și de maltratare în Uniunea Europeană și în întreaga lume. Promovarea și protecția acestui drept reprezintă o prioritate a politicii Uniunii Europene privind drepturile omului, astfel luând în considerare vectorul proeuropean al Republicii Moldova, este obligator de respectat/implimentat valorile supreme promovate de UE.

Această cercetare remarcă că globalizarea deschide posibilități enorme pentru dezvoltarea societății umane și schimbarea ordinii mondiale, dar acest proces creează și problema care poate afecta soarta civilizației prin diferite atingeri ale idealurilor, pe care le protejează inclusiv cadrul juridic național. „Pentru a evita această extremă, umanitatea va tre-

bui să dezvolte și să promoveze normele dreptului internațional în relațiile dintre state, norme, care prin esența lor, au menirea să asigure supremația legii în relațiile internaționale și naționale ale statelor și să consolideze un cadru instituțional eficient de construcție a păcii mondiale și de soluționare a tuturor diferendelor” [1, p.3-5].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat, au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea.

Materialele utilizate sunt: actele legislative și normative internaționale și naționale în domeniu ale Republicii Moldova, doctrina și alte materiale relevante.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate, doctrinarii autohtoni au reiterat ideile enunțate de tratatele internaționale pentru eliminarea tuturor formelor de tortură. Aspectul istorico-juridic al fenomenului torturii este cercetat pentru a nu permite repetitivitatea acestor cazuri. Astăzi, se punctează lupta omului pentru drepturile sale din cele mai vechi timpuri. De-a lungul secolelor demnitatea ființei umane a fost în permanență supusă celor mai diferite agresiuni: război, sclavie, tortură, crimă, înșelăciune, ură etc.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) este unul din primordialele instrumente, care garantează drepturile și libertățile omului și ocupă un loc adecvat alături de Marea Cartă a Libertății; Declarația franceză a drepturilor omului și

cetățeanului, Declarația americană de independență etc.

„În literatura de specialitate s-a statuat că Declarația, incorporată în preambulul constituțiilor multor state și reluată de alte documente ale Adunării Generale, a contribuit la formarea unor reguli cunctuare bazate pe conținutul declarației” [2, p.45].

„Pe parcurs, după Declarația Universală a Drepturilor Omului, Adunarea Generală a ONU a adoptat peste 60 de convenții, pacte și alte documente privind drepturile omului...” [2, p.46].

„Efectuând o cercetare istorică, relevăm că lupta împotriva torturii, tratamentelor și pedepselor inumane și degradante a început chiar de la apariția omenirii.

În *Legea lui Hammurabi* (1792-1750 î.Hr.) în art.202-214 sunt stabilite penalizări aspre împotriva infracțiunilor contra persoanei prin bătăi sau lovituri. Iar *Manu* clasifică în legea sa leziunile corporale și stabilea pedepse pentru cauzarea lor (cartea a VIII-a v.284-287). De asemenea și *Lex Salica* pedepsea asemenea tratamente în cap. XVII” [3, p.16].

Legile egiptene vechi interziceau și pedepseau foarte aspru provocarea avortului, iar *Cartea Morților* considera anumite perversități drept vicii grave.

Treptat, se relevă importanța concluziilor medicale pentru judecată, fapt ilustrat convingător în *Legea celor XII Table*, aprobată la Roma (în.448 î.e.n.), astfel putem prezenta aportul medicului legist Antistus la cercetarea cazului de asasinare a lui Iulius Caesar 44 (î.e.n.).

Cel mai vechi document al medicinei legale se consideră tratatul în 5 volume al renumitului procuror Sun Tzi apărut în China în 1247, incluzând clasificări ale diferitelor traumatisme, asfixii etc.

În Țara Moldovenească figurează: *Pravila lui Vasile Lupu* din Iași (1646), ulterior în anul 1652, în Țara Românească au apărut: *Pravilele lui Matei Basarab*”.

Actualmente, cadrul normativ este bine sistematizat oferind aprecieri juste, proporționale unor acțiuni asupra corpului uman calificându-le ca:

– „vătămări grave; vătămări medii; vătămări ușoare; vătămare neînsemnată” [4, pct.25], definind laconic în partea a V-a noțiunile de „bătăi”, „chinuire” și „torturare” [4, pct.75-76].

Odată cu evoluția societății și amplificarea raporturilor interumane, s-au conturat noi organizații/instituții cu o conștiință juridică mai superioară, elaborând la nivel internațional și regional politici de combatere a torturii, tratamentelor inumane sau degradante.

Mecanismele juridice de protecție a drepturilor omului din cadrul ONU

Sistemul instituțional universal de consacrare și protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite:

A. Organele interne ale ONU având competențe în domeniul drepturilor omului;

B. Organe specializate în materia drepturilor omului.

Organizația Națiunilor Unite (ONU) este principala organizație internațională interguvernamentală, cu caracter universal, care susține respectarea valorilor general-umane prin prisma mecanismelor internaționale create de ea. „Pentru valorificarea inițiativelor și străduințelor tinzând la adâncirea colaborării între națiuni și la stabilirea unei noi ordini economice și politice, constituirea – în 1945 – a Organizației Națiunilor Unite a apărut ca un cadru organizatoric favorabil. În special, faptul că în Adunarea Generală toate statele-membre ale ONU sunt reprezentate pe picior de egalitate, a făcut posibilă promovarea unor numeroase inițiative urmărind adoptarea unor declarații chemate să proclame solemn drepturile și obligațiile tuturor statelor și națiunilor, fără nici o deosebire” [5, p.228].

„Încă din preambulul Cartei, statele părți („Noi popoarele Națiunilor Unite”) se declară hotărâte, între altele, să apere generațiile viitoare de flagelul războiului care, în timpul unei vieți de om, a creat umanității suferințe de nespus, [...], ca și a națiunilor, mai mici, să favorizeze progresul social și instaurarea unor condiții de viață mai bune într-o libertate mai mare...” [6, p.41].

Astfel, conform Cartei, ONU are rolul foarte important de a promova pe plan internațional drepturile omului (art.1 pct.3). Printre acestea se numără Adunarea Generală, Consiliul Economic și Social, Secretariatul ONU, Consiliul de Securitate, Curtea Internațională de Justiție etc.

Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane și degradante sau pedepse, este unul dintre cele mai importante instrumente internaționale din domeniul Drepturilor Omului și acțiunile împotriva torturii.

Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984, este în vigoare pentru Republica Moldova din 28 decembrie 1995. (Semnatari: 80, state parte: 156. Republica Moldova a ratificat Convenția ONU împotriva torturii la 28 decembrie 1995).

Actualmente, Convenția ONU definește expres noțiunea de „tortură” în preambulul ei pentru evita-

rea interpretării sale extensive. Astfel, „...termenul «tortură» desemnează orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special, cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință sunt provocate de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane” [7, art.1].

Convenția ONU împotriva torturii prevede standarde internaționale și obligații de care Guvernele sunt responsabile. Cu toate acestea, numai 156 de state au ratificat Convenția ONU împotriva torturii, care a devenit astfel cel mai puțin ratificat document dintre cele 6 Tratatate Internaționale ale Drepturilor Omului.

Dat fiind faptul că tortura este aplicată în mai mult de peste 100 de țări ale lumii, este clar că nu toate statele care au ratificat Convenția își respectă obligațiile de a stopa tortura.

Conform legislației internaționale, când un stat-membru al ONU devine stat parte a Convenției, guvernul acestei țări este răspunzător și dator să întreprindă acțiuni de prevenire a torturii și de a susține victimele, atunci când aceasta are loc.

Aderând la respectiva Convenție (Convenția ONU împotriva torturii), statele-membre au acceptat:

- Interzicerea absolută a torturii;
- Responsabilitatea de a-i aduce în fața justiției și de a pedepsi tortionarii;
- Responsabilitatea de a asigura Dreptul victimelor torturii la reparație, inclusiv reabilitare complexă;
- Responsabilitatea de a instrui și a educa persoanele din grupul de risc, care ar putea comite acte de tortură.

Convenția ONU împotriva torturii, de asemenea, prevede crearea unui organism internațional independent – Comitetul împotriva torturii, care este responsabil de monitorizarea și promovarea implementării Convenției, precum și recepționarea, examinarea și investigarea plângerilor în cazurile de tortură, în cooperare cu statele-părți.

Ratificarea globală și implementarea Convenției

ONU împotriva torturii este de o importanță majoră în acțiunile pentru o lume fără tortură.

Structuri special create în vederea aplicării instrumentelor ONU referitoare la drepturile omului

Comitetul împotriva torturii

Comitetul împotriva torturii este organul responsabil de monitorizarea implementării Convenției. Măsurile de implementare prevăzute în Convenția împotriva torturii sunt sub administrarea Comitetului împotriva torturii. Acesta a fost constituit în 1987, conform articolului 17 al Convenției împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane și degradante, și este compus din 10 experți independenți, aleși de statele părți la Convenție pentru o perioadă de patru ani.

Comitetul are drept competențe: examinarea rapoartelor prezentate de statele părți asupra măsurilor pe care acestea le-au adoptat pentru a îndeplini obligațiile asumate prin Convenție; examinarea comunicărilor de la statele părți cu privire la pretinse încălcări ale Convenției de alt stat; examinarea comunicărilor primite de la persoane particulare, cu condiția ca această competență să-i fie în mod expres recunoscută de statul respectiv.

De asemenea, Convenția împotriva torturii împuternicește Comitetul să întreprindă anumite acțiuni de investigare din proprie inițiativă. Prin articolul 20, Comitetul este autorizat să efectueze anchete, atunci când primește „informații demne de crezare”, care oferă „indicii întemeiate că tortura este practică în mod sistematic pe teritoriul unui stat parte”. Deși ancheta este confidențială și implică necesitatea ca, în prealabil, Comitetul să solicite sprijinul statului parte interesat, lipsa de cooperare a unui stat nu privează în mod automat Comitetul de dreptul de a continua ancheta. Comitetul are totuși nevoie de acceptul statului pentru investigarea acuzațiilor pe teritoriul acestuia.

La încheierea lucrărilor, Comitetul poate decide elaborarea unui rezumat al concluziilor sale spre a fi inclus în raportul anual. Acest raport este înaintat statelor părți și Adunării Generale a ONU.

În virtutea articolului 28 din Convenție, statele părți pot evita exercitarea autorității conferite Comitetului dacă, în momentul semnării sau ratificării Convenției sau al aderării la aceasta, declară că nu recunosc competența Comitetului prevăzută la articolul 20.

Între Comitetul contra torturii și mecanismele create pe plan regional de către unele organizații regionale au fost stabilite relații de cooperare, care se

realizează prin Raportul special al torturii, din cadrul Comisiei drepturilor omului și urmărește evitarea oricărui paralelism.

Mecanismul regional prevede expres în art.3: Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante [8, art.3]. Aceleași prevederi se regăsesc și în legislația națională, în special în art. 24 pct.2) din Constituție: „*Nimeni nu va fi supus la torturi, [...], inumane ori degradante*” [9, art.24] și art. 10 alin. (3) Cod de procedură penală care stipulează expres: „*În desfășurarea procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană*” [10, art.10].

„Toate documentele internaționale, atât cele încheiate în cadrul ONU, cât și cele la nivel regional, atestă, deci, că recunoașterea drepturilor omului are un caracter de universalitate și că protecția lor juridică se impune oricărui stat, oricărei comunități, cu valoare de obligativitate *erga omnes*” [11, p.26]. Astfel dreptul persoanei de a nu fi supus torturii, tratamentelor și pedepselor inumane și degradante este consfințit și de DUDO, – art.5): „*Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*” [12], unde mai are adăugat noțiunea de „*crude*”, și în Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (PIDCP), art.7, care prevede expres: „*Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice*” [13, art.7]. De fapt, ar fi logic de menționat că: „Noutatea Pactului constă în introducerea unei categorii de drepturi pe care le putem numi «non derogabile»”, în art.4. Acest text se referă la posibilitatea statelor de a lua măsuri derogatorii de la dispozițiile pactului, în cazul unui pericol public excepțional, de natură să amenințe însăși existența națiunii, exceptând un număr de drepturi fundamentale: dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentelor crude, inumane, degradante,...” [14, p.57-58]. „Atât Pactul internațional (art. 17), cât și convențiile regionale, prevăd interzicerea torturii și [...]. Textul este formulat în mod general, vizând astfel atât acțiuni ale organelor de stat, cât și ale unor persoane particulare. Este evident însă că el vizează mai ales obligația statului de a asigura că toate instituțiile sale de aplicare a legii și de executare a acțiunii de constrângere să nu comită astfel de fapte” [15, p.137].

În 1975, Adunarea Generală a ONU a adoptat Declarația privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Prevederile Declarației au stat la baza Convenției împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

Conform Declarației privind protecția tuturor persoanelor care au fost supuse torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante „*tortura reprezintă orice faptă (act) care prin durere aspră sau suferință, fizică sau mintală, cauzată intenționat sau la instigarea unui demnitar public asupra unei persoane pentru asemenea scopuri ca obținerea de informație sau confesiune de la ea sau de la o persoană terță, pedepsirea acesteia pentru un act pe care l-a săvârșit sau de care este suspectată că l-ar fi comis, sau intimidarea ei sau a altor persoane. Aceasta nu include durerea sau suferința care apare pur și simplu, inerentă sau întâmplătoare, sancțiuni legale pentru măsurile corespunzătoare cu Regulile Standard Minime de Tratare a Prizonierilor. 2. Tortura reprezintă o formă agravantă și deliberativă a cruzimii, a tratamentului inuman sau degradant sau a pedepsei* [16].

Adițional Declarației din 1949, consacrand una din cele mai fundamentale valori ale unei societăți democratice, Convenția cu privire la Drepturile Copilului la fel interzice tortura, extinzând această interdicție și asupra copiilor. Art.37 (a) al Convenției enunță: „*Nici un copil nu va fi supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*”.

Pentru început, se impune menționat faptul că nu toate tipurile de tratamente aspre cad sub incidența domeniului de aplicare a art.37(a). Maltratarea trebuie să atingă un nivel minim de gravitate pentru a cădea sub incidența acestui articol. Însă limita dintre tratamentul aspru, pe de o parte, și încălcarea art.37(a), pe de altă parte, este dificil de stabilit” [17, p.152].

Prevederi analogice sunt cuprinse în mod extins în Convențiile regionale cu privire la prevenirea torturii tratamentelor și pedepselor inumane și degradante din America Latină, Africa și Europa, care sunt asemănătoare cu cea adoptată în cadrul ONU în 1987.

„Interzicerea torturii, de asemenea, se regăsește aproape în toate sistemele naționale de drept[...]. Totuși, existența interdicției nu este în sine suficientă pentru a întruni obligațiile internaționale. Acest fapt este confirmat de numeroasele acte de tortură

care continuă să se înregistreze în diferitele zone ale lumii.

Este important de menționat că Hotărârea explicativă a Plenului CSJ atrage atenția judecătorilor că termenii folosiți în textul articolului 3 au un sens autonom, care ar putea fi diferit de sensul aceluiași termen din legislația Republicii Moldova. Astfel, în ceea ce privește distincția dintre termenii „tortură”, „inuman” și „degradant”, în Hotărârea Ilașcu vs. Moldova și Federația Rusă (8 iulie 2004) CEDO a notat următoarele:

„*Tortura constituie o formă agravantă și intenționată a unui tratament ori pedeapsă crude, inumane sau degradante*” [18].

„Distincția dintre tortură și alte tipuri de maltratare se realizează conform diferenței de intensitate a durerii cauzate. Elementele subiective ale acestui criteriu bazate pe sex, vârstă și starea de sănătate a victimei sunt relevante pentru evaluarea intensității unui tratament anume.

Acțiunile care în mod obiectiv cauzează o intensitate suficientă de durere vor fi considerate tortură, indiferent dacă victima este femeie sau bărbat, ori dacă are o constituție fizică dezvoltată sau nu” [18].

Astfel menționăm că: Tortura este caracterizată ca fiind o formă intenționată de maltratare pentru care este necesar un anumit nivel de pregătire și de efort pentru a acționa astfel. CEDO a recunoscut ca tratament intenționat cu caracter de tortură; „spânzura palestiniană” (cazul Aksoy vs Turcia); „cazarea unui număr mare de lovituri și alte forme de tortură” (cazul Dikme vs Turcia); alimentarea forțată într-o manieră care a supus reclamantul la dureri fizice extreme și umilință (cazul Ciorap vs Moldova); violul unui deținut de către un oficial al statului (cazul Aydin vs Turcia); supunerea victimei la șocuri electrice, tratament cu apa fierbinte și rece, lovituri în cap și amenințarea privind maltratarea copiilor (cazul Akkoc vs Turcia); aplicarea așa. zisei „falaka” – lovirea tălpilor (cazul Corsacov vs Moldova) etc.

Dacă ar fi să studiem aprofundat/multilateral fenomenul „torturii”, atunci vom constata că nivelul polemicii privind acest subiect este prea abstract, sorginea căreia apare din multe direcții concomitent, inclusiv de unde se propune a fi combătută, raliată de pe fața pământului.

Gordon Thomas, un ziarist de investigație recunoscut pe plan mondial, face niște dezvăluiri explozive în celebra sa lucrare *Armele Secrete ale CIA*. Tortură, manipulare și arme chimice, despre fenomenul existent al torturii practicat de poporul american prin niște scheme denumite „...transferuri

excepționale” un concept aprobat de CIA: cel de a-i trimite pe teroriști în centre de interogatorii aflate în afara zonei de protecție a justiției americane.

Astfel de locuri existau în Balcani, în Maroco, în Egipt și în diverse țări din Asia Centrală. Cel care a descoperit existența lor este Alvaro Gir-Robles, comisarul pentru drepturile omului din Consiliul Europei. De altfel, în ajunul alocuțiunii președintelui Bush, Alvaro declarase: „Se pare că s-a creat un adevărat gulag în care CIA poate avea acces în permanență la prizonieri...” [19, p.7-8].

Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane și degradante sau pedepse, New York, 18 decembrie 2002

Acest Protocol a fost adoptat la 18 decembrie 2002, la sesiunea a 57-a a Adunării Generale a Națiunilor Unite prin rezoluția A/RES/57/199. În conformitate cu articolul 27 (1), Protocolul Opțional a fost deschis pentru semnături la 4 februarie 2003, prima dată posibilă, de către oricare stat care a semnat Convenția. În conformitate cu paragraful operativ 1 al rezoluției Adunării Generale A/RES/57/199, Protocolul este disponibil pentru semnare, ratificare și amendamente la sediul ONU din New York. Scopul acestui Protocol este de a crea un sistem de vizite regulate ale locurilor de detenție efectuate de către organisme independente internaționale și naționale, pentru a preveni tortura și alte tratamente inumane, crude, degradante sau pedepse.

Semnatori ai acestui Protocol: 72; State-părți: 63. Republica Moldova a semnat Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva Torturii la 16 septembrie 2005 și l-a ratificat la 30 martie 2006, în vigoare pentru RM din 24 iulie 2006.

În urma acestuia, s-au instituit mecanismele naționale pentru prevenirea și combaterea torturii și altor rele tratamente.

Concluzii. Conchidem că legiuitorul s-a grăbit cu uniformizarea programelor europene, cu armonizarea legislației naționale la acele standarde nepalpabile pentru poporul român fiind în imensă inferioritate socioculturală, civică și, nu în ultimul rând, economică. Just ar fi să apreciem cadrul legal existent, dar și posibilitatea implementării acestor norme în practică, transpunerea lor în viață. Legislația Republicii Moldova pe anumite segmente este laconică și inefficientă, ea ar trebui să prevadă și alte categorii de subiecți afectați de fenomenul torturii, pedepșelor sau tratamentelor inumane ori degradante, relelor tratamente.

1. Actualmente, nu se acordă asistență juridică

garantată de stat victimelor torturii pentru utilizarea de către acestea a remediilor civile.

2. Până în prezent, reabilitarea și reintegrarea socială a victimelor torturii, ca grup vulnerabil cu nevoi speciale, nu a constituit obiect de activitate și prioritate pentru Ministerul Sănătății și nici pentru Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în pofida recomandărilor anterioare incluse în diferite rapoarte pe țară. Astfel, trebuie acordată atenția necesară victimelor torturii, prin măsuri de asigurare a asistenței juridice, dar și de reabilitare legală și medico-socială a acestora.

Cert este faptul că diminuarea torturii este imposibilă fără contribuția societății, or societatea urmează a fi suportivă victimelor torturii și intolerantă față de fenomen în ansamblu.

Acest obiectiv urmează a fi realizat prin implementarea acțiunilor de informare și promovare, dar și a companiilor de comemorare.

Referințe:

1. Barbăneagră A. *Infracțiunile contra păcii și securității omenirii*. Chișinău: Sirius, 2005, p.3-5.
2. Potîngă A., Costachi Gh. *Asigurarea Drepturilor Omului în Lume*. Chișinău: Epigraf, 2003, p.45.
3. Zaharia V., Mușcinschi A. *Poliția și Societatea Civilă*. Chișinău: IRP, 2006, p.16.
4. Regulamentul nr. 199 din 27.06.2003 de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, partea I, pct.25.
5. Drăganu T. *Declarațiile de Drepturi ale Omului și Repercursiunile lor în Dreptul Internațional Public*. București: Lumina Lex, 1998, p.228.
6. Popescu C-L. *Protecția internațională a drepturilor omului –surse, instituții, proceduri*. București: ALL Beck, 2000, p.41.
7. Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la 10 decembrie 1948 la New York; ratificată de RM prin Hotărârea

Parlamentului nr.473-XII din 31.05.1995; în vigoare pentru RM din 28.12.1995, art.1;

8. Convenția pentru Apărarea Drepturilor omului și a Libertăților Fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 februarie 1998. În: *Tratate Internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Ediție oficială, vol. I. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. Chișinău, 1998.

9. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. Publicată: 12.08.1994 în *Monitorul Oficial*, nr. 1. Data intrării în vigoare 27.08.1994.

10. Codul de procedură penală al RM nr.122; Publicat: 07.06.2003 în *Monitorul Oficial*, nr. 104-110, art. 447. Data intrării în vigoare: 12.06.2003.

11. Vida I. *Drepturile Omului în Reglementări Internaționale*. București: Lumina Lex, 1999, p.26.

12. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU, la 10.12.1948.

13. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 16.12.1966; În vigoare de la 20.11.1974, art.7.

14. Ciucă A. *Protecția Internațională a Drepturilor Omului*. Iași: Sanvially, p.57-58.

15. Diaconu I. *Drepturile Omului în Dreptul Internațional contemporan*. București: Lumina Lex, 2001, p.137.

16. Declarația privind protecția tuturor persoanelor care au fost supuse torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante adoptată de către Adunarea Generală prin Rezoluția 3452 (XXX) din 9 decembrie 1975.

17. Ciugureanu-Mihailuță, C. ș.a. *Protecția Internațională a Drepturilor Copilului*. Chișinău: Editura ASEM, 2009, p.152.

18. Hotărârea nr.8 a Plenului CSJ din 30 octombrie 2009 cu privire la unele chestiuni ce țin de aplicarea de către instanțele judecătorești a prevederilor articolului 3 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

19. Gordon Th. *Armele secrete ale CIA. Tortură, manipulare și arme chimice*. București: Litera Internațional, 2010, p.7-8.

Recenzent:

Ștefan BELECCIU,
doctor, lector superior
Academia „Ștefan cel Mare”

ONCE A CRIMINAL, ALWAYS A CRIMINAL? THE CHALLENGE: COPING WITH RECIDIVISMS AS A PART OF NATIONAL SECURITY

*Jacob RUB,
or. Haifa, Israel,
doctorand (USM)*

Securitatea cetățenilor unui stat se impune a fi una din componentele principale ale strategiei de securitate națională. În special nu putem trece cu vederea recidivismul persoanelor care deja s-au eliberat din locurile de detenție. Cum s-a estimat, aproximativ două treimi (68%) din 405.000 de condamnați, care au fost eliberați din închisorile SUA în anul 2005, au fost arestați pentru crime noi într-o perioadă mai mică de trei ani, iar trei pătrimi (77%) au fost supuși pedepsei cu încarcerare în cinci ani după liberare din locurile de detenție. Un periocol deosebit îl reprezintă recidivismul teroriștilor, aceștia se întorc la activitățile lor teroriste în scurt timp după ispășirea pedepselor cu închisoarea. Problema în cauză este actuală reprezentând un flagel social pentru majoritatea statelor lumii. Națiunile democratice trebuie să-și îndrepte toate eforturile în lupta contra terorismului, teroriștilor recidiviști, pentru eficacitatea instanțelor de judecată în lupta cu terorismul.

Cuvinte-cheie: recidivism; securitatea cetățenilor; stil de viață criminal; terorist; detenție; dezastrul terorismului; valori și principii conflictuale; principii rezonabile.

Recidivism is the tendency for people to return to bad habits (alcohol or substance abuse) or a criminal lifestyle after a period of rehabilitation or imprisonment. This is believed to happen for many reasons; poor judgement, peer pressure, depression, etc.

According to the Bureau of Justice Statistics in Washington publication from the year 2014 – The report, *Recidivism of Prisoners Released in 30 States in 2005: Patterns from 2005 to 2010: An estimated two-thirds (68 percent) of 405,000 prisoners released in 30 states in 2005 were arrested for a new crime within three years of release from prison, and three-quarters (77 percent) were arrested within five years*, the Bureau of Justice Statistics (BJS) announced today. More than a third (37 percent) of prisoners who were arrested within five years of release were arrested within the first six months after release, with more than half (57 percent) arrested by the end of the first year. These findings are based on a BJS data collection, *Recidivism of State Prisoners Released in 2005*, which tracked a sample of former prison inmates from 30 states for five years following release in 2005. During the five years after release, prisoners in the study were arrested about 1.2 million times across the country. A sixth (16 percent) of released prisoners were responsible for nearly half (48 percent) of the arrests. About two in five (42 percent) released prisoners were either not arrested or were arrested no more than once in the five years after release. The longer released prisoners went without be-

ing arrested, the less likely they were to be arrested at all during the follow-up period. For example, 43 percent of released prisoners were arrested within one year of release, compared to 13 percent of those not arrested by the end of year four who were arrested in the fifth year after release. Among prisoners released in 2005 in 23 states with available data on inmates returned to prison, about half (50 percent) had either a parole or probation violation or an arrest for a new crime within three years that led to imprisonment, and more than half (55 percent) had a parole or probation violation or an arrest within five years that led to imprisonment. Recidivism rates varied with the attributes of the inmate. Prisoners released after serving time for a property offense were the most likely to recidivate. Within five years of release, 2 percent of property offenders were arrested for a new crime, compared to 77 percent of drug offenders, 74 percent of public order offenders and 71 percent of violent offenders. Released prisoners who were incarcerated for a violent, property or drug crime were more likely than other released inmates to be arrested for a similar type of crime. Regardless of the incarceration offense, the majority (58 percent) of released prisoners were arrested for a public order offense within five years of release. An estimated 39 percent of released prisoners were arrested within five years for a drug offense, 38 percent for a property offense and 29 percent for a violent offense. Recidivism was highest among males, blacks and young adults. By the end of the fifth year after release, more than

three-quarters (78 percent) of males and two-thirds (68 percent) of females were arrested, a 10 percentage point difference that remained relatively stable during the entire 5-year follow-up period. Five years after release from prison, black offenders had the highest recidivism rate (81 percent), compared to Hispanic (75 percent) and white (73 percent) offenders. Recidivism rates declined with age. Within five years of release, 84 percent of inmates who were age 24 or younger at release were arrested for a new offense, compared to 79 percent of inmates ages 25 to 39 and 69 percent of that age 40 or older. The arrest of former prisoners after release increased with the extent of their criminal history. Within five years of release, 61 percent of released inmates with four or fewer arrests in their prior criminal history were arrested, compared to 86 percent of those who had 10 or more prior arrests. Many inmates had multi-state criminal history records. About a tenth (11 percent) of prisoners had an arrest within five years of release in a state other than the one that released them, and nearly a quarter (25 percent) of the released prisoners had a prior out-of-state arrest. These findings from the recidivism study on prisoners released in 2005 in 30 states and tracked to 2010 cannot be directly compared to the previous BJS study on prisoners released in 1994 in 15 states due to changes in the demographic characteristics and criminal histories of the U.S. prison population, an increase in the number of states in the study and improvements made to the quality and completeness of the nation's criminal history records since the mid-1990s [1]. The corrections system in the United States has come under serious scrutiny in the past few years. Since the early 1900's the inmate population in the United States has grown tremendously. No other country in the world has such a high percentage of its population incarcerated. About **750 people out of every 100,000** are incarcerated in the United States. The world average is **only 166 per 100,000**. Our high incarceration rate has helped boost the United States' annual budget for law enforcement and corrections to over \$200 billion (2007). **The programs that reduce recidivism have not received the support they need in order to be effective.** A survey of prisoners about to be released in 1997 shows that only 35 participated in any kind of educational program and only 13% had participated in any kind of prerelease program. The United States has the worst incarceration rate in the world. It has an opportunity to reduce its in-

carcerated population and improve the futures of its inmates by reducing the recidivism rates. This can be accomplished through programs like drug rehabilitation, family services, and education. There are also unexplored opportunities that restorative justice offers. Recidivism must be fought with community support. The most important step in rehabilitating a criminal is reintegrating them into society. By supporting community-based programs such as restorative justice and by involving inmates in community supported programs, the high recidivism rate in the United States can be reduced [2, p.1, 8].

We absolutely agree with the Judgments of the Israeli Supreme Court that Crimes against humanity and attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack are Terrorism. Terrorism plagues many countries. The United States realized its devastating power on September 11, 2001. Other countries, such as Israel, have suffered from terrorism for a long time. While terrorism poses difficult questions for every country, it poses especially challenging questions for trial cases, because not every decision is effective of a legal means. Democratic nations should conduct the struggle against terrorism with a proper balance between two conflicting values and principles. On one hand, we must consider the values and principles relating to the security of the state and its citizens. **Human rights are not a stage for national destruction;** they cannot justify undermining national security in every case and in all circumstances. Similarly, a constitution is not a prescription for national suicide. But on the other hand, we must not consider the values and principles relating to human dignity and freedom. Yes ' it is true National security cannot justify undermining human rights in every case and under all circumstances. National security does not grant an unlimited license to harm the individual. For example, Judges of the International Criminal Court (ICC) consist of 18 judges of the Court, organized into three chambers, the Pre-Trial Chamber, Trial Chamber and Appeals Chamber, which carry out the judicial functions of the Court. Judges are elected to the Court by the Assembly of States Parties. They serve nine-year terms and are not generally eligible for reelection [3]. According Rome Statute All judges must be nationals of states parties to the Rome Statute, and no two judges may be nationals of the same state. They must be "*persons of high moral character, impartiality and integrity who possess the qualifications required in*

their respective States for appointment to the highest judicial offices” [4]. According Rome Statute Prosecutor or any person being investigated or prosecuted may request the disqualification of a judge from “any case in which his or her impartiality might reasonably be doubted on any ground”. Any request for the disqualification of a judge from a particular case is decided by an absolute majority of the other judges [5]. Rome Statute opinion continue: A judge may be removed from office if he or she “is found to have committed serious misconduct or a serious breach of his or her duties” or is unable to exercise his or her functions. The removal of a judge requires both a two-thirds majority of the other judges and a two-thirds majority of the state’s parties [6].

We agree with the public discourse, that there are talks about the dysfunction of the law enforcement system, as well as the tendency of judges to ease the punishment of offenders as the main reasons for the increase in crime rates. Other actors in the public system, including the media and law enforcement agencies, reiterate the claim that tougher punishment by sending offenders to jail and deterring them from society will create deterrence and reduce crime rates. Prisons are a harsh means of punishment that must be used sparingly and carefully. Dangerous people who committed serious crimes should be in prison.

To our opinion, the level of effectiveness, decency and justice of the International Court in its rulings is not clear, since it is unlikely that a professional judge without public representatives (lay judge) or suitable jurors will issue maximal justice. The importance of reasoning of public representatives in the social aspect, as reflecting the atmosphere in society, in understanding the position derived from understanding the goals of ruling, in great. Public representatives serve as an example in criminal courts in USA, the UK and Eastern-European countries in positions of judges in criminal instances or as jurors in instances of murder, for example in Russia [7]. **So how can we explain the fact that public representatives/jurors do not serve in the International Court that passes on criminal aspects?**

In the USA, a jury dealt with a claim of terrorism victims against the Palestinian Authority. The trial of the claim conducted against the Palestinian Authority and PLO due to execution of terrorist attacks in Israel opened in January 2015 in New York. The legal strategy of the Palestinian Authority was: the Intifada terrorism attacks against the state of Israel and

shooting incidents in the years of 2001-2004 were done by individuals that acted on their own without any connection to the Authority itself. The Palestinian Authority will have to defend against dozens of testimonies of terrorism victims, terrorism specialists and eye witnesses that will represent the claims of the prosecution. **The chosen jurors, ordinary American citizens, may hold in their hands the key to international legal statements on the subject of terrorism damages responsibility in general, and in the Israeli Palestinian arena in particular** [8]. According GREEN , In JAPAN On May 28, 2004, the National Diet passed a law requiring selected citizens to participate as judges (“lay judge” and not juries) in trials for certain severe crimes, together with professional judges, conduct a public investigation of the evidence in order to determine guilt and sentencing [9]. MACHURA thoughts are as follows in our subject: The Silent Lay Judges Influence in the Community Falls Short of Expectations. Germany for example, has a mixed court system: lay assessors and professional judges form part of the panel of judges. They hear the cases and together they decide on all procedural matters that arise during the main hearing. In the end, they deliberate and rule as one body. Citizens may be better suited to influence political decisions as voters or as members of political associations. In a narrower sense, lay participation is seen as a source of legitimacy for the courts and the legal system; it can enhance the trust of the parties and of the broader public [10]. From the article *lay judge. But the system of lay judges is not robust* we can learn from an example the system of lay judges in Sweden. Unlike a jury system, where laymen are selected from a cross-section of society, Swedish lay judges differentiate themselves with regards to age, gender, profession and income from the rest of the population [11]. MALSCH says that In Norway, in the district courts of Norway, lay judges sit alongside professional judges in mixed courts in most cases [12].

According the Lay judges participation importance of RECIDIVISM trials, following are the findings of an earlier statistical survey on an existing situation in the field of public representatives in Israel, conducted by author of current article. The survey was conducted for the purpose of effectiveness of the functioning of public representatives in the Regional Court of Labor and Social Security. The research population numbered 41 people, about 70% of those

who have filled out the questionnaire are lawyers and 30% are managers in companies attending a session in the Regional Court for Labor and Social Security. Following are main findings of the survey: The most obvious and dominant data in the survey is that compatibility test are to be conducted upon acceptance to duty of all the public representatives, while 73% on the respondents state a total agreement and 15% state low agreement. A sweeping tendency was found by rate of 77% that justice can come to light in trials with public representatives: It was found to a level of 56% that participation of public representatives in trials socially reflects the "common sense" to a greater extent, than a trial with a professional judge alone: It was found that public representatives will not have a tendency to acquit the defendant : **Our recommendations** in current article is to pass by legislation an application of a substantial change (structural and administrative) in general, in the role of public representatives or jurors in courts of law. It will be said right away that expertise in the aspect of the law in state courts and in international courts and tribunals should be saved for judges and the public representatives should be specialized in achieving the goals of Law, as reflectors of the atmosphere in society and social justice from the aspect of "reasonable justice" rather than the Law. Therefore our unambiguous recommendation is to train public representatives to appear as judges for every matter also in criminal aspects of international courts, and also in state courts and particularly in the **anti-terrorism RECIDIVISM trials** as it happens in non-democratic states like Russia and China and in democratic European countries and the USA. The public representatives or the jury should be free than a one judge from evidence Law and different precedents that encumber a proceeding, and to represent more moral aspect in the direction of justice rather than the Law [13].

The Epilogue

Security of the country's citizens is an important component in positioning state National Security, while Criminal Recidivism inside any state is the a red flashing light in return to a criminal lifestyle after a period of rehabilitation or imprisonment. Reduce recidivism must be with very effective trial in court. More than it we have to pay attention to the Terrorists Recidivism phenomenon which return to terror activities after period of imprisonment creates a big problem for many countries. The big problem is with

the terrorism recidivism which plagues many countries. Democratic nations should conduct the struggle against terrorism with a proper balance with Human rights. In the Global Terrorism Strategy and Plan of Action, States must make every effort to develop and maintain an effective and rule of law-based of national criminal justice system that can ensure, in planning, or perpetration of terrorist acts or in support of terrorist acts is brought to justice, on the basis of the principle to extradite or prosecute, with due respect for human rights and fundamental freedoms after terrorist suspect has arrested, charged, detained and prosecuted. Guaranteeing due process rights, including for individuals suspected of terrorist activity, is critical for ensuring that anti-terrorism measures are effective, respect the rule of law and are seen to be fair. On the other hand, **Human rights are not a stage for national destruction; they cannot justify undermining national security in every case and in all circumstances. Similarly, a constitution is not a prescription for national suicide. For these missions the Lay judges participation importance of RECIDIVISM trials.** **Conclusion:** Current article should turn on a **red flashing light** in towards Law Authorities in the world, as they judging recidivist criminals offenders, especially in terrorism offenders.

References:

1. Bureau of justice statistics. *3 in 4 former prisoners in 30 states arrested within 5 years of release*, 22.4. 2014. <https://www.bjs.gov/content/pub/press/rprts05p0510pr.cfm> (Date of visit: 13/5/2017).
2. Rosansky Joseph. *Reducing Recidivism: Stopping the Trend of Criminal Relapse in America*. https://www.palmbeachstate.edu/academic/services/Documents/reducing_recidivism.pdf (Date of visit: 13/5/2017).
3. *Understanding the International Criminal Court* <http://www.icc-cpi.int/organs/chambers.htmlhttps://www.icc-cpi.int/iccdocs/pids/publications/uicceng.pdf2> (Date of visit: 13/5/2017).
4. Rome Statute. Article 36, Retrieved 18 October, <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/add16852-ae9-4757-abe7-9cdc7cf02886/283503/romestatuteng1.pdf>(Date of visit:13/5/2017).
5. *Ibidem*. Article 4, Accessed 18 October 2013.
6. *Ibidem*. Article 46. Retrieved 18 October 2013.
7. Trochev Al. *The Russian Fight against Terrorism: Case Studies from Dagestan* . 02/06, Institute of Inter-governmental Relations, Queen's University, Kingston,

Canada. P.7-10. ISSN 1863-0421 © 2006 by Forschungssstelle Osteuropa, Bremen and Center for Security Studies, Zürich. https://www.files.ethz.ch/isn/18333/Russian_Analytical_Digest_2_2006.pdf (Date of visit: 13/5/2017).

8. Associated press. *US jury awards Israel attack victims over \$218m in PLO trial, 24.02.15*, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4630013,00.html> (Date of visit: 13/5/2017).

9. Green Stephen, *Ishibashi trial key test of legal reforms Extensive media coverage could sway lay judges*, <http://www.japantimes.co.jp/community/2009/12/08/issues/ichihashi-trial-key-test-of-legal-reforms/#.WRcf-wk1QgdU> (Date of visit: 13/5/2017)

10. Machura St. *Silent Lay Judges - Why Their Influence in the Community Falls Short of Expectations*, Issue 2, Symposium on Comparative Jury Systems Article 11, Vol. 86, Chicago-Kent Law Review, January 2011, p.

769. <http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3800&context=cklawreview> (Date of visit: 13/5/2017).

11. Lay judge. *But the system of lay judges is not robust* <https://justice4assange.com/Lay-Judges.html> (Date of visit: 13/5/2017).

12. Malsch M. *Democracy in the Courts: Lay Participation in European Criminal Justice Systems*, 2009, Ashgate Publishing, p. 47. ISBN 978-0-7546-7405-4.2009.

13. Rub Jacob, Gîrla Lilia *Fight against terrorism by trial*. In: *Revista Națională de Drept*, nr. 4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/9_12_Fight%20against%20terrorism%20by%20trial.pdf (Date of visit: 13/5/2017).

Recenzent:

Lilia GÎRLA,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

CZU 343.3/7

ANALIZA JURIDICĂ A INFRAȚIUNII COMPLEXE ÎN DREPTUL PENAL

Gheorghe GRAUR,

masterand în drept, asistent-universitar

(Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova)

The laws of the criminal law to be applied justly, fairly, are analyzed in detail for the individualization of crime through criminal components. Composition of crime (art. 52) Criminal Code of Moldova is an institution tightly correlated with the qualification of the offense that the criminal law is not only one of the most difficult but also one of the most important criminal practice, as well as examination of the case.

Keywords: complexed crime; composed; uniuqued crime; crime qualification; composition by crime; contest by crime.

Introducere. Acest studiu tinde să analizeze problema pluralității de infracțiuni ca instituție juridică a dreptului penal, care actualmente este o problemă de importanță majoră. Importanța ei deosebită fiind determinată de faptul că, înainte de aplicarea pedepsei, este necesar ca infracțiunea să fie calificată corect, în strictă conformitate cu prevederile legii penale, căci infracțiunea complexă creează multe confuzii în acest sens. Vom analiza infracțiunea complexă prin prisma cadrului național existent, opiniile penaliștilor români etc.

În știința dreptului penal există preocupări privitoare la departajarea concursului de infracțiuni de formele unității naturale sau legale de infracțiune. Concursul de infracțiuni trebuie delimitat nu numai de pluralitatea aparentă de infracțiuni, ci și de unitatea de infracțiune. Cu excepția infracțiunii simple, cu privire la toate celelalte forme ale unității infracționale sunt unele probleme referitoare la delimitarea acestora de concursul de infracțiuni [1, p.390].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat, au fost aplicate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele utilizate sunt: actele legislative și normative internaționale și naționale în domeniul ale Republicii Moldova, doctrina și alte materiale relevante.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate, doctrinarii autohtoni s-au expus destul de modest, laconic asupra subiectului supus cercetării. Dat fiind faptul că procesul calificării infracțiunilor este unul complex, ar fi logic să-l analizăm încă de la apariția sa, prin prisma fiecărui element constitutiv al său. Termenul „calificare” este de origine latină:

„*qualis*” – calitate și „*facere*” – a face, semnificând o apreciere calitativă a unui fenomen, proces, cunoașterea unor trăsături esențiale prin corelația lor cu alte fenomene, importanța socială a cărora este deja cunoscută.

Sensul frecvent atribuit de autori calificării infracțiunii este: de a înțelege determinarea și constatarea juridică a concordanței exacte dintre semnele faptei săvârșite și semnele componenței de infracțiune prevăzute de norma juridico-penală.

Pentru realizarea operațiunii juridice menționate, este important de accentuat că orice faptă infracțională prezintă o totalitate de semne obiective și subiective ale comportamentului persoanei, care sunt indicate în legea penală într-o componență concretă de infracțiune. Altfel nu se poate concepe o infracțiune fără o dispoziție de lege care să o proclame efectiv, fără un interes, fără un lucru care să fie vătămat sau primejduit prin săvârșirea faptelor care constituie infracțiune; nu se poate concepe o infracțiune, fără o persoană care să o comită și fără o altă persoană (fizică sau juridică) care să fie vătămată etc.

Penaliștii (I.Oancea, V.Dongorozov, M.Basarab, precum și autorii autohtoni M. Zolyneac, M.Gherman Al.Borodac și V.Florea) arată că în teoria dreptului penal în legătură cu structura sau elementele componenței de infracțiune sunt consacrate trei opinii [2, p.129]. Accentul se pune pe mai multe argumente în favoarea primei opinii, conform căreia componența este compusă din patru elemente: obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă, care sunt obligatorii pentru existența acesteia.

Succesiv dezvoltând ideea privind modalitățile componenței de infracțiune, menționăm: Componența complexă fiind o creație a legiuitorului, un model logic, o categorie normativă, de fapt, preve-

de o abstracție, care are sarcina de a analiza detaliat structura infracțiunii, în special infracțiunilor complexe, constituind, în general, starea de fapt (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă concretă comisă în realitatea obiectivă.

Conceptul de *infracțiune complexă* și-a găsit destul de greu locul și identitatea proprie printre celelalte concepte cu care operează dreptul penal în prezent, neexistând o unanimitate de opinii între autori cu privire la conținutul și structura acesteia. Constatăm că actualmente există lacune în modul de interpretare a infracțiunii complexe.

Divergențe de opinii doctrinare se manifestă în special în țările în care acest concept nu are o consacrare legislativă, așa cum de altfel s-a manifestat în doctrina română anterior adoptării Codului penal de la 1968, care a prevăzut expres în art. 41 alin.(3) că: „infracțiunea este complexă când în conținutul său intră, ca element sau ca circumstanță agravantă, o acțiune sau inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală” [3, art. 41].

Unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe în prezent sunt tratate la fel de legiuitorul român, în acest sens cităm cadrul legal: Conform art.35 alin. (2) CP al României: „infracțiunea este complexă când în conținutul său intră, ca element constitutiv sau ca element circumstanțial agravant, o acțiune sau inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală” [4, art.35].

Noțiunea „infracțiune complexă” nu doar trebuie analizată și stipulată expres, ea trebuie dezvoltată la aspectul normativ imperativ textual în CP RM. Noțiunea dată propunem să fie definită în capitolul II intitulat „INFRAȚIUNEA” în cadrul definițiilor exhaustive în limitele art. 28 - art. 33 CP RM, într-un alt articol, nu doar să fie subînțeles în cadrul art. 32 CP care prevede: Pluralitatea de infracțiuni constituite, după caz, concurs de infracțiuni sau recidivă [5, art.32].

Această infracțiune privește și locul pe care sa-l ocupe norma dată în cadrul sistemului Dreptului penal, adică unde ar trebui ea să fie amplasată.

Actualitatea temei cercetate este determinată și de necesitatea abordării și elaborării soluțiilor practice privind corecta calificare și aplicare a unui tratament adecvat celui care realizează o activitate infracțională sub forma unei infracțiuni complexe.

Infracțiunea complexă este lesne de determinat în cele mai multe dintre cazuri. Sunt însă situații când normele de incriminare nu sunt suficient de lămuritoare pentru a spune dacă este infracțiune complexă sau concurs de infracțiuni. De pildă, părerile

sunt împărțite în ceea ce privește existența sau nu a concursului de infracțiuni în situația în care făptuitorul aflat în stare de beție a săvârșit uciderea din culpă a unei persoane [1, p.390-391].

Doctrina majoritară susține existența concursului de infracțiuni în acest caz, dar jurisprudența este aproape unanimă în favoarea punctului de vedere contrar. Ceea ce particularizează infracțiunea complexă, în raport de concursul de infracțiuni, este, în primul rând, caracterul indispensabil al absorbției, în cazul infracțiunii complexe, și determinabilitatea faptei absorbite. Alături de aceste două criterii mai pot fi folosite și alte criterii subsidiare, cum ar fi conexitatea etiologică, simultaneitatea rezoluțiilor.

Penaliștii români consideră că problema delimitării concursului de infracțiuni de infracțiunea complexă există când datorită unor împrejurări nu sunt realizate elementele unei infracțiuni complexe, sau când vreuna dintre faptele reunite în cadrul complexității legale determină o infracțiune care nu poate fi încadrată în infracțiunea concretă.

Doctrina autohtonă afirmă că: „**infracțiunea unică legală (complexă)**” este de fapt o creație a legiuitorului pe baza unei pluralități de activități infracționale împotriva unei pluralități juridice, care este formată din două sau mai multe acțiuni ori inacțiuni prejudiciabile, sau din două sau mai multe urmări prejudiciabile de sine stătătoare, prevăzute în mod alternativ, care ar putea constitui, fiecare comise în parte, latura obiectivă a unei infracțiuni unice simple distincte și care sunt reunite prin voința legiuitorului, în componența unei singure infracțiuni [6, p. 237].

Autorul acestui studiu optează pentru elucidarea elementelor de identificare a infracțiunii complexe în raport cu concursul de infracțiuni, și analiza formării infracțiunii unice legale (complexe), inclusiv pe importanța cercetării acesteia.

Infracțiunea complexă constituie o problemă științifică actuală importantă din următoarele considerente:

1. Conform opiniei doctrinare a lui G. Antoniu, „**infracțiunea complexă**” contribuie la reglementarea posibilității recalculării pedepsei aplicate [7, p.42].

2. Delimitează caracterul prejudiciabil al infracțiunii unice și al pluralității de infracțiuni, ce constituie infracțiune complexă.

3. La fel, definițiile infracțiunii complexe au contribuit mult la așezarea practicii judiciare pe un teren ferm, prevenind controversele și soluțiile contradictorii, spre deosebire de legislațiile unde asemenea reglementări lipsesc, fac referire la legislația și

doctrina italiană, unde s-a susținut în general că: o definiție normativă a infracțiunii complexe nu ar fi absolut necesară, ea fiind utilă doar pentru a completa, cel puțin în mod formal, sistemul de concept cu care operează dreptul penal.

Conchidem că survine o vădită contradicție cu importanța formulării unei noțiuni a infracțiunii complexe;

Legislația RM manifestă o atitudine lucidă de respect față de delimitarea infracțiunilor complexe și crearea unor condiții favorabile, abstractizate pentru identificarea sau individualizarea faptelor prejudiciabile, cele individuale, unice de cele compuse cu ajutorul unor semne pe plan educativ, care la fel individual constituie prin ele înseși o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală.

Legiuitorul RM creează imaginar o altă modalitate a componenței de infracțiuni, admitând termeni similari, uneori înlocuindu-i dar păstrându-și sensul intact; termenul „intră” înlocuit cu alte elemente, de exemplu: „se întregărează”, „se include”, „se implică”. Făcând analogie cu legislația română, practic nu se observă diferența, doar că utilizează o noțiune nouă precum: „absorbantă” sau „absorbție”.

În literatura juridică de specialitate s-a arătat că, alături de complexitatea legală, creată de legea penală, complexitatea poate fi și naturală, atunci când elementele obiective ale unei infracțiuni sunt cuprinse prin „firea lucrurilor în conținutul altei infracțiuni”. De exemplu, infracțiunea de omor conține „prin firea lucrurilor”, adică, în mod firesc și natural, și elementele infracțiunii de vătămare a integrității corporale [8, p.76].

Așadar, atât complexitatea naturală, cât și com-

plexitatea legală implică o absorbție, dar, în cazul complexității legale, absorbția este dictată de legiuitor, iar în cazul complexității naturale, ea operează prin „firea lucrurilor”. În cazurile de complexitate naturală, infracțiunea rămâne simplă, căci absorbția naturală nu creează complexitatea legală [8, p. 76-77].

Rațiunea legiuitorului RM privind infracțiunea complexă, anume compusă, ar putea fi reprezentată în cel mai simplu și laconic mod în maniera reprezentată schematic prin următorul tabel.

Pentru a determina infracțiunea unică ca complexă, se cer semne adăugătoare, care se referă la latura obiectivă a componenței infracțiunii. Se deosebesc trei varietăți ale infracțiunii complexe:

- a) *Infracțiuni compuse;*
- b) *Infracțiuni continue;*
- c) *Infracțiuni prelungite (îndelungate)* [9, p.191].

Prima categorie la fel se divide în alte subcategorii:

a) *Infracțiuni compuse cu acțiuni (inacțiuni) alternative.* De exemplu, la alin.(1) art.292 CP.

b) *Infracțiuni compuse din mai multe fapte infracționale, care, dacă le-am examina aparte, ar constitui componență de infracțiune unică.* De exemplu (tâlhăria – art.188 CP, violul – art.171 CP, abuzul de serviciu etc.).

c) *Infracțiuni compuse cu urmări grave alternative.* De exemplu, vătămarea intenționată gravă care a provocat decesul victimei (la alin.(4) art.151 CP), provocarea ilegală a avortului, care a provocat din imprudență decesul victimei (la alin.(2) art.159 CP).

Tablel. Infracțiunile complexe compuse – descrierea lor în lege

Nr. crt.	Infracțiune individuală 1	Infracțiune individuală 2	Infracțiune individuală 3	Infracțiune complexă, rezultatul sumării infracțiunilor (1+2+3=X)
1	art. 187	art. 151	art. 152	art. 188
2	art. 151	art. 152	art. 173	art. 171
3	art. 151	art. 149	-	art. 151 (alin.(4))
4	art. 159	art. 149	-	art. 159 (alin.(2))

În felul acesta legiuitorul RM prezintă gradul prejudiciabil (art.15 CP) și ușurează calificarea (art.16 CP) infracțiunilor prin intermediul infracțiunii complexe pentru individualizarea infracțiunii și răspunderii penale (art.50 CP).

a) Pentru interpretarea concretă a faptei, abstractizarea creației infracțiunii complexe în cadrul legislației se reduce la patru situații:

1. Cu multiple obiecte obligatorii, de exemplu:
 - Obiectul 1 – Jaful, art. 187;

- Obiectul 2 – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, art. 151;

- Obiectul 3 – Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, art. 152.

Infrațiunea complexă – Tălăria, art. 188.

2. Cu multiple acțiuni obligatorii, de exemplu:

- Acțiunea 1 – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, art. 151;

- Acțiunea 2 – Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, art. 152;

- Acțiunea 3 – Hărțuire sexuală, art. 173.

Infrațiunea complexă – Viol, art. 171.

3. Cu două forme de vinovăție, de exemplu:

- Vinovăția 1 – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, art. 151;

- Vinovăția 2 – Lipsirea de viață din imprudență, art. 149;

Infrațiunea complexă – art. 151 alin.(4) (înăsprire la sancțiune).

4. Cu două forme de consecințe, de exemplu:

- Consecința 1 – Avortul intenționat, art. 159;

- Consecința 2 – Lipsirea de viață din imprudență, art. 149.

Infrațiunea complexă – art. 159 alin.(2) (adaos la sancțiune);

b) *Infrațiunea continuă*, ca și infrațiunea simplă, se caracterizează sub raport obiectiv printr-o singură acțiune (inacțiune), printr-un singur rezultat, iar subiectiv printr-o singură formă de vinovăție a aceluiași făptuitor. Specificul ei constă în faptul că acțiunea (inacțiunea) infracțională durează natural în timp până când infractorul o abandonează sau continuarea ei este împiedicată de anumite evenimente. [10, p.71].

c) *Infrațiuni prelungite (îndelungate)* – element primordial al acestei infracțiuni este: unitatea rezoluției infracționale, scopul unic alcătuind în ansamblu o infracțiune. Unitatea de subiect al infracțiunii prelungite există cu condiția ca acțiunile infracționale care alcătuiesc în ansamblu o infracțiune să fie săvârșite de unul și același autor singur sau în orice altă formă de participatie. Menționăm că în doctrina autohtonă se susține că există infracțiune prelungită și atunci când participanții își schimbă rolul implicit, calitatea în care participă la săvârșirea acțiunilor infracționale până la consumarea infracțiunii.

Un rol important în cristalizarea conceptului de infracțiune complexă în doctrina noastră l-a avut profesorul Vintilă Dongoroz, care a avut contribuții importante în conceptualizarea materiei unității și pluralității de infracțiuni. Acesta a arătat că există unitate de infracțiune ori de câte ori un complex de

date de fapt poate fi încadrat în întregul său în conținutul incriminării unei singure fapte și, dimpotrivă, există pluralitate de infracțiuni, atunci când dintr-un complex de date de fapt se pot extrage condițiile necesare pentru existența mai multor infracțiuni [11, p. 262-263].

Totodată, făcând distincția dintre situațiile reale și situațiile aparente, precum și dintre situațiile de fapt și cele de drept, profesorul a mai arătat că unitatea este reală atunci când în mod natural avem o singură faptă și că există o pluralitate reală atunci când în mod natural avem mai multe fapte, după cum există unitate aparentă, atunci când mai multe violări de lege se pare că sunt datorate unui singur fapt și există pluralitate aparentă, atunci când unui singur fapt se pare că îi corespund mai multe violări de lege [12].

Concluzii. Studiul cercetează problema pluralității de infracțiuni, în special a infracțiunii complexe ca instituție juridică a dreptului penal și are înclinație de a releva unele aspecte de drept penal comparat, pentru a racorda unele prevederi naționale la standarde ale altor state limitrofe. Nu în zadar CP Român prevede expres această noțiune, având un rol destul de semnificativ pentru elementele din dreptul penal, cât și pentru întreaga știință penală luată în ansamblu.

Conform Constituției RM art.16 alin.(1), respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului [13, art.16]. Menționăm că poate fi asigurată această obligație statală doar cu pârghiile proprii denumite formal instituții, o multitudinea de instituții care activează independent în anumite domenii, nuanțăm numai cea a infracțiunii complexe, care servește ca un calificativ de bază al infracțiunilor. Din cele expuse, putem conchide că infracțiunea complexă are un rol primordial în determinarea gradului prejudiciabil al faptei (acțiune sau inacțiune) și nemijlocit contribuie la determinarea sancțiunii pentru făptuitor.

La fel, infracțiunea complexă contribuie la reglementarea posibilității de Recalculare a pedepsei aplicate, pentru justetea și uniformitatea aplicării legii penale.

Referințe:

1. Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H.Beck, 2007 (Comentariul art.33), p.390.
2. Brînza S., Botnaru S., Grama M., et.al. *Drept penal*.

Partea generală. Vol. I [Man.]. Chișinău: Cartier, 2005, p. 129.

3. Cod penal Român din 21 iunie 1968, art. 41. alin. (3). Textul codului a fost republicat în: *Monitorul Oficial al României*, nr.65 din 16 aprilie 1997. Actualizat până la data de 28 martie 2008. (Menționăm că actualmente este abrogat).

4. Cod penal al României din 2009. Text publicat în: *Monitorul Oficial al României*, în vigoare de la 01.02.2014. Capitolul V, intitulat „Unitatea și pluralitatea de infracțiune” art. 35 alin.(2).

5. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. Publicat: 14.04.2009 în *Monitorul Oficial*, nr. 72-74; art.195.

6. Borodac Al., Gherman M., Maldea N. et.al. *Manual de drept penal: Partea generală*. Pentru învățământul univ. Red.coord.: Alexandru Borodac. Chișinău: Acad. „Ștefan cel Mare”, 2005 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), p.237.

7. Antoniu G. Unitatea de infracțiune. Contribuții. În: *RDP*, 1999, nr. 3, p.42.

8. Barac L. *Constantele și Variabilele dreptului penal*. București: All Beck, 2001, p.76.

9. Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova. Par-*

tea generală. Academia de Drept din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2002, p.191.

10. Barbă Neagră Al., Alecu Gh., Berliba V., et.al *Commentariul Codului penal al Republicii Moldova* (Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în MOF. al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu Jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale.) Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților („Tipografia Reclama” SA). Chișinău 2009, p.71.

11. Dongoroz V. *Drept penal* (reeditarea ediției din 1939). Ed. Societății Tempus & Asociația Română de Științe Penale. București, 2000, p. 262-263.

12. *Expunere de motive în Codul penal*. București: C.H. Beck, 2009.

13. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. Publicată: 12.08.1994 în: *Monitorul Oficial*, nr. 1. Data intrării în vigoare 27.08.1994.

Recenzent:

Vasile FLOREA,

doctor, conferențiar universitar

(Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM)